อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายเสริม สันธิศิริ

ณ ฌาปนสถาน วัดชลประทานรังสฤษฎ์

วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๑๔

อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายเสริม สันธิศิริ

ณ ฌาปนสถาน วัดชลประทานรังสฤษฎ์

วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๑๔

ชาตะ วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๔๖๐

มรณะ วันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๑๓

ประวัติ

ประวัติโดยย่อ ของนายเสริม สันธิศิริ

ข้าราชการชั้นเอก หัวหน้าแผนกสื่อสาร สำนักงานเลขานุการกรม กรมชลประทาน

เกิดวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๔๖๐ ณ ตำบลหัวหาด อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นบุตรของขุนขจรรังวัดการ (สูนย์ สันธิศิริ) และนางลิ้นจี่ สันธิศิริ

เริ่มเข้ารับราชการเมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๔๘๐ ณ กรมไปรษณีย์โทรเลข กระทรวงเศรษฐการ ชั้นจัตวาอันดับ ๑ ตำแหน่ง รั้งคนตรวจสายชั้น ๒

การศึกษา เริ่มเข้ารับการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๕ ณ โรงเรียนศรีจิตร์สง่า (ราชินีเก่า)

พ.ศ. ๒๔๖๗ โรงเรียนประสาทวิทยา

พ.ศ. ๒๔๖๘ — ๖๙ โรงเรียนเบญจมราชูทิศ (ราชบุรี)

พ.ศ. ๒๔๗๐ — ๗๒ โรงเรียนมัธยมสุขุมาลัย

พ.ศ. ๒๔๗๓ — ๗๙ โรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

พ.ศ. ๒๔๗๙ กรมยุวชน กองที่ ๓

พ.ศ. ๒๔๘๒ เข้ารับการอบรมวิชาโทรศัพท์ต่อเอง ที่แผนกชุมสายเป็นเวลา ๖ เดือน

พ.ศ. ๒๔๘๓ เข้ารับการศึกษาวิชาไฟฟ้า ณ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย (เวลาค่ำ)

เครื่องราชอิสสริยาภรณ์และเกียรติยศที่ได้รับ

๕ พฤษภาคม ๒๔๙๓ เหรียญบรมราชาภิเษก

๕ ธันวาคม ๒๔๙๖ เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย

๕ ธันวาคม ๒๔๙๘ เบญจมาภรณ์ช้างเผือก

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐ จัตุรภาภรณ์มงกุฎไทย

๒๘ ตุลาคม ๒๕๐๒ เหรียญรัตนาภรณ์ ชั้น ๕

๕ ธันวาคม ๒๕๐๖ เหรียญจักรพรรดิมาลา

๕ —,,— ๒๕๐๗ จัตุรภาภรณ์ช้างเผือก

๕ —,,— ๒๕๑๐ ตริตาภรณ์มงกุฎไทย

๕ —,,— ๒๕๑๒ ตริตาภรณ์ช้างเผือก

ความดีความชอบพิเศษ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ช่วยเหลือรักษาความสงบภายใน เมื่อคราวปราบขบถ ได้รับเหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗

โอนมารับราชการกรมชลประทาน เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๔๙๖ ดำรงตำแหน่งช่างตรี ทำหน้าที่สารวัตรสื่อสารชลประทาน

๑ มกราคม ๒๕๐๒ ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งช่างโท หัวหน้าแผนกสื่อสาร สำนักงานเลขานุการกรม

๑๙ มีนาคม ๒๕๐๕ —,,— —,,— ช่างเอก —,,— และได้ถึงแก่กรรมเมื่อ วันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๑๓ เนื่องจากหัวใจโตและกล้ามเนื้อหัวใจตาย

คำไว้อาลัย

คุณเสริม สันธิศิริ ได้โอนจากกรมไปรษณีย์โทรเลข มารับราชการกรมชลประทานในตำแหน่งช่างตรี ทำหน้าที่สารวัตรสื่อสารชลประทาน เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๔๙๖ ซึ่งระหว่างนั้นข้าพเจ้ากำลังดำรงตำแหน่งเป็นนายช่างโครงการลุ่มแม่น้ำน้อยและทุ่งฝั่งตะวันตก และมีสำนักงานอยู่ในกองก่อสร้างกรมชลประทานที่กรุงเทพ ฯ โดยออกไปปฏิบัติงานในท้องที่และอยู่ประจำสำนักงานในกรุงเทพฯ สลับกันไป วันแรกๆ ที่คุณเสริมได้โอนมาอยู่กรมชลประทาน เราได้มีโอกาสรู้จักกัน เพราะว่าสมัยนั้นตอนเช้าก่อนเข้าทำงาน เรามักจะลงมานั่งดื่มกาแฟที่ร้านเล็ก ๆ ในกรมเสมอ ประกอบกับสมัยนั้นจำนวนข้าราชการมีอยู่ไม่มากนัก เราจึงได้รู้จักกันในระยะเวลาอันสั้น คุณเสริมเป็นคนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีนิสัยอ่อนโยน ทั้งมีความรู้รอบตัวหลายด้าน จึงเป็นผู้ที่ถูกอัธยาศัยของบุคคลทั่วไป ซึ่งรวมทั้งตัวข้าพเจ้าด้วย โดยเฉพาะระหว่างคุณเสริมกับข้าพเจ้ารู้สึกว่ามีความสนิทสนมกันมาก จนคุณเสริมเรียกข้าพเจ้าว่าพี่ คุณเสริมเป็นผู้ที่พยายามศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ จนมีความรู้ทางช่างหลายด้าน ไม่เฉพาะแต่ความรู้ทางช่างสื่อสารเท่านั้น คุณเสริมมีความรู้ชนิดที่เรียกว่าสารพัดช่าง ทั้งเป็นผู้ที่เอาใจใส่การงาน จึงได้สะสมเครื่องมือเครื่องใช้ทางช่างไว้มาก ดังนั้น เมื่อพรรคพวกคนใดมีความเดือดร้อน คุณเสริมก็บริการให้ตั้งแต่การซ่อมวิทยุ ซ่อมไฟฟ้าและซ่อมรถยนต์ ตลอดจนให้บริการต่าง ๆ คุณเสริมจึงเป็นที่รักใคร่ของบรรดาเพื่อนฝูงมาก ส่วนในเรื่องราชการนั้น คุณเสริมก็เป็นตัวจักรสำคัญที่ช่วยก่อตั้งระบบการสื่อสารของกรมชลประทานตั้งแต่สมัยที่งานยังอยู่ในวงแคบ ให้ขยายตัวขึ้นถึงกับสามารถติดต่อสื่อสารถึงกันได้ทั่วทุกโครงการ ผลจากการปฏิบัติงานด้วยความสามารถดังกล่าวแล้ว ประกอบกับคุณเสริมเป็นผู้ที่ขยันขันแข็งมานะบากบั่น โดยมาทำงานตั้งแต่เช้าและกลับบ้านค่ำรั้งถึง ๒ ทุ่มเป็นประจำ คุณเสริมจึงได้ผลตอบแทนจากกรมชลประทาน โดยได้รับการเลื่อนชั้นและขั้นเงินเดือนเป็นกรณีพิเศษเป็นประจำ จนกระทั่งได้เป็นชั้นเอกเกือบเต็มขั้นในบั้นปลายของชีวิตอันสั้น

โดยที่คุณเสริมได้ปวารณาตัวเป็นน้องข้าพเจ้า และได้ทำงานติดต่อกันทั้งทางราชการและส่วนตัวมานาน จนข้าพเจ้าได้ย้ายไปอยู่กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ เราก็ยังมิได้ขาดการติดต่อกัน คุณเสริมและข้าพเจ้าต่างก็มีความรักและนับถือกันอย่างคงเส้นคงวาตลอดมาตราบเท่าชีวิตหาไม่ ในการที่คุณเสริมได้มาเสียชีวิตด้วยโรคหัวใจครั้งนี้ จึงทำให้บรรดาเพื่อนฝูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าพเจ้าต่างอาลัยอาวรณ์ในมรณกรรมและระลึกถึงคุณงามความดีของคุณเสริมเป็นอย่างยิ่ง ด้วยอำนาจแห่งบุญกุศลที่ญาติและมิตรได้บำเพ็ญให้ รวมทั้งความปรารถนาดีของทุกๆ คน จงช่วยดลบรรดาลให้คุณเสริมจงไปสู่สุคติและเสวยสุขในสัมปรายภพทุกประการเทอญ

แสวง พูลสุข

กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ

เมษายน ๒๕๑๔

คำไว้อาลัย

ตลอดเวลาที่คุณเสริม สันธิศิริ รับราชการอยู่ในกรมชลประทานได้สละเวลาเกือบทั้งหมดให้แก่ราชการ และหลังจากที่มารับงานสื่อสารของกรมฯ งานได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีสมรรถภาพยิ่ง ปริมาณงานและผลงานเพิ่มมากขึ้นเป็นทวีคูณ จนถึงกับเป็นที่ยกย่องจากวงการภายนอกด้วยเป็นอย่างดี สิ่งเหล่านี้ทุกคนในหมู่พวกเรายอมรับว่าเป็นความพากเพียร และฝีมือของคุณเสริม สันธิศิริ

งานของคุณเสริมฯ ถึงแม้จะกว้างขวาง แต่ถ้าพิจารณาจากค่าใช้จ่ายที่ไม่มากมายแล้ว จะเป็นสิ่งที่น่าทึ่ง ทั้งนี้เพราะคุณเสริมฯ เป็นคนประหยัดที่หาตัวจับยาก อีกประการหนึ่งคุณเสริมฯ แก้ไขอุปสรรคของงานได้เร็วและด้วยดีเสมอ เพราะความเป็นกันเองต่อเพื่อนฝูงร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชา

ถึงแม้คุณเสริมฯ จะจากเราไปแล้ว แต่เราชาวชลประทานจะไม่ลืมว่าท่านผู้นี้เป็นกงจักรที่สำคัญที่ได้ร่วมสร้างสรรค์ความเจริญให้กรมชลประทานมาอย่างมากมาย

ขอให้กรรมดีที่คุณเสริมฯ ได้ทำไว้แก่ราชการ และเพื่อนฝูงจงสนองตอบให้ประสพแต่ความสุขในสัมปรายภพ

เชิงชาญ กำภู

๒๗ เม.ย. ๑๔

คุณเสริม สันธิศิริ

ข้าพเจ้าได้เริ่มรู้จักกับคุณเสริม สันธิศิริ เมื่อคุณเสริม ฯ โอนมารับราชการสังกัดกรมชลประทานในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ พร้อมๆ กับ ม.ล. ถาวร สนิทวงศ์ ในครั้งนั้นข้าพเจ้ายังจำได้ดีว่าระบบสื่อสารในกรมชลประทานต้องการการปรับปรุงให้สามารถรับงานชลประทานที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว การสื่อสารที่จะอำนวยความสะดวกและรวดเร็วอย่างหนึ่งก็คือ การติดต่อทางวิทยุ ซึ่งในครั้งกระนั้นกรมชลประทานยังไม่เคยดำเนินการมาก่อน

เมื่อคุณเสริม สันธิศิริ ได้เข้ามาดำเนินการในด้านสื่อสารของกรมชลประทาน คุณเสริม ฯ ได้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงกิจการในด้านการสื่อสาร สรุปได้โดยย่อดังนี้

ก. งานโทรศัพท์ ได้เปลี่ยนระบบโทรศัพท์ในกรมชลประทานสามเสน จากเลขหมาย ๒ ตัว ซึ่งต่อจากตู้สาขา ๓๐ เลขหมาย เป็นเลขหมาย ๕ ตัว ๑๐ เลขหมาย และเลขหมาย ๒ ตัว อีก ๑๐๐ เลขหมาย

นอกจากนั้น ยังได้ขยายงานโทรศัพท์ไปใช้ที่ปากเกร็ดอีก ๒๐ เลขหมาย โดยมีตู้สาขา ๒๐๐ เลขหมาย

สำหรับในส่วนภูมิภาค ได้ติดตั้งโทรศัพท์กลางในโครงการชลประทานต่าง ๆ ๙๘ ตู้ ติดตั้งโทรศัพท์ทางไกลสำหรับโครงการชลประทานต่าง ๆ รวม ๘๘ โครงการ ในการนี้จำเป็นต้องซ่อมบูรณะสายโทรศัพท์เป็นระยะทางถึง ๘,๕๐๐ กิโลเมตร ชุมสายโทรศัพท์ ๙๘ ตู้ และเครื่องโทรศัพท์ที่ใช้งาน ๒,๑๑๕ เครื่อง

ข. งานวิทยุ

๑. **ศูนย์รวมข่าว** ได้กำหนดแผนข่ายการสื่อสาร และจัดข่ายการติดต่อสื่อสารทางวิทยุโทรเลขและวิทยุโทรศัพท์ ให้กับสถานีวิทยุต่าง ๆ ของกรมชลประทานทั้งหมด โดยให้ศูนย์รวมข่าวเป็นศูนย์กลางการสื่อสาร ติดต่อประสานงาน สั่งการ

การรับข่าว จ่ายข่าว การนำจ่าย ตลอดจนการติดตามตัวผู้รับข่าวตามคำสั่งพิเศษ รวมทั้งการติดต่อประสานงาน ให้ความร่วมมือกับหน่วยราชการอื่น เกี่ยวกับข่าวสารทางราชการ เช่น การรายงานข่าวอากาศ และการสื่อสารร่วม เป็นต้น ได้จัดศูนย์รวมข่าวที่กรมชลประทาน สามเสน และกรมชลประทานปากเกร็ด รวม ๒ แห่ง

๒. **หน่วยสถานีวิทยุ** ได้วางแผนและกำหนดการติดตั้งสถานีวิทยุเพื่อติดต่อสื่อสารระหว่างสถานีวิทยุกลางกรมชลประทาน สามเสน และกรมชลประทานปากเกร็ด กับสถานีวิทยุภาคโครงการและหน่วยงานชลประทานต่างๆ ตามแผนข่ายการสื่อสารที่กำหนดไว้ และรวมทั้งการติดต่อสื่อสารกับเครื่องบินชลประทานด้วย

ได้จัดข่ายการสื่อสารในการติดตั้งสถานีวิทยุ การใช้เครื่องสื่อสารทางวิทยุและจัดสรรการใช้ความถี่คลื่นวิทยุ ให้เหมาะสมกับข่ายระบบการสื่อสารของกรมชลประทานและการเชื่อมโยงกับหน่วยราชการอื่น ๆ โดยแบ่งสายการดำเนินงานสื่อสารเป็นส่วน ๆ ดังนี้

๑. ภาคกลาง
๒. ภาคพายัพ
๓. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
๔. ภาคใต้
๕. ภาคตะวันออก
๖. โครงการระบบส่งน้ำ
๗. โครงการงานแปรสภาพและรักษาลำน้ำ
๘. งานติดต่อกับเครื่องบินกรม ฯ
๙. งานพิเศษที่ต้องดำเนินการให้เฉพาะคราว

ทั้งนี้ มีการดำเนินการติดตั้งสถานีวิทยุตั้งแต่เริ่มมาจนถึงปัจจุบัน คือ มีสถานีวิทยุทั้งสิ้น จำนวน ๑๕๒ สถานี

ความสำเร็จในงานอีกอย่างหนึ่งของคุณเสริม ฯ ก็ได้แก่การติดตามงานอย่างใกล้ชิดดังเช่น ครั้งหนึ่งท่านอดีตอธิบดีกรมชลประทาน (ม.ล. ชูชาติ กำภู) เดินทางไปตรวจงานที่ผาซ่อม อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ขณะนั้นได้มีกรณีปล้นโครงการ

นครหลวง และนายช่างถูกยิงเสียชีวิต เมื่อท่านอธิบดีจะออกเดินทางต่อไปโครงการแม่ยม จังหวัดแพร่ ได้วิทยุให้คุณเสริม ฯ ไปแจ้งให้คุณเขียน สุขยานนท์ เดินทางไปพบที่จังหวัดแพร่ในวันรุ่งขึ้น ซึ่งขณะที่ส่งวิทยุไปนั้นก็เป็นเวลาจวนเจียนที่รถด่วนในเย็นวันนั้นจะออกจากกรุงเทพ ฯ อยู่แล้ว แต่ในวันรุ่งขึ้น คุณเขียน สุขยานนท์ ก็ได้ไปพบกับท่านอธิบดีที่จังหวัดแพร่ตามกำหนด สอบถามดูได้ความว่าคุณเสริม ฯ ได้ไปตามที่บ้าน แต่ขณะนั้นคุณเขียน ฯ ไม่อยู่เพราะไปดูภาพยนตร์รอบบ่าย คุณเสริมฯ ได้สอบถามว่าไปดูที่ใด และได้ติดตามไปในโรงภาพยนตร์แห่งนั้น ตามตัวให้คุณเขียน ฯ ไปขึ้นรถด่วนได้ตามกำหนด

ในเรื่องการติดตามงานนี้ กับตัวข้าพเจ้าเองก็เคยพบ ๒—๓ ครั้ง เช่น ครั้งหนึ่งกำลังนั่งพักผ่อนอยู่ที่ชายหาดหัวหิน ก็มีคนนำวิทยุจากคุณเสริม ฯ ไปส่งให้ถึงที่ดังนี้เป็นต้น

คุณเสริม ฯ เป็นบุคคลที่ยิ้มเสมอ และเมื่อผู้ใดมีทุกข์ร้อนอย่างไร คุณเสริม ฯ จะหาทางช่วยเหลือให้ความอุปการะเสมอ จึงเป็นที่รักใคร่สนิทสนมของคนทั่วไปในกรมชลประทาน

วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๑๓ ขณะที่ข้าพเจ้าเพิ่งกลับจากแก้ไขสถานการณ์ดินเลื่อนตรงทางระบายน้ำของเขื่อนลำปาว และมานั่งคิดอยู่ว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไป นายช่าง ณ ที่นั้นได้เดินมาหาข้าพเจ้าและแจ้งว่า มีข่าวร้ายอีกแล้ว และได้แจ้งให้ทราบว่าคุณเสริม สันธิศิริ ได้ถึงแก่กรรม ในตอนนั้นข้าพเจ้ารู้สึกประสาทชา เพราะเหตุร้ายมาติด ๆ กันโดยไม่ทราบล่วงหน้า มารู้สึกตัวภายหลังว่า สำหรับเหตุการณ์ต่าง ๆ นั้นก็พอจะแก้ไขได้ แต่การจากไปของคุณเสริม ฯ ในครั้งนี้ จะเรียกให้กลับคืนไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตาม ผลงานของคุณเสริม สันธิศิริ ที่ได้สร้างสรรค์ในด้านการสื่อสารให้แก่กรมชลประทาน และคุณงามความดีของคุณเสริม ฯ สมควรที่จะได้รับความยกย่องและบันทึกไว้เป็นอนุสรณ์ ณ ที่นี้

บีลันธน์ มาลากุล

๒๗ เม.ย. ๒๕๑๔

คำไว้อาลัย

ดิฉันได้ทราบข่าวมรณะกรรมของคุณเสริม สันธิศิริ เมื่อวันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๑๓ ด้วยความตกใจและเสียดายเป็นอย่างยิ่ง ในการที่ต้องเสียเพื่อนที่ดีคนหนึ่งไปโดยกระทันหันเช่นนั้น

ดิฉันได้รู้จักคุณเสริมตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๖ ซึ่งเป็นปีที่ท่านอดีตอธิบดี ม.ล. ชูชาติ กำภู ดำริจัดตั้งแผนกสื่อสารขึ้นในกรมชลประทาน และได้คุ้นเคยนับถือและรู้จักคุณเสริมมากขึ้นอีก เมื่อคุณเสริมไปให้ความสะดวกในด้านการสื่อสารเวลาคุณชูชาติไปตรวจราชการในท้องถิ่นธุระกันดาร งานสิ่งใดที่คุณเสริมได้รับมอบหมายจากคุณชูชาติให้จัดทำ จะมีผลงานเป็นที่พอใจแด่ผู้มอบ และปรากฏผลอยู่จนบัดนี้ การโทรศัพท์ภายในทั้งสองกรม หรือการวิทยุโทรศัพท์ทางไกล ของกรมชลประทาน เป็นผลงานที่สำเร็จลงด้วยความสามารถความทุ่มเททั้งกำลังกายและกำลังใจของคุณเสริม ดิฉันแน่ใจว่า ผลงานทั้งนี้คงจะทำให้พวกเราชาวชลประทาน ไม่ลืมบุญคุณของผู้ที่ท่านดำริสร้าง และผู้ที่ได้จัดทำ ซึ่งเป็นผลที่ให้ความสะดวกสบายหลาย ๆ ชนิด และเพิ่มความรวดเร็วในการทำงานยิ่งขึ้น

ในด้านส่วนตัวของดิฉัน คุณเสริมได้ให้ความสนิทชิดเชื้อ ให้ความสะดวกสบายแด่ครอบครัว ให้ความช่วยเหลือและความเป็นห่วง โดยเฉพาะเวลาที่ดิฉันต้องเสียร่มโพธิ์ร่มไทรของดิฉันไป คุณเสริมมีความกตัญญูอย่างยิ่งแด่คุณชูชาติ ไม่ได้ทอดทิ้งเมื่อคุณชูชาติพ้นจากกรมชลประทานมาแล้ว คุณเสริมยังติดต่อเยี่ยมเยือนและถามข่าวเสมอ ทั้งเวลาดีและเวลาเจ็บไข้ แม้แต่เมื่อคุณชูชาติถึงอนิจกรรมแล้ว คุณเสริมก็ยังแสดงความกตัญญูตลอดมาจนถึงงานพระราชทานเพลิงศพ

ผลบุญทั้งหลายที่คุณเสริมได้ประกอบไว้เมื่อครั้งมีชีวิตอยู่ ตลอดจนผลบุญทั้งหลายที่พวกเราได้บำเพ็ญกุศลอุทิศให้แก่คุณเสริม ขอจงส่งให้ดวงวิญญาณของคุณเสริมไปสู่สุขคติในสัมปรายภพนั้นโดยแท้จริง

โฉมศรี กำภู

๒ พ.ค. ๒๕๑๔

คำไว้อาลัย

ข้าพเจ้ารู้จักกับคุณเสริม สันธิศิริ มาตั้งแต่สมัยกรมชลประทานเริ่มจะมีการพัฒนา คุณเสริมฯ เป็นผู้ดำเนินงานด้านสื่อสารของกรมชลประทานเป็นคนแรก แม้ว่าคุณเสริมจะเป็นคนใหม่มาร่วมงานชลประทานกัน คุณเสริมเป็นผู้มีฝีมือในงานสื่อสารคนหนึ่ง ความสนิทสนมมักคุ้นจึงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว พวกเราชาวชลประทานจึงมีศรัทธาในตัวคุณเสริม

ข้าพเจ้ากล้ากล่าวได้ว่า คุณเสริมเป็นข้าราชการตัวอย่างที่ดียิ่งผู้หนึ่ง เป็นบุคคลที่กล้าพูด กล้าเสนอความเห็นโดยสุจริตใจ ใช้ประสพการณ์และความเชื่อมั่นของตัวเองปลุกปล้ำงานสื่อสารของกรมชลประทานจากไม่มีอะไร จนเป็นปึกแผ่นใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพดังที่เห็นกันอยู่ขณะนี้

ในด้านส่วนตัว คุณเสริมเป็นคนที่คบหาสมาคมง่าย พูดเสียงฟังชัด ไม่มีนอกมีใน ถ้าคุณเสริมบอกว่าได้ คุณเสริมต้องช่วยได้ สรุปแล้วคุณเสริมเป็นคนน่ารักทั้งทางส่วนตัวและราชการ ใครก็ตามถ้าได้เอาคุณเสริมเป็นขาไพ่ร่วมสนุกสนานกันสักครั้งต่อไปจะเอาใครตามขาก็ไม่เหมือนคุณเสริม

เมื่อบุคคลที่ดีทั้งในทางราชการและส่วนตัว เช่นคุณเสริมต้องมาด่วนถึงแก่กรรมจากพวกเราไปเช่นนี้ ข้าพเจ้ามีความเสียดายอย่างยิ่ง ขออานุภาพแห่งกรรมดีของคุณเสริม สันธิศิริ ซึ่งได้มีแก่ราชการของกรมชลประทาน และมิตรสหายทั้งมวล จงเป็นผลตามสนองให้คุณเสริม สันธิศิริ สู่สุคติในสัมปรายภพด้วย

นายมนัส ปิติวงษ์

รองอธิบดีกรมชลประทาน

คำไว้อาลัย

เมื่อญาติพี่น้องหรือญาติมิตร หรือเพื่อนฝูงร่วมงาน หรือผู้ที่คุ้นเคยต้องล้มหายตายจากเราไป เราย่อมรู้สึกใจหาย ย่อมรู้สึกอาลัยอาวรณ์ คิดถึงอยู่เนือง ๆ ยิ่งผู้ที่จากเราไปอย่างกระทันหันทันด่วน ของคุณเสริม สันธิศิริ นี้ด้วยแล้ว ความรู้สึกเช่นนั้นย่อมมีรุนแรงมากขึ้นเป็นทวีคูณ

คุณเสริมได้เข้ามารับราชการในกรมชลประทานนี้พร้อมกับงานสื่อสารที่ทันสมัยและก้าวหน้าเป็นบุคคลแรก ได้ริเริ่มสร้างสมงานระบบนี้ให้เกิดประโยชน์แก่งานด้านอื่นของกรมได้อย่างยอดเยี่ยม ทำให้การรวบรวมข้อมูลประกอบการวินิจฉัยสั่งการของผู้บังคับบัญชาได้เป็นไปโดยถูกต้อง รวดเร็วและประหยัดเวลา ทั้งมีประสิทธิภาพอย่างดียิ่งทันเหตุการณ์เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงเวลาคับขันต่าง ๆ เช่นขณะที่น้ำมากจนเกิดอุทกภัยทุกคราว ถ้าไม่ได้ระบบสื่อสารที่ดีภายในความอำนวยการของคุณเสริมแล้ว ความเสียหายที่หน่วยงานของกรมจะได้รับนั้นจะมากมายเหลือจะประมาณได้ ความช่วยเหลือจากส่วนกลางหรือจากหน่วยงานใกล้เคียงจะเป็นไปไม่ได้ทันท่วงที ฯลฯ

คุณเสริมไม่เคยทอดทิ้งงานในหน้าที่เช่นนี้เลย ทุ่มเทกำลังกายกำลังใจปฏิบัติงานอย่างหามรุ่งหามค่ำ ด้วยความเป็นห่วงดุจงานในหน้าที่ของตนโดยตรงเสมอ ความรู้สึก ความเข้าใจในความรับผิดชอบร่วมกันกับผู้อื่น ๆ ในกรมนี้ คุณเสริมมีอยู่อย่างอุทิศชีวิตและจิตใจเสมอ เพื่อให้งานของกรมและของชาติได้ผ่านภยันตรายธรรมชาติและทำให้ช่วยแก้ไขอุปสรรคข้อขัดข้องต่าง ๆ ด้วยใจรักและด้วยความเต็มใจตลอดมา

แม้ว่าจะเป็นช่างที่โอนมาจากกรมไปรษณีย์โทรเลข อันเป็นช่างคนละสาขาอาชีพของช่าง "ชลกร" ส่วนใหญ่ของกรมชลประทานก็ตาม คุณเสริมก็ทำตนให้เข้ากันกับพวกเราได้สนิทสนมทุกผู้ทุกนามและทุกสาขาวิชาชีพ คุณเสริมมีใจเป็นมิตรต่อทุกคน จึงเป็นที่รักใคร่แก่ชนทุกระดับชั้น ด้วยอัธยาศัยและนิสสัยสุภาพอ่อนโยน ไม่เอารัดเอาเปรียบเพื่อนฝูง ไม่เบียดเบียนผู้น้อย ไม่นินทาว่าร้ายผู้ใหญ่ทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีความเสมอต้นเสมอปลายไม่เปลี่ยนแปลง จึงมีความเป็นผู้ใหญ่ที่กอร์ปไป

ด้วยความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เป็นนิจ คุณเสริมเป็นผู้น้อยที่น่ารัก น่านับถือ เมื่อมอบหมายการงานสิ่งใด ก็ได้ปฏิบัติหน้าที่นั้น ๆ ด้วยความเต็มใจและตั้งใจ เป็นที่ไว้วางใจได้

การจากไปของคุณเสริม จึงทำให้ความรู้สึกอาลัยในคุณงามความดีดังได้กล่าวมาแล้วนี้ ยากที่จะลืมกันได้ง่าย ๆ หรือในระยะเวลาอันสั้น

ความเกิด ความแก่ ความตาย เป็นความทุกข์ของปวงมนุษย์ปุถุชน ความวิปโยคพลัดพรากจากกันไปก็เป็นทุกข์ จึงใคร่ขออาราธนาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งปวงได้บรรดาลให้วิญญาณของคุณเสริมรับทราบความอาลัยอาวรณ์ของพวกเรา ผู้อยู่เบื้องหลังนี้ด้วยเถิด และขอให้วิญญาณนั้นสถิตอยู่ในสัมปรายภพอย่างปกติสุข อย่าได้มีห่วงใยอะไรในภพนี้เลย

บัดนี้หนอ ใคร่ขอนำ กลอนกำศรวล　　มาประมวล ประมาณไว้ ให้เกื้อหนุน
ซึ่งความดี ที่ได้ทำ ช่วยค้ำจุน　　วิญญาณ**คุณ–เสริม**ส่ง ตรงมรรคา
จุติจิตร ประดิษฐาน วิมานพรหม　　ได้เสพสม ความชมชื่น รื่นหรรษา
นิราศทุกข์ สุขสันต์ สุดพรรณนา　　ทุกฟากฟ้า สุราลัย ในวิมาน
แม้นร่างกาย จะไหม้มอด วอดวายสิ้น　　ณ ฐานถิ่น ที่ฌาป–นสถาน
ดับแต่ร่าง ยังแต่ชื่อ เลื่องลือนาน　　ว่า **สื่อสาร** เริ่มงานไว้ ในกรมชล ฯ
เป็นโบว์แดง ชิ้นสำคัญ อันเอกอุ　　ดังอนุ–สรณ์สำแดง ทั่วแห่งหน
ติดต่อการ งานเร็วพลัน กับทุกคน　　ไม่สับสน อลหม่าน ประการใด
เสร็จกิจการ งานหลวง ไม่หวงตัว　　ร่วมยิ้มหัว รัวระรื่น ชื่นสดใส
สนิทสนม กลมเกลียว เที่ยวกันไป　　เคียงบ่าไหล่ สุดใต้เหนือ เหลือบรรยาย
โอ้อนาถ คลาดกันแล้ว เพื่อนแก้วเอ๋ย　　แต่ก่อนเคย ร่วมกันคิด กิจทั้งหลาย
คุณความดี คงมีอยู่ มิรู้วาย　　แสนเสียดาย ที่ตายจาก พลัดพรากกัน
ขอกุศล ผลบุญ ครุ่นบำเพ็ญ　　จงเกิดเป็น เส้นทางสู่ สู่สวรรค์
ขอวอนไหว้ ให้เทววงศ์ องค์เทวัญ　　ให้ **เสริมสันธิ–ศิริ** มั่น นิรันดร์เทอญ.

จำลอง อัตนโถ

28 เมย. 2514

คนหายาก

ผมรู้จักคุณเสริม เมื่อคุณเสริมโอนมาทำงานกรมชลประทาน ซึ่งก็ร่วมยี่สิบปีมาแล้ว ได้ติดต่อใกล้ชิดกันตลอดมาทั้งในหน้าที่การงาน ทั้งในฐานเพื่อนข้าราชการและทั้งในฐานที่ชอบพอนับถือรักใคร่กันเป็นส่วนตัวด้วย ยิ่งคบกันนานเข้าก็ยิ่งรู้สึกสนิทสนมเชื่อถือไว้วางใจและรักกันมากเข้า จนเหมือนเป็นญาติที่สนิทที่สุด ความรู้สึกอย่างนี้เกิดขึ้นก็เพราะคุณเสริมเป็นคนมีกิริยาวาจาสุภาพอ่อนหวาน นุ่มนวล นอบน้อมถ่อมตน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อารีอารอบ ทั้งเป็นคนปากกับใจตรงกัน คือความคิดจิตใจคุณเสริมก็ดีตรงกับกิริยาวาจา นอกจากคุณเสริมจะเป็นผู้มีสติปัญญาความสามารถในหน้าที่การงานสูงเป็นอย่างยิ่งเหนือกว่าคนทั่ว ๆ ไปส่วนมากแล้ว ยังเป็นผู้มีความขยันพากเพียรไม่ยอมท้อถอยต่ออุปสรรคใด ๆ ด้วย ดังนั้นผลงานในหน้าที่รับผิดชอบของคุณเสริม ตามที่ผมได้รู้ได้เห็นเพราะได้ติดต่อประสานงานกันมา จึงเป็นผลงานที่ผมเห็นว่าดีเกินกว่าที่จะใช้คำว่า เยี่ยมยอดด้วยซ้ำไป

นอกจากให้บริการในด้านงาน ในหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงแล้ว คุณเสริมยังช่วยเหลือทุกคนในทุกเรื่อง ที่คุณเสริมสามารถจะพยายามหาทางช่วยเหลือบริการได้อีกในทุกกรณี จนผมเคยเรียกคุณเสริมบ่อย ๆ ว่า หน่วยกู้ภัย ผมเข้าใจว่าที่คุณเสริมมีความสามารถยอดเยี่ยมเป็นพิเศษดังที่กล่าวมานี้ นอกจากเพราะสติปัญญาความสามารถความพากเพียรและความตั้งใจดีของคุณเสริมแล้ว ก็คงเพราะความมีน้ำใจรักลูกน้อง ใจกว้างขวางเสียสละไม่เห็นแก่ตัว รวมทั้งความเที่ยงธรรม และความสามารถพิเศษเฉพาะตัวคุณเสริมในทางการปกครอง และส่งเสริมให้กำลังใจคนด้วย

ในโลกนี้คงจะหาคนดีที่มีแต่คนรักไม่มีคนเกลียดเลยไม่ได้ เพราะฉะนั้นถึงแม้คุณเสริมจะเป็นคนดีชนิดที่หายากอย่างยิ่ง ก็คงจะต้องมีคนที่ไม่ชอบที่ขัดใจ หรือที่อิจฉาริษยาความดีและผลงานของคุณเสริม ซึ่งจะโดยรู้ตัวหรือโดยจิตใต้สำนึกอยู่บ้าง

ดังนั้น ถ้ามีผู้ได้อ่านข้อความนี้ แล้วเกิดความรู้สึกไม่เหมือนผม หรือมีความเข้าใจว่า ผมคงเขียนข้อความสรรเสริญไว้อาลัยกันไปตามธรรมเนียมเท่านั้น ผมก็ขอเรียนยืนยันว่า ผมเขียนด้วยความตั้งใจจริงที่สุด ไม่เนื่องด้วยธรรมเนียมประเพณีเลย

ผมสนใจศึกษาคำสอนของพระพุทธศาสนา พยายามบำเพ็ญทาน—รักษาศีล พากเพียรกำจัดกิเลสจากจิตตลอดมาเป็นเวลาช้านานแล้ว ก็คงจะเป็นบุญกุศลเป็นชิ้นเป็นอันพอสมควร ผมขอตั้งจิตอธิษฐานแผ่บุญกุศลนี้ให้ถึงคุณเสริม ขอให้คุณเสริมประสบสุคติในสัมปรายภพ และดำเนินก้าวหน้าไปในหนทางที่ใกล้เข้าไปจนถึงความดับทุกข์ไม่เหลือโดยเร็วเถิด

ไกวัล เทพหัสดิน ณ อยุธยา
ผู้อำนวยการกองชลประทานราษฎร์

คำไว้อาลัย คุณเสริม สันธิศิริ

คุณเสริม สันธิศิริ เป็นเพื่อนข้าราชการคนหนึ่งซึ่งได้รู้จักคุ้นเคยกันมาประ-มาณ ๑๘ ปี ตลอดระยะเวลาที่คุณเสริม สันธิศิริ ได้มาปฏิบัติงานอยู่ในกรมชลประทานนั้น ได้ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติราชการแก่กองยานพาหนะเป็นอย่างดียิ่ง โดยมิได้คำนึงถึงความเหน็ดเหนื่อย มุ่งหวังให้งานสำเร็จไปด้วยดีเป็นประการสำคัญ นอกจากงานในหน้าที่ราชการแล้ว คุณเสริม สันธิศิริ ก็เป็นผู้มีความโอบอ้อมอารี ช่วยเหลือแก่มิตรสหายทุกคนที่มาขอความช่วยเหลือ จึงเป็นที่รักของเพื่อนข้าราชการด้วยกัน

เมื่อได้ทราบข่าวการถึงแก่กรรมของ คุณเสริม สันธิศิริ ซึ่งเป็นการจากไปอย่างกระทันหัน และก่อนเวลาอันสมควรเช่นนี้ จึงทำให้เศร้าสลดเสียใจ และเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง

ขอบุญบารมีแห่งความดีที่ คุณเสริม สันธิศิริ ได้กระทำไว้ในขณะที่มีชีวิตอยู่จงอำนวยให้ดวงวิญญาณของ คุณเสริม สันธิศิริ จงไปสู่สุคติวิสัยในสัมปรายภพชั่วนิจนิรันดรเทอญ.

นายปราสาณ ลีละศร
หัวหน้ากองยานพาหนะ

คำไว้อาลัย

ข้าพเจ้าได้รู้จักและคุ้นเคยกับคุณเสริม สันธิศิริ มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๖ เมื่อกรมชลประทานได้ขยายงานทางด้านสื่อสารให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยให้มีวิทยุสื่อสารติดต่อกับงานในโครงการต่าง ๆ ในท้องถิ่น คุณเสริม สันธิศิริ ได้โอนมาจากกรมไปรษณีย์โทรเลข เมื่อ ๑๖ กันยายน ๒๔๙๖ และได้มาดำรงตำแหน่งช่างตรีประจำกรม ทำหน้าที่สารวัตรสื่อสาร ด้วยความรู้ความสามารถในการปรับปรุงงานให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ เป็นประโยชน์แก่ราชการของกรมเป็นอย่างมาก ในปี พ.ศ. ๒๔๙๗ คุณเสริม สันธิศิริ จึงได้รับการพิจารณาเลื่อนชั้นขึ้นเป็นช่างโท ทำหน้าที่สารวัตรสื่อสาร ต่อมางานทางด้านสื่อสารของกรมชลประทานก็บรรลุเป้าหมาย ตั้งเป็นแผนกสื่อสารได้ใน พ.ศ. ๒๕๐๒ โดยขึ้นอยู่กับสำนักงานเลขานุการกรม และคุณเสริม สันธิศิริ ก็ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกสื่อสาร ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๒ เป็นต้นมา ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ คุณเสริม สันธิศิริ ก็ได้รับการพิจารณาเลื่อนชั้นขึ้นเป็นช่างเอก ทำหน้าที่หัวหน้าแผนกสื่อสาร และได้ปฏิบัติงานมาด้วยความสุจริตตั้งใจดีต่องานตลอดมา

ในด้านความประพฤติ ก็เป็นผู้ที่มีมารยาทดีงาม มีความโอบอ้อมอารี มีความเมตตากรุณาต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เห็นอกเห็นใจผู้น้อยมาก ผู้ใดมาพบหรือขอความช่วยเหลือจากคุณเสริม ฯ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการปฏิบัติงาน หรือเรื่องส่วนตัว ถ้าไม่เกินกำลังของคุณเสริม ฯ แล้ว ผู้ที่ไปพบนั้นจะไม่ผิดหวังเลย คุณเสริม ฯ จึงเป็นที่รักใคร่ของบรรดาญาติมิตร และเป็นที่เคารพรักของผู้ใต้บังคับบัญชา เมื่อคุณเสริมฯ ถึงแก่กรรมลง จึงมีผู้ที่ได้ร่วมบำเพ็ญกุศลตลอดมาเป็นจำนวนมาก นับว่าเป็นเรื่องที่น่าอนุโมทนา

มรณะกรรมของคุณเสริม สันธิศิริ เป็นที่เศร้าสลดแก่บรรดาญาติมิตรและผู้ที่ร่วมงานเป็นอย่างมาก อาศัยผลบุญที่คุณเสริม สันธิศิริ ได้บำเพ็ญมาเท่าที่ข้าพเจ้าเห็น ข้าพเจ้าจึงเชื่อมั่นว่า วิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณเสริม สันธิศิริ คงไปสู่สุคติในสัมปรายภพอย่างแน่นอน

เขียน สุวรรณกำจาย

๒๘ เมษายน ๒๕๑๔

คำไว้อาลัย คุณเสริม สันธิศิริ

ข้าพเจ้าได้รับโทรศัพท์เมื่อตอนเช้าวันเสาร์ที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๑๓ ว่าคุณเสริม ฯ ได้ถึงแก่กรรมเสียแล้ว ข้าพเจ้าไม่เชื่อและรู้สึกแปลกใจมาก เพราะเมื่อวานนี้ยังเห็นดี ๆ อยู่ ไม่มีอาการแสดงว่าป่วยไข้เลยแม้แต่น้อย แต่ก็ได้รับคำยืนยันว่าเป็นคุณเสริม สันธิศิริ เพื่อนรักของข้าพเจ้านั่นเอง จึงทำให้ข้าพเจ้าคิดถึงว่าสังขารทั้งหลายนี้เป็นของไม่เที่ยงแท้แน่นอน ทำให้ข้าพเจ้าได้รับความเศร้าสลดเสียดายเป็นอย่างยิ่ง เพราะข้าพเจ้าซาบซึ้งคุณค่าในตัวของคุณเสริมเป็นอย่างดี ด้วยเหตุที่ร่วมทำงานอยู่ในกรมเดียวอย่างใกล้ชิดมาร่วมเกือบ ๒๐ ปี

ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอธิษฐานด้วยผลกรรมอันเป็นกุศลของคุณเสริม สันธิศิริ จงเป็นผลดลบันดาลให้วิญญาณอันผ่องใสของเขาได้ไปสู่สุคติวิสัยในสัมปรายภพนั้นเทอญ.

นายสฤษดิ์ ปั้ตตะโชติ

คำไว้อาลัย

คุณเสริม สันธิศิริ รู้จักคุ้นเคยกันมานานตั้งแต่คุณเสริมเริ่มเข้ามาอยู่กรมชลประทาน นับเวลาก็ร่วม ๒๐ ปี คุณเสริมเป็นนักบริการชั้นเยี่ยม ใครขอความช่วยเหลือทั้งทางราชการและส่วนตัว คุณเสริมไม่เคยปฏิเสธใครเลย จึงเป็นที่รักใคร่นับถือของเพื่อนฝูง โดยเฉพาะกับผมแล้วเราเหมือนญาติที่สนิทกัน มีเรื่องดีเรื่องร้ายต้องเล่าสู่กันแม้แต่เรื่องในครอบครัว มีปัญหาอะไรเราจะต้องเอามาปรึกษาหารือกัน และหาวิธีแก้ปัญหานั้นให้ลุล่วงไปด้วยดี

คุณเสริมเป็นคนขยันในหน้าที่ราชการเป็นอย่างยิ่ง แม้วันหยุดราชการก็ต้องไปอยู่ที่ที่ทำงานตลอดวัน แม้วันปรกติก็กลับบ้าน ๒ หรือ ๓ ทุ่มเป็นประจำ ถ้าวันไหนไม่เห็นคุณเสริมไปทำงาน ก็พึงทราบได้แน่ว่าคุณเสริมป่วยมาก เพียงปวดหัวปวดท้องแล้วไม่หยุดเลย คุณเสริมเป็นที่รักใคร่ของผู้บังคับบัญชาเพื่อนฝูงและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา

เมื่อมาถึงแก่กรรมเสียเช่นนี้ จึงเป็นที่น่าเศร้าสลดใจเป็นอย่างมาก เราจะหาเพื่อนที่ดีอย่างนี้ได้ยาก แม้ทางราชการก็ขาดกำลังที่สำคัญไป เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง แต่ความตายเป็นของที่ทุกคนต้องประสบ แต่ความดีของคุณเสริมยังตรึงใจเราอยู่ไม่รู้ลืม ขอให้วิญญาณของคุณเสริมจงไปสู่สุคติเทอญ

เพิ่ม รตานนท์

๓๐ เม.ย. ๑๔

คำไว้อาลัย

งานสื่อสารชลประทาน ที่ดำเนินการก้าวหน้ามาด้วยดีในปัจจุบันนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจาก คุณเสริม สันธิศิริ อดีตหัวหน้าแผนกสื่อสาร เป็นผู้ริเริ่มและวางแผนงานมาโดยตลอด ผลงานที่ปรากฏในปัจจุบัน ได้แผ่ขยายออกไปกว้างขวางมากเกือบทุกจังหวัดของประเทศไทย ทำให้การติดต่อประสานงานราชการได้เป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และทันต่อเหตุการณ์ยิ่งขึ้น อันเป็นผลให้เกิดความเจริญก้าวหน้าต่อประเทศชาติตลอดมา

งานสื่อสารชลประทาน จะก้าวหน้าและเจริญขึ้นต่อไปเพียงใดในอนาคต ย่อมขึ้นอยู่กับการวางแผน และริเริ่มงานมาแต่ต้นเป็นสำคัญ ตามคำพังเพยที่ว่า "การริเริ่มงานที่ดี เท่ากับว่างานนั้นเสร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง" ดังนั้น จึงเปรียบเสมือนว่างานสื่อสารชลประทานได้ดำเนินการเป็นผลสำเร็จมาแล้วครึ่งหนึ่ง สำหรับส่วนที่เหลือนั้นขอให้ข้าราชการและพนักงานสื่อสารจะต้องช่วยเหลือ มีความสามัคคีและร่วมมือกันดำเนินการสืบต่อไป

การจากไปของคุณเสริม สันธิศิริ ก่อนวัยอันสมควรเช่นนี้ ยังความอาลัยให้แก่บุคคลที่รู้จักใกล้ชิดสนิทสนม และผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นอย่างมาก คุณงามความดีทั้งหลายที่คุณเสริม ฯ ได้ประกอบมาในอดีต จงดลบันดาลให้วิญญาณอันบริสุทธิ์มุ่งสู่สัมปรายภพเทอญ

กฤษณา ตันตราจิณ

๔ พ.ค. ๒๕๑๔

คำไว้อาลัย

"สื่อสารชลประทาน"

งาน	การท่านกอร์ปไว้	นับอนันต์
สื่อ	ข่าวราชการสำคัญ	บ่งชี้
สาร	ส่งรวดเร็วทัน	ต่อเหตุ การณ์นา
ชล	ประทานสื่อสารนี้	เลิศล้วนสฤษดิ์ผล
คุณ	ธรรมนำส่งพ้น	พรหมพิมาน
เสริม	จิตจุ่งเบิกบาน	ยิ่งล้ำ
สันธิ	ศิริอภิบาล	ครบถ้วน เสมอนอ
ศิริ	ราชช่วยชูค้ำ	สู่แคว้น สรวงสวรรค์

ชรินทร์ ม่วงมณี

๔ เม.ย. ๑๔

คำไว้อาลัย
"แด่หัวหน้าที่เคารพรัก"

เมื่อวันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๑๓ เวลาประมาณ ๒๑.๐๐ น. พวกเราต้องสูญเสียบุคคลที่มีความสำคัญมากไปคนหนึ่ง ซึ่งนับว่าเป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ของพวกเรา เพราะเราต้องสูญเสียผู้นำซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาที่มีความเข้มแข็ง อดทน และเด็ดเดี่ยวในการทำงาน สูญเสียผู้ที่มีคุณประโยชน์สำหรับทางราชการ โดยเฉพาะแผนกสื่อสารชลประทาน และเป็นการสูญเสียกำลังอันสำคัญของงานด้านสื่อสารของกรมชลประทานอย่างชนิดที่ไม่อาจจะเรียกร้องให้กลับคืนมาได้ ท่านผู้นี้คือ คุณเสริม สันธิศิริ ช่างเอก อดีตหัวหน้าแผนกสื่อสารชลประทาน ที่พวกเรารู้จักท่านได้ดีในนามของ "หัวหน้า"

ท่านหัวหน้า มีตำแหน่งหน้าที่ราชการซึ่งต้องรับผิดชอบงานในด้านสื่อสารของกรมชลประทานทั้งหมด ได้แก่งานสื่อสารในด้านวิทยุ งานสื่อสารในด้านโทรศัพท์ งานสื่อสารในด้านการบินชลประทาน งานในด้านกิจการไปรษณีย์อนุญาตเขื่อนภูมิพล งานไปรษณีย์อนุญาตเขื่อนสิริกิติ์ และงานไปรษณีย์อนุญาตกรมชลประทานปากเกร็ด และนอกเหนือจากงานของกรมชลประทานแล้ว ท่านหัวหน้ายังได้รับมอบหมายหน้าที่และความไว้วางใจเป็นพิเศษ จากท่านอธิบดีหม่อมหลวง ชูชาติ กำภู ให้เป็นผู้ริเริ่มและวางแผนช่วยงานสื่อสารและดำเนินการติดตั้งเครื่องมือสื่อสารให้กับกรมป่าไม้ กระ-ทรวงเกษตร งานสื่อสารการลิกไนท์ งานสื่อสารบริษัทชลประทานซีเมนต์ งานสื่อสารการไฟฟ้ายันฮีเบื้องต้น ซึ่งงานแต่ละแห่งมีความสำคัญที่จะต้องปฏิบัติ และรับผิดชอบโดยใกล้ชิดยากที่คน ๆ เดียวจะสามารถดำเนินงานให้บังเกิดประสิทธิภาพอย่างสูงได้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานสื่อสารชลประทานเองก็มีปริมาณมากจนเกินกำลัง แต่ท่านหัวหน้า ได้ทุ่มเททั้งร่างกายและจิตใจให้แก่ราชการ ปฏิบัติงานด้วยความตรากตรำ ไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย ให้ความร่วมมือแก่หน่วยราชการทุกฝ่ายเป็นอย่างดี จนได้ผลเป็นที่พึงพอใจพร้อมทั้งมีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง ในด้านการปกครองบังคับบัญชา ท่าน

หัวหน้าได้ให้ความยุติธรรมแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาโดยทั่วหน้ากัน เป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจของผู้บังคับบัญชา ตลอดจนผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคน ถ้าใครมีเรื่องเดือดร้อนอะไรเข้าไปหาท่านก็จะให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีทุกครั้ง การจากไปอย่างไม่มีวันกลับย่อมนำความเศร้าสลดใจมาสู่พวกเราชาวสื่อสารเป็นอย่างมาก แม้ร่างกายของท่านหัวหน้าจะล่วงลับไปอย่างไม่มีวันกลับมาอีกแล้ว แต่คุณความดีจะยังคงจารึกอยู่ในความทรงจำของบรรดาพี่น้องสื่อสารชลประทานทุกคนอย่างมิรู้ลืม

ในนามของแผนกสื่อสารชลประทาน ขอตั้งจิตอธิษฐานต่อคุณพระ ศันตรัยและบรรดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ตลอดจนผลบุญราศีทักษิณานุปทาน ที่พี่น้องชาวสื่อสารชลประทานทุกคน ได้ร่วมกันสร้างสมไว้ ได้โปรดหนุนนำดวงวิญญาณของท่านหัวหน้า จงไปสู่สุคติ ในสัมปรายภพนั้นเทอญ

นายสินเสริม เกตุทัต
แผนกสื่อสารชลประทาน
๓ พ.ค. ๒๕๑๙

คำนำ

ท่านขุนขจรรังวัดการ จะทำการพระราชทานเพลิงศพ นายเสริม สันธิศิริ หัวหน้าแผนกสื่อสาร กรมชลประทาน ใคร่จักได้หนังสือธรรมแจกในงานด้วย จึงมาติดต่อขอเรื่องจากอาตมา

อาตมาจึงได้จัดเรื่องให้สองเรื่อง เป็นผลงานของท่านเจ้าคุณพระราชชัยกวี หรือท่านพุทธทาส มหาเถร แห่งไชยา คือเรื่อง

๑. ทำบุญสามแบบ
๒. สิ่งที่ทำให้ลามก

หวังว่าหนังสือทั้งสองเรื่องนี้ จักอำนวยประโยชน์แก่ผู้สนใจธรรมตามควร

ขออำนาจกุศลที่ท่านขุนพร้อมด้วยญาติมิตร ภรรยา บุตรธิดา ของคุณเสริม ได้กระทำในครั้งนี้ จงมีส่วนช่วยให้ชาวโลกได้ลืมหู ลืมตา มองเห็นคุณค่าของพระธรรม ตามสมควรแก่ภาวะของตน ๆ จงทั่วกันเทอญ

ภิกขุ ปัญญานันทมุนี
วัดชลประทานรังสฤษฎ์
ปากเกร็ด
นนทบุรี
๒๘ เม.ย. ๒๕๑๔

เรื่องทำบุญสามแบบ

สิ่งที่เรียกว่า "**บุญ**" นี้ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับพุทธบริษัททั้งหลาย แม้ว่าท่านทั้งหลายที่มาประชุมกันที่นี่ก็มีมูลเหตุเนื่องมาจาก **ความต้องการบุญ**; และทุกคนก็พูดถึงกันแต่เรื่องบุญ มาทำบุญ, ไปทำบุญ, เที่ยววิ่งว่อนไปหมด นี้ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับการทำบุญ และฝันถึง ระลึกถึงอยู่แต่เรื่องบุญ; จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องกระทำให้เป็นบุญกันขึ้นมาจริง ๆ และเป็นเรื่องที่ควรนำมาพิจารณากันอยู่บ่อย ๆ เพื่อให้เป็นบุญยิ่งขึ้น และกว่าจะถึงที่สุด เพราะเหตุฉะนั้นท่านผู้ใดต้องการด้วยบุญ จงตั้งใจฟังให้เป็นอย่างดี อย่าฟังพอเป็นพิธีเหมือนคนโดยมาก

คนโดยมากเป็นคนโง่ ไม่รู้ว่าทำบุญนั้นคืออะไร? ทำอย่างไร? เพื่ออะไร? แล้วก็ทำบุญโดยสักว่าเหมา ๆ เอาว่าได้บุญ เขาทำกันอย่างไรก็ทำอย่างนั้นเหมือนเขา แล้วก็ทึกทักเอาว่าได้บุญ อย่างนี้มีกันอยู่ทั่วไป; เรียกว่าได้บุญตามเขาว่า ได้บุญอย่างละเมอเพ้อฝันไปเท่านั้นเอง บางทีจะไม่คุ้มกับบุญด้วยซ้ำไป เพราะจะเปรียบเทียบกับบุญชนิดนั้น ก็ได้แต่สิ่งที่เป็นเพียงเปลือก เพียงกะพี้เท่านั้นเอง

บางคนยังยิ่งไปกว่านั้นเสียอีก คือว่า **ต้องการเพียงสักแต่ว่าทำบุญ** ก็แล้วกัน ไม่รู้ว่าเอาบุญไปทำอะไร, นี่เป็นคนโง่มาก น่าสงสารที่สุด; คือว่าทำบุญก็แล้วกัน ไม่รู้ว่าเอาบุญนั้นไปทำอะไร

ข้อนี้เปรียบเหมือนกับคนที่เลี้ยงไก่, เป็นคนโง่เลี้ยงไก่ อุตส่าห์เลี้ยงไก่ด้วยความยากลำบาก หมดเปลืองสิ่งของหมดเปลืองเวลา; ครั้นไก่โต ไข่ออกมา ก็หารู้ไม่ว่าไข่นั้นมีประโยชน์; ก็ปล่อยให้ไข่นั้นเรี่ยราดอยู่ที่นั่นเอง หาได้เก็บเอาไม่ กลับปล่อยให้สุนัขกิน, คนอย่างนี้จะโง่เขลาสักเท่าไรท่านทั้งหลายลองคิดดูเถิด เขาควรถูกเรียกได้สั้น ๆ ว่าเป็นคนที่เลี้ยงไก่ไว้ไข่ให้สุนัขกิน ตัวเองไม่ได้สนใจ เพราะไม่รู้จักว่าไข่นั้นคืออะไร

นี่เหมือนกันกับทายกทายิกาทั้งหลายที่มัวแต่ทำบุญ แล้วก็ไม่รู้ว่าบุญนั้นคืออะไร จะเอาไปทำอะไร ก็หาได้สนใจในส่วนที่เป็นบุญจริง ๆ ไม่ สนใจแต่เรื่องทำบุญเท่านั้น เหมือนกับคนโง่ สนใจแต่เรื่องเลี้ยงไก่ แต่แล้วก็หาได้เอาไข่ไม่

ลองพิจารณาดูเถิดว่า คนชนิดไหน, ทายก ทายิกาพวกไหนที่เป็นคนโง่เลี้ยงไก่ไว้ไข่ให้สุนัขกิน, มันก็คือทายกทายิกาที่ดีแต่ทำบุญให้ทาน เลี้ยงพระ บำรุงศาสนา แล้วก็หาได้รับเอาตัวศาสนาไปเรียนรู้ และปฏิบัติไม่, ดีแต่ทำบุญ เลี้ยงพระ ให้ทาน บำรุงศาสนาอย่างเดียว ไม่รู้จักรับเอาตัวของพระศาสนาไปศึกษาและปฏิบัติ และให้ได้รับประโยชน์เต็มตามควรแก่การปฏิบัติ; คนชนิดนี้แหละ คือคนที่ทำบุญเหมือนกับเลี้ยงไก่ไว้ไข่ให้สุนัขกิน

ทำบุญมากมายจนตลอดชีวิตก็ยังเป็นอย่างนั้นอยู่นั่นเอง เพราะว่าจิตใจไม่ได้ดีขึ้น กิเลสไม่ได้เบาบางลง, ไม่รู้ว่าพระพุทธศาสนาคืออะไร? ไม่รู้ว่าพระพุทธเจ้าทรงสอนอะไร? ไม่รู้ว่าหัวใจของพระพุทธศาสนานั้นคืออะไร? **เพียงแต่จะรู้ก็ไม่รู้เสียแล้ว แล้วจะปฏิบัติได้อย่างไร. ก็เลยไม่ได้มรรคผลแต่ประการใด,** นี้เรียกว่า ทายก ทายิกา ที่ดีแต่เลี้ยงไก่ไว้ไข่ให้สุนัขกิน

ขออภัยที่ต้องใช้คำตรง ๆ โสกโดกอย่างนี้; เพราะว่าเป็นการช่วยความจำได้อย่างดีว่า ทายกทายิกาทั้งหลายจงได้ **หยุดการบำเพ็ญบุญชนิดที่เหมือนเลี้ยงไก่ไว้ไข่ให้สุนัขกินนั้นเสียทีเถิด**

จงได้ขยันเลี้ยงไก่ ไปในทางที่ว่า รู้จักถือเอาไข่จากไก่เอาไปเป็นประโยชน์แก่คนให้ได้มากถึงที่สุดเถิด

ขอให้บำรุงศาสนา แล้วได้รับประโยชน์จากศาสนา : เป็นผู้เรียนรู้ตัวศาสนา, เป็นผู้ปฏิบัติตัวศาสนา, เป็นผู้มีจิตใจที่สะอาด, มีจิตใจที่สว่าง และมีจิตใจที่สงบ, ความที่มีจิตใจสะอาด สว่าง สงบ นี่แหละคือตัวแท้ของศาสนา, คือเยื่อเนื้อของศาสนา

เปรียบเหมือนกับไข่ไก่ที่มีประโยชน์ ส่วนอาการที่สักว่า "เลี้ยง" สักว่า "ทำบุญ" นั้นยังไม่สำเร็จประโยชน์ก่อน; เป็นแต่เพียงได้บุญเหมา ๆ เอาเท่านั้นเอง ยังไม่แน่

ถ้าจะให้แน่นอน ต้องรู้ให้จริงว่า พระพุทธเจ้าทรงสอนอย่างไร? อะไรเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา? แล้วก็ปฏิบัติ, แล้วก็ได้รับผลของการปฏิบัติจริง ๆ เช่น รู้ว่าพระพุทธศาสนาสอนเรื่อง **"ความไม่ยึดมั่นถือมั่น"** ก็สามารถที่จะเอามาปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันทุกเวลานาที; เป็นผู้มีความสุขสบายดีตลอดเวลาเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นเวลาทำการงานหรือเวลาพักผ่อน ล้วนแต่มีความสุขสงบไปทั้งนั้น

อย่างนี้เรียกว่าผู้ที่เลี้ยงไก่แล้วได้กินไข่ คือ **ผู้ที่บำรุงศาสนาแล้วได้รับประโยชน์จากศาสนา**, เรียกว่าเป็นผู้ที่**ทำบุญด้วย ความรู้จักบุญ แล้วก็ได้บุญนั้นมาจริง ๆ**

เพื่อจะให้เข้าใจความข้อนี้ยิ่งขึ้น จะได้วิสัชชนาในคำว่า "บุญ" โดยละเอียดออกไป

คำว่า "**บุญ**" นี้ แปลว่า **เครื่องฟูใจ**ก็มี และแปลว่า **เครื่องชำระล้างซึ่งบาป**ก็มี เราเอาความหมายสำคัญกันดีกว่า **ความหมายที่สำคัญ** คือความหมายที่ว่าเครื่องชำระชะล้างบาปนั่นเอง

ดังนั้นจึงขอให้ทุกคนจำไว้ว่า "บุญ" มีความหมายชั้นสำคัญสูงสุดว่า **เป็นเครื่องชำระชะล้างซึ่งบาป**; อย่าเอาแต่ว่า เป็นเครื่องฟูใจ อิ่มใจ สบายใจเลย: เพราะว่าอาจจะเป็นเรื่องผิดขึ้นมาโดยไม่ทันรู้ตัวก็ได้

ถ้าถือเอาว่า **บุญเป็นเครื่องชำระชะล้างบาปแล้วไม่มีทางที่จะผิด**: หรือจะผิดก็ผิดแต่น้อย ยังมีส่วนถูกอยู่นั่นเอง ถ้ามุ่งหมายจะให้เป็นเครื่องชำระชะล้างซึ่งบาปเป็นอันว่า เราถือเอาใจความของคำว่า "บุญ" นี้ว่า "เป็นเครื่องชำระชะล้างซึ่งบาป"

ทีนี้จะพิจารณาถึง "บุญ" นั้นอีกต่อไป ในฐานะเป็นเครื่องชำระล้างบาป

เปรียบเหมือนกับว่า เราใช้น้ำยาบ ล้างตัวเราให้สะอาด; บางคนไม่ค่อยจะมีการพิถีพิถันอะไร; ใช้น้ำโคลนอาบ เพราะไม่มีน้ำสะอาดจะอาบ, ใช้น้ำโคลนขุ่นๆ อาบนี่ก็มีอยู่พวกหนึ่ง อีกพวกหนึ่งก็ใช้น้ำที่ละลายด้วยน้ำหอม, เครื่องหอมต่าง ๆ อาบนี้ก็อีกพวกหนึ่ง อีกพวกหนึ่งเป็นพวกสุดท้ายคือ พวกที่อาบด้วยน้ำสะอาด, ใช้สบู่และน้ำที่สะอาด

ลองคิดดูเถิดว่า คนหนึ่งอาบน้ำโคลนจะสะอาดได้สักเท่าไร คนหนึ่งอาบร่ำด้วยน้ำแป้งหอมจะสะอาดได้สักเท่าไร อีกคนหนึ่งอาบด้วยน้ำที่ใสสะอาด ใช้สบู่ที่ถูกต้องแล้วก็จะสะอาดได้สักเท่าไร มันต่างกันเป็น ๓ อย่าง อย่างนี้

คนที่อาบน้ำโคลน เพราะไม่มีน้ำอื่นจะอาบ ; อาบเสร็จแล้วก็ยังมีโคลนติดอยู่ที่ตัว; แม้แต่จะเอาน้ำโคลนล้างเท้า เท้าก็ยังเปื้อนโคลนอยู่นั่นเอง ถ้าอาบด้วยน้ำที่ปนด้วยเครื่องหอม เมื่ออาบเสร็จแล้วก็มีเยื่อของเครื่องหอมนั่นเองติดอยู่ที่เนื้อที่ตัว ถ้าอาบด้วยน้ำที่ใสสะอาด ลูบไล้ด้วยสบู่ แล้วล้างด้วยน้ำที่ใสสะอาด ก็ไม่มีอะไรติดอยู่ที่เนื้อที่ตัวเป็นเนื้อตัวที่สะอาด

เราจึงเห็นได้ว่าในตัวอย่าง ๓ ประการนี้ เป็นการล้างหรือการอาบ ที่ไม่เหมือนกัน จะต้องระวังให้ดี ๆ ว่ามันไม่เหมือนกัน อาบน้ำโคลน เสร็จแล้วก็มีโคลนติดตัว อาบน้ำแป้งหอม เสร็จแล้วมันก็มีแป้งติดตัว อาบน้ำที่สะอาด เสร็จแล้วมันก็ไม่มีอะไรติดตัว

เมื่อเปรียบการอาบน้ำล้างตัว ด้วยการทำบุญแล้ว การทำบุญก็มี ๓ อย่าง เช่นเดียวกัน; ทำบุญเหมือนกับน้ำโคลน ก็คือพวกที่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเอามาทำบุญให้ทาน ฆ่าวัว ฆ่าไก่ เลี้ยงสุรายาเมา, ทำตามประสาของคนที่เห็นแก่ปากแก่ท้อง ก็เห็นแต่เรื่องกินเป็นใหญ่; แล้วก็ฆ่าสัตว์ทำบุญหรือทำบุญอวดคน ทำแต่เพียงเรื่องไว้อวดคน คือทำบุญเอาหน้าเป็นการค้ากำไร อย่างนี้มันเหมือนกับว่า บุญนี้เหมือนกับน้ำโคลน คนนั้นจึงได้ผลเหมือนกับอาบน้ำโคลน

คนอีกจำพวกหนึ่ง ทำบุญด้วยอุปาทาน ยึดมั่นถือมั่นในบุญ เมาบุญเมาสวรรค์วิมานเป็นต้น ถ้าทำบุญด้วยความคิดอย่างนั้น ก็เรียกว่า เหมือนกับอาบน้ำด้วยน้ำที่เจือด้วยแป้งปูนต่าง ๆ ที่เป็นของหอม

อีกพวกหนึ่ง ประเภทที่ ๓ พวกนี้**ทำบุญเพื่อจะละเสียซึ่งความยึดมั่นถือมั่น ไม่มีความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใดว่าเป็นตัวเราหรือของเรา ทำเพื่อให้กิเลสหมดไปจากสันดาน;** อย่างนี้เหมือนกับคนอาบน้ำที่สะอาด; เมื่ออาบด้วยน้ำที่สะอาด มันก็เป็นเนื้อเป็นตัวที่สะอาด; บุญนั้นจึงเป็นบุญที่เหมือนกันกับสบู่หรือน้ำที่สะอาด

ทบทวนใหม่อีกครั้งหนึ่งว่า บุญชนิดที่หนึ่งเหมือนกับน้ำโคลน บุญชนิดที่สอง เหมือนกับน้ำแป้งหอม ส่วนบุญชนิดที่สามนั้น เหมือนกับน้ำที่สะอาด ใครอาบน้ำอย่างไหนก็ย่อมจะได้ผลต่างกัน ไม่เหมือนกันเลย ทั้งที่เรียกว่า "น้ำ" เหมือนกัน และ "อาบ" เหมือนกัน; แต่อาบแล้วได้ผลไม่เหมือนกันเลย; เพราะคนหนึ่งอาบน้ำโคลน คนหนึ่งอาบน้ำแป้งหอม คนหนึ่งอาบน้ำที่ใสสะอาด คนหนึ่งทำบุญเหมือนโคลน, คนหนึ่งทำบุญเหมือนแป้งหอม, คนหนึ่งทำบุญเหมือนน้ำที่สะอาด เพราะฉะนั้นบุญนั้นจึงไม่เหมือนกัน

เพื่อให้เข้าใจเรื่องนี้ดีขึ้น ควรจะระลึกนึกถึงพระพุทธภาษิตที่ได้ยกขึ้นไว้เป็นนิเขปบทข้างต้นนั้นว่า "**เอตํ ภยํ มรเณ เปกฺขมาโน**" เมื่อเพ่งเห็นภัยในความตาย; **กยิราถ ปุญฺญานิ สุขาวหานิ**, ท่านทั้งหลายจงกระทำบุญอันจะนำสุขมานี้ อย่างหนึ่งเป็นคำกล่าวของพวกเทวดา "**โลกามิสํ ปชฺชเห สนฺติเปกฺโข**" ท่านทั้งหลายพึงละเสียซึ่งโลกามิสเพ่งหวังต่อสันติเถิด นี้เป็นคำตรัสของพระพุทธเจ้า

ขอทบทวนใหม่ว่า พวกเทวดามาเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วทูลว่า, เขามีความเห็นว่า "ถ้าเห็นภัยอันตรายในความตายแล้วให้รีบทำบุญ" พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า "ถูก, แต่เราไม่ว่าอย่างนั้น" เมื่อเทวดาทูลขอให้พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นอย่างไร พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่า "**เมื่อเพ่งเห็นภัยในความตาย จงรีบละเหยื่อในโลกเสียแล้วเพ่งหวังต่อสันติเถิด**" เทวดาต้องการให้ทำบุญ แต่พระพุทธเจ้าว่าให้ละเหยื่อในโลกเสีย ความข้อนี้มันจะเหมือนกัน หรือจะค้านกันอย่างไร ขอให้ลองพิจารณาดู

ถ้าผู้ใดมีสติปัญญาละเอียดละออ รอบคอบ สุขุมพอก็จะเห็นได้ว่า มันไม่ถึงกับค้านกันทีเดียว เพราะว่าเทวดานั้นว่า "**ให้ทำบุญ**" บุญก็มีถึง ๓ อย่าง ทำบุญเหมือนกับน้ำโคลน ทำบุญเหมือนกับน้ำแป้งหอม ทำบุญเหมือนกับน้ำที่สะอาด ทำบุญเหมือนกับน้ำที่สะอาดนี้ก็เป็นการชำระชะล้างกิเลสอยู่แล้ว แต่ว่าพวกเทวดาจะรู้ถึงข้อนี้หรือหาไม่ ก็ไม่ทราบ แต่ก็ได้ใช้คำว่า "บุญ" ซึ่งเป็นชื่อของสิ่งที่ล้างบาปด้วยเหมือนกัน

ส่วนพระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า "**ให้ละเหยื่อในโลกเสีย แล้วเพ่งหาแต่สันติเถิด**" นี้ก็หมายความว่า ทำจิตให้สะอาด อย่าไปเกี่ยวข้องกับเหยื่อในโลก แล้วอยู่ด้วยความสงบเถิด มันก็เป็นบุญประเภทที่เหมือนกับน้ำที่สะอาดอยู่แล้วนั่นเอง เพราะว่าบุญประเภทที่เหมือนกับอาบน้ำล้างสบู่ด้วยน้ำที่สะอาดนี้ ก็คือ **ทำบุญเพื่อละความยึดมั่นถือมั่น**นั่นเอง

"**การทำบุญเพื่อละความยึดมั่นถือมั่น**" นั้นก็มีความหมายอย่างเดียวกันกับข้อที่ว่า "**ละเหยื่อในโลกเสีย เพ่งหาแต่สันติเถิด**" แต่พระพุทธองค์ไม่ได้ตรัสเอ่ยถึงคำว่า "**บุญ**" ไปตรัสเอ่ยถึงว่า "**ให้ละเหยื่อในโลก**" นี้ก็เพื่อให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้กำกวม เพื่อไม่ให้ดิ้นได้ในคำว่า "บุญ" ซึ่งมักจะเข้าใจผิด และหลงไหลกันไปในทางที่ผิดจนถึงกับทำบุญเหมือนกับน้ำโคลนทางหนึ่ง, อีกทางหนึ่งก็ทำบุญเหมือนกับ น้ำแป้งหอม, ไม่มีใครทำบุญด้วยคิดว่าเหมือนกับน้ำที่ใสสะอาด ชำระชะล้างให้สะอาดอย่างเดียว

ทายก ทายิกาทั้งหลายที่เที่ยวแห่กันไป แห่กันมา ทำบุญบ้านนั้น เมืองนี้, วิ่งไปวิ่งมา ขึ้นรถลงเรือ นี้คิดดูเถิดว่า ตัวเองทำบุญด้วยความหวังประเภทไหน ส่วนใหญ่ก็คงจะทำบุญด้วยความหวังว่า จะได้บุญ **มีอุปาทานในบุญ** เพื่อได้สวรรค์วิมาน แล้วก็มีอยู่ไม่น้อยเหมือนกันที่**ทำบุญเอาหน้า** อุตส่าห์เที่ยวทำบุญอวดคนถึงเมืองนั้นเมืองนี้ เมืองโน้น เที่ยวทำบุญเอาหน้า อย่างนี้ก็มีอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน

บางคนถึงกับลงทุนทำบาป หลอกลวงเอา เรี่ยไรเอามา ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เอามาทำบุญ อย่างนี้มันก็เป็นการทำบุญเหมือนกับน้ำโคลน ที่ทำไปด้วย **เอาหน้า** หรือ **อวดคน** หรือ**ลงทุนที่เป็นบาป** นี้ก็คือทำบุญเหมือนกับน้ำโคลน

ถ้าทำบุญด้วยใจที่**เชื่อในบุญ**ล้วน ๆ และ**ทำบุญไปตามวิธีที่ถูก** มันก็เหมือนกับทำบุญที่รดด้วยน้ำแป้งหอม **ทำให้ชื่นใจได้ แต่ก็ไม่ใช่ความสะอาด** แม้ว่าเราจะเอาแป้งหอมมาทาที่เนื้อที่ตัวให้มันหอมมันก็ไม่ใช่ความสะอาด มันสกปรกอยู่ที่เยื่อของของหอมนั่นเอง แต่มันเป็นของหอม เป็นเยื่อที่มีกลิ่นหอม จึงชื่อว่าเป็น**ความไม่สะอาดที่มีกลิ่นหอม**

ใครเคยทำบุญด้วยบริสุทธิ์ใจว่า จะละความยึดมั่นถือมั่นว่า "**ตัวกู**" ว่า "**ของกู**" ดูจะหายากเต็มที เพราะปรากฏว่า แม้ที่นั่งกันอยู่ที่นี่ ก็ดู**จะไม่มีใครสมัคร**

ใจที่จะปิดทองหลังพระ อยากจะปิดทองหน้าพระ อยากจะให้เขาเห็น อยากจะเอาหน้าด้วยกันทั้งนั้น ถ้าใครปิดทองหลังพระก็จะหาว่าเขาเป็นคนโง่ ไปปิดตรงที่ใครไม่เห็นนี่ก็เพราะว่า คนเหล่านั้นยึดมั่นในบุญ ไม่ได้ทำบุญเพื่อละความยึดมั่นถือมั่น ไปมีความยึดมั่นถือมั่นสำหรับจะทำบุญจึงไม่ยอมปิดทองหลังพระ ปล่อยให้หลังพระไม่ได้ปิดทองสกปรกอยู่อย่างนั้นเอง ไม่มีใครเอาใจใส่

บรรดาที่นั่งกันอยู่ที่นี่ ใครบ้างมีความสมัครใจ แน่ใจ ที่จะปิดทองตรงที่หลังพระแล้วก็ขอให้รู้ว่า คนนั้นแหละเป็นคนที่กำลังพยายามจะละความยึดมั่นถือมั่นเสีย **ไม่ต้องการจะเอาหน้า เอาเกียรติอะไร** จึงสมัครที่จะปิดทองให้ครบให้ถ้วน ให้บริบูรณ์ตรงที่เขาไม่ปิดกัน ตรงที่หลังพระนั่นเอง เพราะเขามีความเข้าใจถูกต้องว่าเรา**ไม่ได้ทำบุญเอาหน้า จึงสามารถที่จะปิดทองหลังพระได้**

ด้วยเหตุนี้แหละ พระพุทธเจ้าท่านจึงตรัสไว้ตรง ๆ ว่า "จงละเสียซึ่งเหยื่อในโลก และมุ่งหวังแต่สันติเถิด" **เหยื่อในโลกนี้** คือ ความสวย ความรวย ความเอร็ดอร่อย ความหรูหรา ความมีเกียรติ ความมีหน้ามีตานี่ก็คือเหยื่อในโลกนี้ หรือว่า ตายแล้วไปเกิดในสวรรค์มีวิมาน มีนางฟ้า บำรุงบำเรอ อย่างนี้ก็เป็นเหยื่อในโลก ให้ละเหยื่อชนิดนี้เสีย อย่าไปเห็นเป็นของประเสริฐวิเศษอะไร แล้วให้ไปหวังแต่ในสันติ คือความสงบ คือ**มีจิตใจสะอาด สว่าง สงบ นั่นเรียกว่า สันติ** ให้ไปหวังในข้อนั้น

อย่าได้ไปหวังในเรื่องสวย เรื่องรวย เรื่องเอร็ดอร่อยทางเนื้อทางหนัง ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ในสวรรค์วิมานอะไรที่ไหน ไม่เมาบุญ ไม่เมาสวรรค์แล้ว อย่างนี้เรียกว่า เป็นผู้ละเหยื่อในโลกเสียได้แล้ว และเป็นผู้หวังแต่ในสันติคือความสงบ ดังที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้อย่างที่ว่า "**ถ้าเห็นว่าชีวิตนี้เป็นอันตรายไม่เท่าไรก็จะต้องแตกตายลงไปแล้ว ก็ให้รีบละเหยื่อในโลกนี้เสีย แล้วเพ่งหวังแต่สันติเถิด**" ดังนี้

ส่วนพวกเทวดานั้นกล่าวว่า "ให้รีบทำบุญเข้า ให้รีบทำบุญเข้า, เพราะจะนำความสุขมาให้" ถ้าใครไม่เข้าใจในคำพูดเหล่านั้นแล้ว ก็คงจะไปทำบุญชนิดที่เป็นน้ำโคลน

เข้าก็ได้, หรือคงจะไปทำบุญชนิดเอาหน้าเอาตามากกว่า; เพราะว่าต้องการจะสวย จะรวย จะดี จะเด่น จะไปเกิดในสวรรค์วิมาน

โดยเหตุฉะนี้แหละ จึงได้กล่าวว่า คำว่า "บุญ ๆ" นี้ฟังยาก กำกวม เผลอเข้าเป็นเรื่องที่น่าเวทนาสงสารไปก็มี; แต่ถ้าพูดว่า "จงละเหยื่อในโลกเสีย แล้วเพ่งหาสันติเถิด" อย่างนี้ไม่มีทางที่จะผิดได้, ไม่มีทางที่จะเข้าใจผิดได้.

ดังนั้น จึงได้กล่าวให้เป็นที่เข้าใจกันว่า ให้ฟังให้ดี ๆ สำหรับคำว่า **บุญ, บุญ, บุญ นี้ มีทางที่จะผิดได้**; ส่วนคำว่า "**ไม่ยึดมั่นถือมั่น**" **นี้ ไม่มีทางที่จะผิดเลย.**

แต่ถ้าเราจะใช้คำว่า "บุญ" กันต่อไป ก็ขอให้เข้าใจไว้เสมอว่า บุญนี้อย่างน้อยก็มี ๓ ชนิด, หรือ ๓ ชั้น, ๓ ระดับ บุญที่เหมือนกับน้ำโคลนนี้ก็อย่างหนึ่ง อาบแล้วก็ยังเปื้อนโคลน. บุญที่เหมือนกับน้ำแป้งหอมนี้ก็อย่างหนึ่ง อาบแล้วตัวก็ยังเปื้อนอยู่ด้วยเครื่องหอมเหล่านั้น. อีกอย่างหนึ่ง บุญเหมือนกับน้ำที่สะอาด. ใช้สบู่ที่ดีเข้าช่วย, แล้วล้างด้วยน้ำที่สะอาด, อย่างนี้อาบแล้วไม่มีอะไรติดอยู่ที่เนื้อที่ตัว.

คำว่า "**บุญ**" **เป็นชื่อของเครื่องล้างบาป.** เครื่องล้างบาปก็มีความหมายอยู่เป็น ๓ ขั้นอย่างนี้, จงระวังให้ดี อย่าให้เสียทีที่ได้เหนื่อยมาก เปลืองมาก และเสียเวลามาก แล้วไปได้บุญชนิดน้ำโคลนเข้าก็มี. ได้บุญชนิดที่ทาน้ำแป้งน้ำปูนน้ำอบสักว่าให้หอม ๆ เพื่อหลอกคนอื่น หลอกตัวเองอย่างนี้ก็มี.

ควรจะทำบุญชนิดที่ว่า เป็นเครื่องล้างบาปโดยแท้จริง คือ เหมือนกับอาบน้ำที่สะอาด แล้วชำระล้างความเข้าใจผิด ความมัวเมา ความหลงใหล เหล่านั้นออกไปเสียได้. นั่นแหละจึงจะเป็นบุญที่ถูกตรงตามความหมายในพระพุทธศาสนา.

ถ้าในพระพุทธศาสนานี้มีคำสอนข้อไหน, ประโยคไหน, ที่ไหน, ว่า "ให้ทำบุญ" แล้ว ก็จงหมายความว่า **ทำทุกชนิดที่ล้างบาปได้จริง.** อย่าให้เหมือนพวกเทวดาที่พูดว่าทำบุญ แล้วอะไรก็ยังไม่รู้, อาจจะเป็นเรื่องสวย เรื่องรวย เรื่องหอม เรื่องเย้ายวน เรื่องหลงใหลลุ่มหลงไปก็ได้; อย่างนั้นมันเป็นเรื่องของเทวดา ซึ่งมักชอบอย่างนั้น

แต่ **พุทธบริษัทนั้นต้องการบุญชนิดที่ล้างบาปได้ แล้วคือกิเลสทั้งหลายที่ทำจิตใจให้เศร้าหมอง ; เพราะฉะนั้น** บุญ**ต้องให้เป็นเครื่องชำระล้างจิตใจอย่าให้เศร้าหมอง**

การทำบุญด้วยเอาหน้า มันก็เศร้าหมอง คือเศร้าหมอง ด้วยทิฏฐิ มานะ กิเลส ตัณหา ขึ้นมาอีก **ทำบุญอวดคน** อย่างนี้ มันก็มีกิเลสอวดคนนั่นแหละเป็นเครื่องเศร้าหมองเกิดขึ้นใหม่. อย่าได้ทำบุญเอาหน้า, อย่าได้ทำบุญอวดคนเลย ; ถ้าถึงกับฆ่าสัตว์ตัดชีวิตมาทำบุญอย่างนี้ด้วยแล้ว มันก็ยิ่งร้ายกาจลงไปอีก คือจะยิ่งกว่าน้ำโคลน, มันจะกลายเป็นโคลนแท้ ๆ.

คนที่อาบโคลนแท้ ๆ นั้นจะสะอาดได้อย่างไร ? ขอให้ลองคิดดู อยู่เฉย ๆ ยังสะอาดกว่า; ไปเอาโคลนมาอาบเข้ามันก็สกปรกมากกว่าเดิม. เหมือนกับคนธรรมดาไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตมันก็ยังไม่บาปอะไร ; แต่พออยากจะเอาบุญอยากจะเอาหน้าขึ้นมา ไปฆ่าวัว ฆ่าควาย ฆ่าหมู ฆ่าไก่ มาทำบุญ อย่างนี้มันก็เท่ากับไปเอาโคลนมาอาบ; แล้วมันจะสะอาดอย่างไร, มันจะสวยที่ตรงไหน ; มันจะสวยมันจะสะอาดได้ก็แต่ในระหว่างพวกที่มีความเห็นชนิดนั้นกัน, คือพวกที่เห็นแก่กิน เห็นแก่ปากแก่ท้อง แก่ความสนุกสนานเอร็ดอร่อย ด้วยกันเท่านั้น ที่จะเห็นว่า นี่ดี.

ส่วนผู้ที่มีปัญญา พิจารณาแล้วจะเห็นว่า นี้ไม่ไหว นี่ไม่ใช่ทำบุญเลย; แต่เราก็ยังเรียกว่าบุญ คือเป็นบุญปลอม. บุญที่เหมือนกับน้ำโคลน ที่เอามาอาบเข้าแล้วมันก็ยังเปื้อนโคลน

หรือ แม้แต่บุญที่เหมือนกับอาบน้ำแป้งหอม อาบแล้วมันก็ยังมีเยื่อแป้งหอม, เยื่อน้ำหอมติดอยู่ที่เนื้อตัว ; หาได้สะอาดแท้จริงไม่. ต่อเมื่อทำบุญชนิดที่ว่า ล้างด้วยน้ำสะอาด, ใช้เครื่องซักฟอกที่ถูกต้อง แล้วล้างด้วยน้ำสะอาด, มีร่างกายสะอาดแล้ว, จึงจะเรียกว่าบุญ เหมือนกับน้ำที่ใสสะอาดอย่างที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้ว่า "**ธรรมะนี้เหมือนกับน้ำที่ไม่มีตม : ธมฺโม รหโท อกทฺทโม**"

ช่วยกันจำไว้ให้ดี ๆ ว่า ธรรมะนั้นเหมือนกับน้ำที่ไม่มีตม, ธรรมะแท้ ๆ ของพระพุทธเจ้านั้นเหมือนกับน้ำที่ไม่มีโคลน ไม่มีตะกอน ไม่มีเมือกตม ; เมื่อเอามาอาบเข้ามันก็ทำให้ตัวสะอาดได้ ; อาบชนิดนี้แหละจึงจะเป็นบุญที่แท้จริง. ทำบุญชนิดนี้เป็นอันเดียวกันกับที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า "ละเหยื่อในโลกนี้เสีย แล้วเพ่งหาแต่ความสงบเถิด"

เดี๋ยวนี้มัวแต่ทำบุญเอาหน้ากันบ้าง, ทำบุญหลอกลวงเอาเงินเขาบ้างก็มี, อย่างดีที่สุดก็ทำบุญเพื่อจะผูกพันกันไว้ เป็นมิตรกันไว้เอาประโยชน์ อย่างนี้ก็มี ; อย่างนี้มัน**ยังไม่ใช่บุญอะไร มันเป็นเรื่องลงทุนชนิดหนึ่ง.**

ถ้าเป็นเรื่องทำบุญจริง ๆ แล้ว มันต้องเป็นเรื่องล้างบาป, ต้องเป็นเรื่องบรรเทาเสียซึ่งความยึดมั่นถือมั่น ดังธรรมภาษิตที่ว่า **ทานญฺจ ยุทฺธญฺจ สมานมาหุ, การให้ทานกับการรบนี้เป็นของเสมอกัน.**

การให้ทานกับการรบพุ่งในสงครามมันเสมอกันอย่างไร ? การให้ทานนั้นคือการรบกันกับกิเลส, รบกันกับความยึดมั่นถือมั่น. การให้ทานที่แท้จริงนั้นไม่ใช่เพื่อแลกเอาสวรรค์, ไม่ใช่แลกเอาความสวย ความรวย ; การให้ทานที่แท้จริงนั้น **เป็นการรบพุ่งกับกิเลส, รบกับความเห็นแก่ตัว รบกับความยึดมั่นถือมั่นว่า ตัวกู—ของกู.** รบให้กิเลสเหล่านั้นพ่ายแพ้ไป ; นั่นแหละเรียกว่าการให้ทาน. ดังนั้นท่านจึงกล่าวว่า การให้ทานกับการรบนี้เสมอกันหรือเป็นสิ่งเดียวกัน อย่างนี้ก็ได้

หรือ ถ้าจะพูดให้ยืดเยื้อออกไป ก็จะพูดได้เหมือนกันว่า การให้ทานนั้นก็มีข้าศึก. ต้องมีการตระเตรียม, ต้องมีการฝึกฝน, ต้องมีการสะสมอาวุธ, สะสมเครื่องมือปัจจัยในการรบพุ่ง แล้วจึงจะไปรบกัน.

การให้ทานนี้ก็เหมือนกัน ต้องมีการตระเตรียมที่ถูกต้อง จึงจะเป็นการให้ทานที่ดี. เมื่อให้ไปได้เท่าไรมันก็ชนะเท่านั้น เหมือนกับการรบชนะได้เท่าไร ก็คือชนะได้เท่านั้น.

ถ้าให้ไม่ดี คือ รบไม่ดี มันก็เป็นการพ่ายแพ้, คือ **เป็นการถอยหลังไปเห็นแก่ตัว,** เป็นการลงทุนชนิดหนึ่งไป ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น คือพวกที่ทำบุญเหมือนกับน้ำโคลน, ทำบุญเหมือนกับน้ำแป้งหอม; ส่วนผู้ที่ทำบุญให้ทานเหมือนกับการรบโดยแท้จริงนั้น เหมือนกับพวกที่ทำบุญอาบรดด้วยน้ำที่สะอาด คือชำระล้างร่างกายนี้ให้สะอาดได้จริง ๆ

สรุปรวมความแล้ว ก็ได้ใจความว่า บุญนี้มีอยู่ ๓ อย่าง ; **บุญเหมือนกับน้ำโคลน**อย่างหนึ่ง, **บุญเหมือนกับน้ำแป้งหอม**นี้อย่างหนึ่ง, **บุญเหมือนกับน้ำที่ใส**

สะอาดนี้อย่างหนึ่ง, มีความแตกต่างดังที่กล่าวมาแล้วโดยละเอียดนั้น. ท่านผู้ใดต้องการบุญชนิดไหนก็จงทำเอาได้ตามใจไม่มีใครว่า, ไม่มีใครห้าม.

ที่กล่าวนี้เป็นการกล่าวให้รู้ว่า มันมีอยู่อย่างไร, ชนิดไหนควรและไม่ควร ; แต่ถ้าว่า **ใครสมัครใจจะทำบุญชนิดไหน ตามใจชอบของตนก็ไม่มีใครห้าม**. ใครอยากตกนรกก็ไม่มีใครว่า, ใครอยากจะไปสวรรค์ก็ไม่มีใครว่า ใครอยากจะดับไม่เหลือเป็นนิพพานก็ไม่มีใครว่า จงเลือกเอาเองตามชอบใจ.

อยากลงนรกก็ทำบุญชนิดเหมือนน้ำโคลน, อยากไปสวรรค์ก็ทำบุญเหมือนกับน้ำแป้งหอม, **อยากดับไม่เหลือก็ทำบุญเหมือนกับน้ำที่สะอาด.** ดับเสียซึ่งความสำคัญมั่นหมายว่าตัวกูของกูแล้ว ไม่เกิด โลภะ โทสะ โมหะ ได้อีกต่อไป. มีความสะอาดสว่าง สงบเย็นจนตลอดชีวิต อย่างนี้เรียกว่าดับเสียซึ่งตัวกูไม่ให้มีเชื้อเหลือ, **มีอยู่แต่ความว่างจากกิเลส, ว่างจากตัวตน ก็ไม่มีอะไรที่จะเป็นความทุกข์.**

เมื่อพูดถึงเรื่อง**ความว่าง บางคนอาจจะเข้าใจผิด เช่นเดียวกับคำว่า บุญ** ; เพราะคำว่า "ว่าง" นี้ที่เป็นมิจฉาทิฏฐิก็มี. ในครั้งพุทธกาลนั้นก็คนสอนเรื่องความว่างที่ไม่ใช่อย่างของพระพุทธเจ้า, พวกนั้นสอนเป็นมิจฉาทิฏฐิที่กล่าวว่าไม่มีอะไร, ไม่ต้องนึกต้องคิดอะไร ; อย่างนั้นมันเป็นความว่างอย่างอันธพาล, เป็นความว่างอย่าง**มิจฉา**ทิฏฐิ.

การที่มีความว่างชนิดนั้นไม่ใช่เป็นความว่าง. เป็นเพียงความวุ่นที่มันเข้มงวดกวดขันจนถึงกับไม่กลัวตาย ; หรือถึงกับไม่คิดอะไร, ไม่เห็นแก่อะไร, ไปเสียอย่างนั้น. นี้เป็นความว่างอย่างอันธพาล เป็นความว่างอย่างมิจฉาทิฏฐิ.

ส่วนคำว่า **สุญญตา** หรือ**ความว่างตามแบบของพระพุทธเจ้านั้น มันมีอะไรอยู่ทุกอย่าง แต่ไม่ให้ไปยึดไปถือสิ่งเหล่านั้น แม้สิ่งใดสิ่งหนึ่งว่า เป็นตัวตนหรือของตน.**

กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ก็ยังมีอยู่ เช่นว่า ถ้าไปทำอย่างนี้เข้า ผลก็จะเกิดมาอย่างนี้ ถ้าไปทำอย่างนั้นเข้า ผลมันก็จะเกิดขึ้นอย่างนั้น เช่น ไปทำอย่างที่เรียกว่า "บาป" เข้า ผลก็จะเกิดเป็นความทุกข์ ไปทำอย่างที่เรียกว่า "บุญ" เข้า ผลก็จะเป็นความสุข แต่ว่า **ทั้งความทุกข์และความสุขนั้นยังไม่ใช่สิ่งที่ควรยึดมั่นถือมั่น หรือสำคัญมั่น**

หมายว่าเป็นตัวเราหรือเป็นของของเรา อย่างนี้เรียกว่าความว่าง ตามแบบของพระพุทธเจ้า

เรื่อง**ความว่าง**ก็ดี เรื่อง**จิตว่าง**ก็ดี **มีอยู่เป็น ๒ ความหมาย**อย่างนี้ คือ **อย่างอันธพาลอย่างหนึ่ง อย่างสัมมาทิฏฐิอย่างหนึ่ง**

เปรียบเหมือนฤทธิ์หรือเดชนี้ ฤทธิ์อย่างอันธพาลก็มี เหมือนกับพวกยักษ์พวกมารมีฤทธิ์ไว้ทำลายล้างผลาญ ฆ่าฟันกัน นี่ก็เป็นฤทธิ์อย่างอันธพาล

ฤทธิ์อีกอย่างหนึ่ง เป็นของที่พระพุทธเจ้าท่านใช้ทำปาฏิหาริย์โปรดสัตว์ให้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ฤทธิ์อย่างนี้ไม่เป็นอันตรายอะไร เป็นสิ่งที่พอจะใช้ให้เป็นประโยชน์ได้

ฤทธิ์อย่างอันธพาลนั้นก็มีประโยชน์แก่พวกอันธพาล ฤทธิ์อย่างบริสุทธิ์ก็มีประโยชน์แก่พระอริยเจ้า หรือแก่การที่จะช่วยเหลือคนทั้งหลายให้พลอยได้ประโยชน์

เพราะฉะนั้นถ้าใครต้องการฤทธิ์ ต้องการจะมีฤทธิ์จะมากไปด้วยฤทธิ์ ก็ต้องเลือกให้ถูกฤทธิ์ชนิดที่เป็นประโยชน์ เหมือนที่พระพุทธเจ้าท่านใช้ทำปาฏิหาริย์สอนคนให้หลุดพ้นจากความทุกข์ อย่าไปหลงเอาฤทธิ์อย่างยักษ์อย่างมารไว้ฆ่าฟันกัน ไว้ล้างผลาญกัน อย่างนั้นเลย

เรื่อง **จิตว่าง** นี้ก็เหมือนกัน เรื่อง **ความว่าง** นี้ก็เหมือนกัน **ความว่างอย่างอันธพาลนั้นมีไว้สำหรับเอาเปรียบผู้อื่นโดยประการทั้งปวง** เช่นไปทำอะไรเข้าก็เพื่อเอาเปรียบผู้อื่น หรือไปเอาเปรียบผู้อื่นเข้าก็ไม่เห็นเป็นบาปอะไร อย่างนี้ก็เรียกว่าเป็นลัทธิความว่างของพวกอันธพาล เหมาะสำหรับพวกโจรหรือพวกฝ่ายค้านที่จะเอาไปใช้ตามความคิดเห็นของตัว เพื่อย่ำยีความคิดเห็นของบุคคลอื่นเท่านั้น

แต่ถ้าเป็นเรื่อง **ความว่างหรือจิตว่างตามแบบของพระพุทธเจ้า**แล้ว ก็คือ**ให้เป็นอยู่ทุกลมหายใจเข้าออกด้วยความไม่สำคัญมั่นหมายสิ่งใด โดยความเป็นตัวตนหรือเป็นของของตน อย่าให้ความโลภ ความโกรธ ความหลงเกิดขึ้นมาได้** แล้วจงมีชีวิตอยู่ สำหรับประกอบการงานในสิ่งที่ควรกระทำ ตามที่ควรกระทำ

เท่าที่ควรกระทำ ไม่มีความทุกข์ใด ๆ เกิดขึ้น อย่างนี้เรียกว่าเป็นลัทธิความว่างหรือจิตว่างตามแบบของพระพุทธเจ้า แตกต่างกันอยู่เป็น ๒ อย่าง อย่างนี้

ความว่างหรือจิตว่างอย่างอันธพาลนั้นย่อมดึงไปให้ทำบาป **ความว่างหรือจิตว่างอย่างแบบของพระอริยเจ้านั้นย่อมดึงมาสำหรับให้ทำบุญชั้นสูงสุด** คือ บุญเหมือนน้ำสะอาด ที่จะชำระล้างซึ่งเหยื่อในโลก แล้วเพ่งหวังแต่สันติ ไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนใคร ไม่เบียดเบียนอะไรทั้งหมด จึงทำให้โลกนี้เป็นโลกที่อยู่กันด้วยความสงบสุข

ในเมื่อมั่นคงในหลักของพระพุทธเจ้า คือความว่างชนิดที่พระพุทธเจ้าท่านสั่งสอนเป็นไปอย่างถูกต้อง ไม่มีความยึดมั่นสิ่งใด โดยความเป็นตัวตน หรือของตน แม้เราจะพูดว่ายึดมั่นในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นี้ก็ไม่ใช่ความยึดมั่น เพราะความยึดมั่นนี้ไม่เป็นอุปาทาน แต่มีมูลมาจากวิชชา

ถ้าเรายึดมั่นในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์นั้นหมายความว่า **ยึดมั่นด้วยสติปัญญา** ไม่ได้ยึดมั่นด้วยความโง่หรืออวิชชา เพราะฉะนั้นจึงไม่เหมือนกัน แต่ในภาษาไทยนี้แม้บางทีจะพูดกัน ว่าเป็นความยึดมั่นถือมั่นเหมือนกัน ฟังดูก็คล้ายกัน แต่เราพึงรู้เถิดว่า มันไม่เหมือนกัน

ความยึดมั่นถือมั่นที่พระพุทธเจ้าท่านสอนให้ละนั้น เป็นความยึดมั่นถือมั่นของจิตใจ ที่มีมูลมาจากอวิชชา คือความโง่ ความหลง แต่ถ้าเรามีความตั้งใจหรือสำคัญมั่นหมาย หรือ**ยึดมั่นถือมั่น**ก็ตาม ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง**ด้วยสติปัญญา**แล้ว นั่นไม่ใช่ความยึดมั่นถือมั่น **เป็นเพียงความต้องการที่ถูกต้อง** ที่ประกอบอยู่ด้วยสติปัญญา หรือว่าเป็นความพากเพียรบากบั่นพยายามที่ถูกต้องด้วยสติอย่างนี้ไม่เรียกว่าอุปาทาน ไม่เรียกว่าความยึดมั่นถือมั่น

สิ่งที่เรียกว่า "**อุปาทาน**" หรือความยึดมั่นถือมั่นนั้น **ต้องมีมูลมาจากอวิชชา** ความโง่เขลาเสมอไป ส่วนความต้องการ เช่นต้องการยึดพระพุทธ พระธรรม พระ

สงฆ์เป็นสรณะ หรือยึดมั่นหลักธรรมข้อนี้เป็นสรณะอย่างนี้ ไม่ใช่อุปาทาน เพราะไม่ได้มาจากอวิชชา แต่มาจากวิชชา ซึ่งตรงกันข้าม คือมาจากปัญญา

ดังนั้นจึงกล่าวเสียใหม่ว่า **ถ้าเราจะมีความยึดมั่นถือมั่น สิ่งใดที่จะเป็นที่พึ่งได้ ก็ต้องทำไปด้วยสติปัญญา** อย่าทำไปด้วยอวิชชา แล้วก็พึงรู้เถิดว่า นั่นเขาไม่เรียกว่า ความยึดมั่นถือมั่น แต่ภาษาของเราพูดผิดกันไปเองเรียกกันไปว่าเป็นความยึดมั่นถือมั่น

ทีนี้ก็มีทางที่จะพิจารณาดูกันต่อไป เช่นว่ายึดมั่นถือมั่นในพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ นี่แหละ **บางคนยึดด้วยอวิชชาก็มี** ขอให้พิจารณาดูให้ดี ๆ ว่าความยึดมั่นถือมั่นของเราในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์นั้นยึดมั่นด้วยวิชชา หรือยึดมั่นด้วยอวิชชา

ถ้าเรามีความรู้ ความเข้าใจอย่างถูกต้อง ในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ หวังจะให้ดับทุกข์ได้ แล้วปฏิบัติตาม อย่างนี้เรียกว่ายึดมั่นถือมั่นด้วยวิชชาหรือด้วยปัญญา หรือ**ที่ถูกไม่ควรจะเรียกว่า ความยึดมั่นถือมั่น**ในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เราควรจะเรียกว่า "**สรณาคมน์**" คือ**การถือเอา หรือการถึง** ซึ่งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นสรณะต่างหาก ไม่เรียกว่า ความยึดมั่นถือมั่น

ถ้าใครไปเรียกว่ายึดมั่นถือมั่น และยึดมั่นในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ **อย่างนี้ระวังให้ดี** เผลอนิดเดียวก็กลายเป็นความยึดมั่นถือมั่นของอวิชชา เพราะว่าเขาไม่รู้ว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ที่แท้จริงนั้นเป็นอย่างไร

เห็นได้ง่าย ๆ เช่นไปยึดมั่นในพระเครื่องรางว่าเป็นพระพุทธเจ้า หรือไปยึดมั่นในผงขี้ดินอะไรอันหนึ่งว่าเป็นพระธรรม หรือไปยึดมั่นเครื่องหมายอย่างใดอย่างหนึ่งว่าเป็นพระสงฆ์ อย่างนี้เรียกว่ายึดมั่นใน พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ด้วยอำนาจอวิชชา ความยึดมั่นอย่างนี้เรียกว่าอุปาทาน ความยึดมั่นถือมั่นอย่างนี้ ไม่ทำให้ดับทุกข์ได้

เป็นความยึดมั่นถือมั่นอย่างเดียวกันกับที่ไปยึดมั่นถือมั่นปัจจัยภายนอก ยึดถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูเขา ต้นไม้ สัตว์ศักดิ์สิทธิ์, วัตถุศักดิ์สิทธิ์, เครื่องรางศักดิ์สิทธิ์, ตะกรุดศักดิ์สิทธิ์, ผ้าประเจียดศักดิ์สิทธิ์ หรืออะไรก็ล้วนแต่ศักดิ์สิทธิ์ นี่เรียกว่ายึดมั่นถือ

มั่นด้วยอวิชชา ถ้าไปยึดมั่นพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ในลักษณะอย่างนั้นแล้ว ก็เป็นความยึดมั่นถือมั่นด้วยอวิชชาได้เหมือนกัน

อย่าได้ไปเข้าใจว่า ยึดมั่นถือมั่น พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์แล้วจะปลอดภัยไปทีเดียว จะต้องดูให้ดี ๆ เสียก่อนว่า ยึดมั่นถือมั่นด้วยอะไรกันแน่ แต่เมื่อยึดมั่นถือมั่นด้วยสติปัญญา มีหูตาสว่างไสว **รู้แจ้งประจักษ์ว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์คืออะไร แล้วมุ่งหมายที่จะใช้หลักเกณฑ์อันนั้นให้เป็นประโยชน์ เป็นการทำที่พึ่งแก่ตนแล้ว** นี้เรียกว่าทำไปอย่างถูกต้องตามทำนองของพุทธบริษัท คือเป็นผู้ถึงซึ่ง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดยความเป็นสรณะของตน ขอให้ทุกคนนับถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ในลักษณะอย่างนี้เถิด

อย่าได้นับถือในลักษณะที่เป็นความยึดมั่นถือมั่นเป็นของขลัง เป็นของศักดิ์สิทธิ์บูชาอ้อนวอน แม้กระทั่งพระพุทธรูปก็ยังเอาข้าว ปลา อาหาร มาเซ่นไหว้ แล้วบางทีก็ยังเลือกเฉพาะ อย่างว่าต้อง**เอาไข่ต้มกับปลาร้าไปเซ่นพระพุทธรูปองค์นั้นองค์นี้ อย่างนี้ก็ยังมี นี่เป็นผลของความยึดมั่นถือมั่นที่มาจากอวิชชาโดยแท้** มันเหมาะสำหรับคนที่ยังมีอวิชชาอยู่ และเป็นความยึดมั่นถือมั่นชนิดที่เรียกว่า ไม่เป็นพุทธศาสนาแต่ประการใด เป็นเรื่องตรงกันข้ามกับพุทธศาสนาด้วยซ้ำไป แล้วจะมาเรียกว่านับถือในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อย่างนี้ไม่มีทางที่จะเป็นไปได้เลย

นี่แหละคือ ความลึกลับซับซ้อนของถ้อยคำที่ใช้พูดจากันอยู่ เช่น คำว่า "บุญ" ก็ดี คำว่า "ยึดมั่นถือมั่น" ก็ดี คำว่า "จิตว่าง" "ความว่าง" ก็ดี คำว่า "ฤทธิ์" ว่า "ปาฏิหาริย์" ก็ดี ย่อมมีความหมายซับซ้อนกันอยู่อย่างนี้ เราจะต้องมีความเข้าใจที่ถูกต้องเพียงพอ แล้วรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ควรปรารถนา ซึ่งควรจะเข้าใจ และนำมาประพฤติปฏิบัติ ให้เป็นการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง

เหมือนกับว่า เรารู้จักเลือกทำบุญใน ๓ อย่างนั้น ให้ได้บุญที่เหมือนกับน้ำที่สะอาด ที่ชำระล้างร่างกายให้สะอาดได้จริง ให้สมกับคำว่าบุญได้จริง ทำไปด้วยความว่าง ด้วยความรู้สึกในความว่าง ในความมีจิตว่าง ในความไม่ยึดมั่นถือมั่นสิ่งใด

ให้เข้าใจว่า **พระพุทธศาสนานี้มีคำสอนเรื่องความไม่ยึดมั่นถือมั่น หรือความว่าง มีความว่างนั่นเองเป็นหัวใจด้วย และเป็นทั้งหมดด้วย** ฟังดูแล้วก็ฟังยาก คือว่าความว่างนั่นแหละเป็นสิ่งเดียวด้วย เป็นทั้งทุก ๆ สิ่งด้วย สิ่งเดียวก็คือว่างทั้งหมด ทุกสิ่งก็คือ ทุกสิ่งก็ว่างเช่นเดียวกัน

เราควรจะได้แยกธรรมะในพระพุทธศาสนานี้ออกเป็นอย่าง ๆ ดู เช่น อริยสัจจ์ เรื่องทุกข์ เรื่องสมุทัย เรื่องนิโรธ เรื่องมรรค

ทุกข์ ก็คือความทุกข์ **สมุทัย** คือเหตุให้เกิดทุกข์ **นิโรธ** คือความดับสนิทของความทุกข์ **มรรค** คือการปฏิบัติเพื่อให้ได้นิโรธนั้น

ทุกข์นั้นก็คือตัวธรรมชาติแท้ ๆ ที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ ฟังดูให้ดี และเข้าใจให้ดีว่า ทุกข์นี้เป็นธรรมชาติ เป็นตัวธรรมชาติที่มีอยู่ตามธรรมชาติ จะเป็นความทุกข์เพราะเกิด แก่ เจ็บ ตาย หรือความทุกข์ด้วยเจ็บไข้ ปวดหัวตัวร้อน อะไรก็ตาม มันเป็นสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เป็นตัวธรรมชาติ

สมุทัย คือ เหตุให้เกิดทุกข์ ความยึดมั่น ความทะเยอทะยาน หรือ ตัณหาอุปาทานนี้เป็นสมุทัย **นี้เป็นกฎของธรรมชาติ**

มรรคมีองค์แปด ที่เราปฏิบัติแล้วดับทุกข์ได้นี้ มัน**เป็นหน้าที่ของมนุษย์ตามกฎของธรรมชาติ** มนุษย์ต้องมีหน้าที่เดินให้ถูกทาง ให้ถูกตามกฎของธรรมชาติ จึงเรียกว่า การทำให้ถูกต้องนี้ เป็นหน้าที่ตามธรรมชาติ

ในที่สุดก็เกิดผลเป็น **ทุกขนิโรธ** คือ **ดับทุกข์ได้** ขึ้นมา นี้ก็เป็นผลตามธรรมชาติ

ความทุกข์คือตัวธรรมชาติก็ดี สมุทัยคือกฎธรรมชาติที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์อย่างนั้นอย่างนี้ก็ดี การปฏิบัติตามหน้าที่ที่ควรปฏิบัติ นี้ก็ดี และผลที่เกิดขึ้นเป็นความสุขสงบแท้จริงนี้ก็ดี ล้วนแต่เป็นธรรมชาติ

ไม่มีส่วนไหนสักส่วนเดียว ที่จะเป็นตัวเรา หรือเป็นของเราได้เลย มันเป็นของธรรมชาติ **มันว่างจากตัวตน จึงเรียกว่า ว่าง** มันเป็นสิ่งที่ไม่ควรจะยึดมั่นถือ

มั่น หรือถึงกับจะไปยึดมั่นถือมั่นมันก็ไม่ได้ ไปยึดมั่นถือมั่นเข้าเมื่อไร มันก็กลับผิดไปเสียทันที เป็นความทุกข์ขึ้นมาทันที ไปยึดมั่นถือมั่นไม่ได้ ดังนี้จึงได้เรียกว่า มันเป็นของว่างจากความที่ควรจะยึดมั่นถือมั่น

ทุกข์ก็ว่าง และไม่ควรยึดมั่นถือมั่น เหตุให้เกิดทุกข์ก็ว่าง และไม่ควรยึดมั่นถือมั่นความดับทุกข์ก็ว่าง และไม่ควรยึดมั่นถือมั่น ความดับทุกข์ก็ว่าง และไม่ควรยึดมั่นถือมั่น หนทางให้ถึงความดับทุกข์ก็ว่าง และไม่ควรยึดมั่นถือมั่น

เหมือนที่พระพุทธองค์ตรัสว่าธรรมะนี้เหมือนพ่วงแพ เรือแพสำหรับขี่ข้ามฟากเท่านั้นเอง ไม่ใช่สิ่งที่ควรยึดมั่นถือมั่นเอาไว้เป็นทรัพย์สมบัติ แล้วเที่ยวทูนหัว เที่ยวแบก เที่ยวพาไป อย่างนี้เป็นต้นเลย ทุกข์ก็เป็นธรรมชาติ สมุทัยก็เป็นธรรมชาติ นิโรธก็เป็นธรรมชาติ มรรคก็เป็นธรรมชาติ ฉะนั้นจึงว่าง และไม่ควรยึดมั่นถือมั่นด้วยกันทั้งนั้น

ธรรมชาติทั้งหลายทั้งปวงไม่มีอะไรมากไปกว่านี้ สิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่มีอะไรมากไปกว่า ๔ อย่างนี้ สิ่งทั้งหลายทั้งปวงนั้นจำแนกได้เพียง ๔ อย่างเท่านี้ คือ เป็นตัวธรรมชาติอย่างหนึ่ง เป็นกฎของธรรมชาติอย่างหนึ่ง เป็นหน้าที่ของธรรมชาติอย่างหนึ่ง เป็นผลตามธรรมชาติที่จะพึงได้รับอย่างหนึ่ง รวมเป็น ๔ อย่างด้วยกัน ธรรมะทั้งหลายมีเพียงเท่านี้ ทั้งหมดนี้เป็นของว่างจากตัวตน ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ทีเดียวว่า **ทุกสิ่งว่างไม่ควรยึดมั่นถือมั่น**

ถ้าไปยึดมั่นถือมั่นเข้า มันก็เกิดความรู้สึกที่เป็นกิเลสหรือเป็นความทุกข์ขึ้นมาตลอดเวลาที่ยังไม่ยึดมั่นถือมั่น ก็ไม่มีกิเลสหรือความทุกข์เลย เรา**ต้องมีสติสัมปชัญญะระวังตัว**อยู่ในข้อนี้อยู่เสมอ นั่นแหละ**คือหลักปฏิบัติ** หรือ หน้าที่ที่จะต้อง ประพฤติปฏิบัติ เมื่อปฏิบัติได้สำเร็จตามนี้ก็ไม่มีความทุกข์ นั่นแหละคือผลที่จะเกิดตามมา

เรียกว่าทุกอย่างเป็นธรรมชาติ, เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ. **ไม่อาจจะยึดมั่นถือมั่นเป็นของใครได้เลย, ไม่เป็นของพระพุทธเจ้า**, ไม่เป็นของเรา, ไม่เป็นของใคร; แต่เป็นธรรมชาติ เป็นของธรรมชาติ เป็นตัวธรรมชาติ, เรามีหน้าที่ที่

จะปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติเท่านั้น. เราจะไปเอามันมาเป็นของเราก็ไม่ได้; เราจะไปบังคับมันก็ไม่ได้; **เรามีหน้าที่แต่เพียงจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติเท่านั้น; แล้วก็ไม่มีความทุกข์** และที่เรียกว่า "เรา" นี้ก็ไม่ใช่ตัวเรา.

ที่เรียกว่า "**เรา**" **นี้ก็คือร่างกายและจิตใจ** ที่มีความรู้สึกนึกคิด ควบคุมกันไป ในระหว่างกายกับใจ **เมื่อกายกับใจไม่ต้องการให้มีความทุกข์; กายกับใจก็อย่าไปทำผิดกฎของธรรมชาติ, ซึ่งตัวมันเองก็เป็นธรรมชาติ**อยู่แล้ว.

หมายความว่า กายกับใจก็เป็นตัวธรรมชาติอยู่แล้ว, และมีกฎธรรมชาติอยู่ในตัวมันแล้ว. และมันต้องเคลื่อนไหวไป ให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ นั่นคือหน้าที่ของมัน; มันจึงไม่มีความทุกข์ตามธรรมชาติ.

เรียกว่าธรรมชาติแท้ ๆ ก็ทำอะไรได้, เป็นทุกข์ได้ เป็นสุขได้, เป็นอะไรได้ตามลำพังธรรมชาติ. นี่แหละคือคำที่ท่านกล่าวว่า "**การเดินก็ได้เดินไปแล้ว แต่ตัวผู้เดินไม่มี, ความทุกข์ก็มีแล้ว แต่ตัวผู้ทุกข์ไม่มี**" เรียกว่าไม่มีตัวตนที่จะเป็นทุกข์; มีแต่ธรรมชาติ; ธรรมชาติจะต้องทำให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎของมันเอง **มันจึงจะไม่เป็นทุกข์**

"**เรา**" **นี้เป็นคำสมมติ** ใช้เรียกกายกับใจนั่นเอง. **เราโง่: นี้ก็หมายความว่า ร่างกายจิตใจกำลังประกอบไปด้วยอวิชชา. เราฉลาดก็หมายความว่า ร่างกายจิตใจกำลังประกอบไปด้วยสติสัมปชัญญะ หรือปัญญา.** ไม่มีอันไหนเป็นตัวเรา: มีแต่ร่างกายกับจิตใจที่กำลังประกอบอยู่ด้วย "อะไร" เท่านั้น. ครั้นเมื่อมันมีความรู้ดี มีความรู้สึกในตัวมันเองดี; มันก็ทำไปได้ในทางที่จะไม่มีความทุกข์. ถ้ามันทำผิดมันก็ต้องเป็นทุกข์. ฉะนั้นมันจึงเป็นเรื่องของธรรมชาติ.

แต่เราพูดกันอย่างนั้นไม่ได้ ฟังไม่รู้เรื่อง; เราก็ต้องพูดว่าเป็นตัวเรา, เดี๋ยวนี้**เรา**ทำถูกไม่มีความทุกข์, เดี๋ยวนี้**เรา**ทำผิด **เรา**มีความทุกข์, พูดกันอยู่แต่อย่างนี้.

ถ้าโง่มากไปกว่านี้ ก็มีอะไรเป็นของเรา. มีเงินมีทอง มีข้าวมีของเป็นของเรา, มีเกียรติยศเป็นของเรา มีบุญเป็นของเรา **อะไร ๆ ก็ล้วนเป็นของเราไปหมด, เรื่องก็**

เป็นไปเพื่อความทุกข์มากขึ้น. แต่ถ้ารู้ว่าอะไร ๆ ก็ไม่ใช่ของเรา, แม้ที่สุดแต่บุญนี้ก็เป็นของธรรมชาติแล้ว; **จิตนี้ก็ไม่มีทางที่จะเป็นทุกข์ได้เลย.** นี้เรียกว่าเรารู้จักธรรมะเพียงพอ, ถูกตรงตามหัวใจของพระพุทธศาสนา ในลักษณะที่เป็นบุญชนิดที่จะล้างบาปได้, คือเป็นบุญชนิดที่เป็นน้ำใสสะอาด ชำระชะล้างกิเลสได้จริง.

เราจงขวนขวายในเรื่องหัวใจของพระพุทธศาสนา ส่วนนี้กันเถิด อย่าได้เป็นทายก ทายิกาที่มัวแต่เลี้ยงไก่ไว้ ไข่ให้สุนัขกินเรื่อย ๆ กันมา จนกระทั่งแตกตายทำลายขันธ์ไปนั้นมันน่าเวทนาสงสารอย่างยิ่ง. สิ่งที่จะต้องพิจารณาดูให้ดีอย่างนี้มีอยู่มากมาย **จงได้พิจารณาดูเรื่อย ๆ ไปว่า เรากำลังผิดพลาดอยู่ที่ตรงไหน**.

ที่จริงนั้นธรรมะไม่ใช่เป็นของยากและอยู่ไกล, ธรรมะมีอยู่ตามธรรมชาติ, **ธรรมพร้อมที่จะช่วยเหลืออยู่เสมอ;** แต่สิ่งที่เรียกว่า "**คน**" **นั่นแหละมันไม่จริง,** มันเป็นคนโกหก หลอกลวงตัวเอง อยู่ตลอดเวลา.

ถ้าอาตมาจะพูดว่า ท่านทั้งหลายเป็นคนพูดเท็จต่อตัวเองอยู่ตลอดเวลา; อย่างนี้จะหาว่าพูดถูกหรือพูดผิด ? พูดจริงหรือไม่จริง ? ลองคิดดูว่า **ทุกคนพูดเท็จต่อตัวเองอยู่ตลอดเวลา,** นี้หมายความว่า รู้อยู่อย่างนั้นแท้ ๆ แล้ว ก็ยังทำลงไปได้ในสิ่งที่ไม่ควรกระทำ; รู้อยู่ว่าไม่ควรทำ ก็ยังทำลงไปในสิ่งที่ไม่ควรกระทำ; แล้วจะไม่ให้เรียกว่าเป็นคนโกหกต่อตัวเองอยู่ตลอดเวลาอย่างไรได้. เช่นรู้อยู่ว่าไม่ควรจะโกรธเขาเลย ก็ไปโกรธเขาได้. ไม่ควรจะถือตัวถือตนเลย ก็ไปถืออยู่ได้. ควรจะเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ก็ไม่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่. ควรจะให้อภัย ก็ไม่ให้อภัย. อย่างนี้เรียกว่าเป็นคนโกหกตัวเองอยู่ตลอดเวลา. เป็นคนพูดเท็จตอตัวเองอยู่ตลอดเวลา.

คิดดูให้ดีว่า คนไหนบ้างที่ไม่พูดเท็จต่อตัวเองอยู่ตลอดเวลา คนนั้นนับว่าเป็นที่น่าเคารพ น่าบูชาเป็นอย่างยิ่ง. **ตามธรรมดาจะเห็นว่า พูดเท็จอยู่ตลอดเวลา,** คือรู้อยู่ว่า สิ่งนี้ไม่ดีก็ยังทำ; รู้อยู่ว่าสิ่งนี้ดี ก็หาได้ทำไม่, หาได้พยายามทำไม่. **พยายามแก้ตัวให้ตัวเองว่า มีเหตุผลอย่างนั้นอย่างนี้จะต้องไม่ทำ;** หนัก ๆ เข้าก็พูดเอาดื้อ ๆ ว่า ไม่อยากทำขึ้นมาเฉย ๆ

แม้จะรู้อยู่ว่าสิ่งนี้เป็นความดี, แม้จะรู้อยู่ว่า นี้เป็นสิ่งที่ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น, รู้อยู่ว่า นี้ควรจะให้อภัย, ไม่ควรจะถือโทษ, นี้ควรจะขอโทษ, นี้ควรจะอดโทษ, นี้ก็รู้อยู่ดี; แต่แล้วก็ไม่ทำเช่นนั้น. นี้เรียกว่า คนเหล่านี้พูดเท็จต่อตัวเองอยู่ตลอดเวลา เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว จะไปโทษธรรมะไม่ได้; เมื่อธรรมะช่วยไม่ได้ จะไปโทษธรรมะไม่ได้; เพราะว่าตัวเองพูดเท็จอยู่ตลอดเวลา.

ตัวเองพูดเท็จต่อตัวเองอยู่ตลอดเวลา, โกหกตัวเองอยู่ตลอดเวลา นี่มันคนละอย่างกับไปโกหกผู้อื่น. โกหกผู้อื่น คือไปเอาประโยชน์ของเขามา, พูดจากับคนอื่นหลอกลวงเขา ไปเอาประโยชน์ของเขามา, อย่างนี้เรียกว่าพูดเท็จต่อคนอื่น ไปเอาประโยชน์ของเขามา. ส่วนคนเหล่านี้พูดเท็จต่อตัวเองอยู่ตลอดเวลา ไม่จริงต่อตัวเองอยู่ตลอดเวลา; มันต่างกันถึงขนาดที่ไปพูดเท็จต่อผู้อื่น เอาประโยชน์จากผู้อื่นนั้น มันไม่ไหวแน่; เป็นเรื่องเสียหาย, เป็นเรื่องเลวร้ายเหลือประมาณ; แต่ข้อที่ว่า**พูดเท็จต่อตัวเองกันอยู่ตลอดเวลานี้** ก็ไม่ใช่เล็กน้อย; ก็เป็นเพราะเหตุนี้เองคนเราจึง**ก้าวหน้าไปในทางธรรมะไม่ได้.**

สงวนเอาไว้แต่เรื่องโลภะ โทสะ โมหะ, สงวนเอาไว้ซึ่งความโกรธ ความอาฆาต ความพยาบาท ความเย่อหยิ่งจองหอง ความอวดดี ความยึดมั่นถือมั่น ความอะไรต่าง ๆ อีกมากมาย, ล้วนแต่สงวนเอาไว้. **ไม่ยอมปล่อย ไม่ยอมละ;** เพราะเหตุฉะนั้นแหละ**มันจึงมิได้ละ;** เพราะเหตุฉะนั้นแหละ มันจึง**ไม่ทำบุญชนิดที่เป็นการล้างบาป;** แต่ทำบุญชนิดที่เป็นการพอกพูนบาป เหมือนอาบน้ำโคลน; หรืออย่างดีก็อาบน้ำแป้งน้ำปูน. แม้จะหอมก็เลอะเทอะไปหมด ไม่น่าดู ไม่น่านับถือที่ตรงไหน

แต่เมื่อใดทำบุญชนิดที่เป็นการอาบน้ำสะอาดล้างโคลน. คือ**อย่าพูดเท็จต่อตัวเองอยู่ตลอดเวลา;** มันก็จะเป็นของง่ายดายในการที่จะทำบุญจริง และได้บุญจริง, และล้างบาปได้จริงตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนานี้. และเป็นการดับทุกข์ได้จริง.

เรื่องนี้มันง่ายมาก, คือมันไม่ต้องทำอะไรมากมายที่ไหน; แต่ถ้าเข้าใจผิดแล้วดูว่าเรื่องมันมาก. พูดว่าต้องออกไปจากทุกข์บ้าง, ต้องหนีจากโลกไปหาโลกุตตระบ้าง, นั้นมันเป็นเรื่องของคนหลับตาพูด.

ถ้าว่าโดยที่แท้แล้ว มันไม่ต้องออกไปที่ไหน. ไม่ต้องหนีไปที่ไหน ไม่ต้องอะไร; มันมีแต่ **ทำที่ตรงนี้และทำให้มันว่างไป**, ทำให้มันว่างไปดับไป **ไม่มีอะไรเหลือที่ตรงนี้ ทำให้ความรู้สึกว่า ตัวกู ของกู ที่ยกหูชูหางใส่คนนั้นคนนี้ดับไปว่างไปที่ตรงนี้.** นั่งอยู่ตรงไหนก็ทำที่ตรงนั้น, ยืนอยู่ที่ตรงไหนก็ทำที่ตรงนั้น, เดินอยู่ที่ตรงไหนก็ทำที่ตรงนั้น, นอนอยู่ที่ตรงไหนก็ทำที่ตรงนั้น; ไม่ต้องออกไปที่ไหน, ไม่ต้องหนีไปที่ไหน: **ดับตัวกูของกูที่ยกหูชูหางนั้นเสีย คือทำให้มันว่างไป**; ความทุกข์ก็ว่างไป, ผู้ทุกข์ก็ว่างไป, **นั่นแหละคือการออกจากทุกข์ที่แท้จริง** เป็นการดับทุกข์ที่แท้จริงที่ตรงนั้น ตามที่พระพุทธเจ้าท่านสอน.

เดี๋ยวนี้มีคนอวดดี พูดไปตามความรู้สึกของตัวว่า. ไปที่นั่น ไปที่นี่, ทำอย่างนั้น ทำอย่างนี้. ออกจากโลกนี้ไปสู่โลกุตตระ, ออกจากสงสารวัฏฏ์ไปสู่นิพพาน, นั้นมันเป็นเรื่องของคนพูดเอาเอง.

ส่วน**พระพุทธเจ้าท่านตรัสไป ในทำนองที่จะสรุปได้ว่ามันเกิดที่ตรงไหนมันก็ต้องดับที่ตรงนั้น,** ถ้าความทุกข์เกิดขึ้นที่ตรงนี้ มันก็ต้องดับที่ตรงนี้. ถ้าความทุกข์มันเกิดทางตา มันก็ต้องดับทางตา, ความทุกข์มันเกิดจากทางหู มันก็ต้องดับทางหู, เมื่อตัวความทุกข์นั้นมันเป็นสงสารวัฏฏ์อยู่แล้ว ความดับของสงสารวัฏฏ์นั่นเอง มันต้องเป็นนิพพาน.

เพราะฉะนั้นสิ่งที่เรียกว่า "นิพพาน" ก็ต้องอยู่ตรงสงสารวัฏฏ์ ที่ดับไปนั้น. ไม่ต้องวิ่งไปที่ไหน, ไม่ต้องหนีไปที่ไหน, ไม่ต้องออกไปที่ไหน.

ที่พูดว่า วิ่งไป หนีไป ออกไป อย่างนั้นอย่างนี้ มันคนโง่พูด สำหรับคนโง่ฟัง. พูดกันจนตาย กี่กัปป์กี่กัลป์มันก็ไม่รู้เรื่องกันได้, มันจึงเป็นอย่างนี้, และอยู่ในสภาพอย่างนี้. ลักษณะอย่างนี้ไม่ใช่บุญเลย; ถ้าจะเป็นบุญก็เป็นบุญเหมือนน้ำโคลน, ทำบุญเหมือนน้ำแป้งน้ำปูนที่เลอะเทอะไปหมด. ไม่เป็นน้ำใสสะอาด ที่จะชำระชะล้างจิตใจได้ที่ตรงไหน.

หวังว่าท่านทายก ทายิกาทั้งหลายคงจะมีความเข้าใจเพิ่มมากขึ้นในเรื่องเกี่ยวกับคำว่า "บุญ" จงรู้จักบุญใน ๓ ลักษณะนี้ ว่าบุญเหมือนน้ำโคลนก็มี, บุญเหมือนแป้งน้ำหอมก็มี, บุญเหมือนน้ำใสสะอาดก็มี

บุญ ๒ อย่างแรกนั้น ทำไปก็มักเหมือนกับการเลี้ยงไก่ไว้ไข่ให้สุนัขกิน มีแต่บุญประเภทสุดท้ายเท่านั้น ที่ทำแล้วจะเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากสาระอันแท้จริงของการเลี้ยงไก่, คือการบำรุงพระศาสนา.

ในที่นี้เราเปรียบไก่กับพระศาสนา, เป็นไก่ตัวใหญ่ที่ช่วยกันเลี้ยงให้มันไข่ออกมา. คนมีปัญญาก็ได้กินไข่นั้น, คนโง่ก็ไม่ได้กิน เพราะไม่สนใจ. ถ้าโง่มากกว่านั้นก็ไปกินขี้ไก่ หรือกินขนไก่ ซึ่งมีอยู่โดยมาก, คือพวกที่ทำบุญเหมือนน้ำโคลน ทำบุญเหมือนน้ำแป้งหอมนั่นเอง, ไม่ใช่อยู่ที่ไหนเลย.

จงระวังให้ดี! จงทำบุญให้ได้รับประโยชน์ ให้เป็นประโยชน์, คือให้เป็นประโยชน์อันแท้จริง, เป็นบุญที่แท้จริง, อย่าได้เสียทีที่เกิดมาเป็นมนุษย์และพบพระ-พุทธศาสนาเลย.

ธรรมเทศนาสมควรแก่เวลา เอวํก็มีด้วยประการฉะนี้.

สิ่งที่ทำให้ลามก

โอวาทปาฏิโมกข์นั้นเป็นใจความสำคัญที่ทรงแสดง ในท่ามกลางที่ประชุมแห่งพระอรหันต์ ๑๒๕๐ รูป โดยใจความก็คือเป็นหัวใจของการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา แต่บัดนี้เราจะได้พิจารณากันถึงโลกมนุษย์ทุกวันนี้ว่า ได้เอาใจใส่ในพระพุทธภาษิต อันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนานั้นเพียงไร และการแสดงธรรมเทศนา เนื่องในวันมาฆบูชานี้ก็มีอยู่ทุก ๆ ปี ดังนั้นเพื่อจะไม่ให้ซ้ำกันกับปีที่แล้ว ๆ มา จึงได้กล่าวโดยหัวข้อที่แปลกออกไป เป็นการต่อท้ายโดยหัวข้อว่า *"อติโลโภ หิ ปาปโก"* เป็นอาทิ ซึ่งโดยเค้าเรื่องก็คือว่า เมื่อบุคคลไม่ประพฤติปฏิบัติตามพระโอวาทนั้นแล้ว ก็มีแต่จะปฏิบัตินอกลู่นอกทางออกไป แล้วก็ทำให้มนุษย์ในโลกทุกวันนี้ไม่มีความผาสุกมีการเบียดเบียนโดยตรงโดยอ้อมกันอยู่เป็นประจำ

ถ้าเราพิจารณาดูทีละข้อก็จะเห็นได้ว่า ในข้อที่ว่า *"สพฺพปาปสฺส อกรณํ"* นั้น มนุษย์ทุกวันนี้ก็มิได้เว้นการกระทำซึ่งบาป มีแต่จะกระทำสิ่งที่เรียกว่า *เป็นบาป* นั้นมากขึ้น ขอให้ลองคิดดูเถิดว่า ในหมู่มนุษย์ที่ยังไม่เจริญในสมัยโบราณนั้น ไม่มีความโลภมากเหมือนเดี๋ยวนี้ **เดี๋ยวนี้โลภมาก โลภเก่ง โลภลึก ก็เพราะมีการศึกษาชนิดที่ให้เกิดสติปัญญาแต่ในทางที่ทำให้เห็นแก่ตัว**, ส่วนการศึกษาที่ทำให้เกิดสติปัญญาในทางที่จะทำลายความเห็นแก่ตัวนั้น มีน้อยลงทุกที คนสมัยโบราณไม่มีความรู้มากเหมือนคนสมัยนี้ จึงไม่มีปัญญาที่จะเห็นแก่ตัวมากเหมือนคนสมัยนี้ ฉะนั้นคนโบราณจึงทำบาปน้อยกว่าคนสมัยนี้

ส่วนข้อที่ว่า *"กุสลสฺสูปสมฺปทา"* จงทำกุศลให้ถึงพร้อมนั้น พิจารณาดูก็จะเห็นได้โดยทำนองเดียวกันว่า **คนสมัยนี้ถือว่าได้นั่นแหละเป็นดี** ถือการได้นั้น

แหละเป็นกุศลเอาได้เป็นดีเอาได้เป็นศาสนา เมื่อถือเสียอย่างนี้แล้วก็เป็นไปในทางของกิเลสตัณหา สิ่งที่เรียกว่า *บุญกุศลอันแท้จริงก็* ไม่เกิดขึ้น **จะทำบุญอะไรกันสักหน่อยก็ต้องหลอกลวงกันอย่างนั้นอย่างนี้ จะต้องจัดงานกันอย่างนั้นอย่างนี้ คนจึงจะบริจาคในสิ่งที่เรียกว่าเป็นการบุญการกุศล** คนสมัยโบราณไม่ต้องจัดงานหลอกลวงกันอย่างนี้ เขาก็ยังบริจาคทรัพย์บำเพ็ญกุศล; ส่วนคนเดี๋ยวนี้ต้องมีอะไรมาหลอก หรือมาชดเชยให้ จึงจะบริจาคทรัพย์บำเพ็ญกุศล ซึ่งจะเห็นกันอยู่โดยทั่วไป ไม่ว่าบ้านนอกหรือเมืองหลวง. ยิ่งในเมืองหลวงจะยิ่งเป็นเสียมากกว่าบ้านนอก **จะต้องมีอะไรมาล่อ** เอาเกียรติมาล่อ เอาความสนุกสนานมาล่อ แล้วจึงจัดงานกุศล. ดังนั้นการที่จะทำกุศลให้ถึงพร้อมตามพระพุทธโอวาทนี้ย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะว่ามีแต่จะทำบาปแทรกลงไปในบุญ จัดการกุศลแต่ว่ามีอกุศลเจืออยู่เป็นส่วนมาก. คนทุกวันนี้จึงปฏิบัติธรรมข้อนี้ได้ยาก.

ส่วนข้อถัดไปที่ว่า *"สจิตฺตปริ โยทปนํ"* จงชำระจิตของตนให้ขาวผ่องนั้นยิ่งเห็นได้อีกว่า ยิ่งเป็นไปได้โดยยากยิ่งขึ้นทุกที. **คนสมัยนี้ไม่รู้จักเสียด้วยซ้ำไปว่าจิตชนิดไหนขาวผ่อง** ว่าจิตชนิดไหนสกปรกโสมม เอาไปปนกันยุ่งหมด ถือว่าได้นั้นแหละดี; ครั้นเมื่อได้มา กำลังหลงใหลอยู่ในสิ่งที่ได้มา ก็เรียกว่า จิตนั่นแหละบริสุทธิ์ เพราะเหตุฉะนี้เองพระพุทธโอวาท เนื่องในมาฆปุณณมี คือวันเช่นวันนี้ จึงค่อย ๆ เป็นหมันไป.

พระพุทธภาษิตถัดไปอีก ที่ทรงแสดงในวันนี้ก็มีว่า *"อนูปวาโท"* การไม่กล่าวร้าย *"อนูปฆาโต"* การไม่ทำร้าย *"ปาฏิโมกฺเข จ สํวโร"* สำรวมในระเบียบวินัยที่เป็นประธาน *"มตฺตญฺญุตา จ ภตฺตสฺมึ"* มีความรู้ประมาณในการบริโภค *"ปนฺตญฺ จ สยนาสนํ"* เสพคบที่นอนที่นั่งอันสงัด *"อธิจิตฺเต จ อาโยโค"* มีความพากเพียรประกอบการทำจิตให้เป็นจิตยิ่ง *"เอตํพุทฺธาน สาสนํ"* หกอย่างนี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย. เราจะได้พิจารณากันเป็นข้อ ๆ ไป:

"อนูปวาโท" การไม่กล่าวร้าย **คนทุกวันนี้กล่าวร้ายกันมากขึ้น**: ในบรรยากาศของโลกนี้เต็มไปด้วยการกล่าวร้าย เขากำลังรบกันโดยตรงโดยอ้อมทั่วทั้งโลกใช้เครื่องมืออันวิเศษ เช่นวิทยุกระจายเสียงเป็นเครื่องด่ากันไปด่ากันมา ก้องไปทั้งโลกนี้ก็เป็นอันเห็นได้ว่าโลกนี้เต็มไปด้วย *"อนู ปวาโท"* คือการกล่าวร้าย.

ส่วนคำว่า *"อนูปฆาโต"* การไม่ทำร้ายนั้น: การสงครามนี้ เป็นการทำร้ายกันอย่างยิ่ง สงครามร้อน สงครามเย็น สงครามบนดิน สงครามใต้ดิน ชนิดไหนก็ตาม เป็นการทำร้ายกันอย่างยิ่ง. โลกเรากำลังเต็มไปด้วยสงครามโดยตรงโดยอ้อมใต้ดินบนดินมีอยู่ทั่วไป นี้เรียกว่าส่วนใหญ่ก็ทำการเบียดเบียนกันอย่างนี้ แล้วยังส่วนตัวบุคคลเป็นราย ๆ ไป ก็ยังมีการเบียดเบียนกันยิ่งขึ้น ซึ่งปรากฏอยู่ในรายงานข่าวหนังสือพิมพ์ข่าวต่าง ๆ นานานี่ทำให้เห็นได้ว่า **มีการเบียดเบียนกันมากขึ้น เพราะความที่มนุษย์มีจิตใจต่ำลง**.

ส่วนข้อที่ว่า *"ปาฏิโมกฺเข จ สํวโร"* สำรวมระวังเป็นอย่างดี ในระเบียบวินัยที่เป็นหลักเป็นเกณฑ์เป็นต้น เป็นประธานนั้น หมายถึงหลักธรรม ที่เป็นตัวธรรมวินัยในศาสนาของแต่ละศาสนา เดี๋ยวนี้คนพอใจที่จะเรียกตัวเองว่า คนไม่มีศาสนา. พวกฝรั่งหนุ่ม ๆ ที่มาที่นี่ เมื่อถามแล้วก็พอใจที่จะตอบหน้าเฉยตาเฉย ว่าตัวไม่มีศาสนา เขาจะรู้สึกว่าเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้ตอบเช่นนั้น. เมื่อมีจิตใจที่ไม่อยากจะมีศาสนาเสียดังนี้แล้ว การที่จะสำรวมในธรรมในวินัยของศาสนานั้น ๆ ย่อมเป็นไปไม่ได้ ดังนั้น **คนในโลกทุกวันนี้พอจะเชื่อได้ว่า ไม่อยากจะถือระเบียบวินัยในศาสนา ของแต่ละศาสนายิ่งขึ้นทุกที** แล้วคนเหล่านั้น จะเป็นคนชนิดไหน ก็ลองคิดดูต่อไปเถิด.

พระบาลีต่อไปที่มีว่า *"มตฺตญฺญตา จ ภตฺตสฺมึ"* ความเป็นผู้รู้ประมาณในการบริโภคนี้ พิจารณาดูสักนิดหนึ่งก็จะเห็นได้ว่า **คนสมัยนี้ตะกละในทางวิญญาณ** มีความตะกละในทางวิญญาณ ไม่รู้ประมาณในการบริโภค ไม่รู้จักจัดไม่รู้จักทำให้เป็นไปในทางประหยัด แต่กลับรู้จักจัดจักทำไปในทางให้สุรุ่ยสุร่าย ทำให้จิตใจมีความฟุ้งซ่านทะเยอทะยาน ไปแต่ในเรื่องอยู่ดีกินดี ตามความหมายของคนสมัยนี้ ก็คือเป็นทาสของ

กิเลสตัณหา. คำ ๆ นี้ พระพุทธเจ้าท่านหมายถึง "**กินอยู่แต่พอดี**" ขอให้ฟังดูให้ดีว่า ท่านตรัสว่า ให้กินอยู่แต่พอดี; **ส่วนคนสมัยนี้พูดว่า "กินดีอยู่ดี" แล้วก็ไม่มีขอบเขต**อะไร มีแต่จะกินดีอยู่ดี ตามที่ลิ้นของตัวต้องการให้มากขึ้นไป มันก็ยิ่งต่างไปจากการที่กินอยู่แต่พอดี มากยิ่งขึ้นทุกที.

ผู้ที่เคยไปเที่ยวรอบโลกมาก็จะเห็นได้ว่า คนเป็นทาสของลิ้น หรือของอายตนะมากขึ้นกว่าแต่ก่อน สนใจเรื่องเอร็ดอร่อยทางวัตถุ ทางเนื้อหนังนี้มากยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน และอันนี้เองก็เป็นต้นเหตุอันหนึ่ง ที่ทำให้ต้องหาเงินมาก **มีความโลภในการที่จะหาเงินมากเกินไป จนไม่รู้ว่าอย่างไรเป็นการเบียดเบียน อย่างไรไม่เป็นการเบียดเบียน** เอาแต่จะให้ได้เข้าข้างตัวมากเข้าไว้ เพื่อจะเอามากินดีอยู่ดีไม่มีขอบเขต. จึงเป็นอันว่า โลกกำลังบ้าหลังในการที่จะกินดีอยู่ดี และไม่ชอบการที่จะกินอยู่แต่พอดี ดังที่พระพุทธเจ้าสอน. เราจึงถือว่า มนุษย์ในโลกนี้ กำลังละเลยพระพุทธโอวาทข้อนี้มากขึ้น.

ข้อถัดไปว่า "*ปนฺตญฺ จ สยนาสนํ*" การเสพคบที่นอนที่นั่งอันสงัด คำนี้มีความหมายว่า เป็นผู้ชอบความสงัด. **ความสงัดนั้นหมายถึงสิ่งที่ช่วยให้จิตใจของเรามีความเป็นตัวเองมากขึ้น**. ถ้าเราออกไปสู่ที่ยั่วยวนจิตใจก็หมดความเป็นตัวเองมากขึ้น แต่จะตกไปเป็นเหยื่อของสิ่งยั่วยวนนั้นมากขึ้น. **การพยายามเก็บตัวไว้ในที่สงบสงัดนั้น ก็เพื่อจะมีโอกาสที่จะบังคับตัวเองได้ดี** จะเกิดสติสัมปชัญญะ จะเกิดสติปัญญาคิดนึกได้ลึกซึ้ง.

จงพิจารณาจงสังเกตดูว่า **การที่เราจะคิดอะไรให้ลึกซึ้งนั้น ต้องคิดในโอกาสที่ไม่มีใครรบกวน ไม่มีสิ่งใดรบกวน โอกาสชนิดนั้นแหละ เรียกว่า ที่สงัด** การทำสมาธิในป่านี้ง่ายมากกว่าที่จะไปนั่งทำสมาธิในโรงละคร เพราะฉะนั้นการเสพคบที่นั่งที่นอนอันสงัดนั้น มีความสำคัญมากสำหรับมนุษย์ ผู้ที่จะต้องการใช้สติปัญญาให้บริสุทธิ์. เดี๋ยวนี้ชอบสิ่งยั่วยวน เราจะเห็นได้ว่า มีคนจำนวนมากทำงานอยู่ก็ต้องเปิดวิทยุฟัง เด็กนักเรียนจำนวนมาก ทำการบ้านอยู่ก็ยังต้องเปิดวิทยุฟัง ภูตผีปีศาจทางเนื้อหนัง ทางรูป รส กลิ่น เสียง ได้เข้าสิงจิตใจของคนสมัยนี้มาก จนถึงกับ

เกลียดความสงบสงัด เกลียดความวิเวก ในการที่จะทำให้เกิดความสงัดกายสงัดใจ มีสติปัญญาแจ่มใส เพราะฉะนั้นจะประกอบการงานอะไรก็ทำไป ๆ พอสักว่าทำไปได้เท่านั้น ไม่ลึกซึ้งอะไร.

ส่วนบทสุดท้ายบทต่อไปที่ว่า *"อธิจิตฺเต จ อาโยโค"* นี้แปลว่า มีความพากเพียรพยายามฝึกฝนอบรมจิตของตนให้เป็นจิตที่ยิ่ง. คำว่า *จิตยิ่ง* นี้หมายความว่าจิตที่มีคุณสมบัติ หรือมีคุณค่ายิ่งไปกว่าจิตตามธรรมดา. จิตของมนุษย์ตามธรรมดาเป็นอย่างไรนั้น ก็หมายความว่าเป็นไปตามธรรมชาติที่ไม่ได้รับการอบรม. พระพุทธเจ้าท่านสอนหรือท่านถึงกับขอร้องในลักษณะเช่นนี้ว่า **จงพากเพียรอบรมจิตให้เป็นจิตยิ่งคือยิ่งไปกว่าธรรมดา** ธรรมชาติสร้างจิตของมนุษย์มา สำหรับให้เจริญงอกงามวิวัฒนาการได้ เพราะการฝึกอบรม เราก็ควรจะถือโอกาสทำการอบรม ให้จิตนี้เป็นจิตที่ยิ่งคือสูงขึ้นไปตามลำดับ จนกิเลสหรือความชั่วครอบงำไม่ได้. แต่คนสมัยนี้พอใจยินดีที่จะให้กิเลสครอบงำ จึงได้ปล่อยตัวไปตามอำนาจของกิเลส ไม่พรากเอาจิตออกมาเสียจากอำนาจของกิเลส แล้วเอามาอบรมให้เป็นจิตที่ยิ่ง. จงมองดูไปทั่ว ๆ โลกจะเห็นได้ว่า ไม่มีใครมุ่งหมายที่จะอบรมจิตใจ ให้มุ่งไปสู่พระเป็นเจ้า หรือให้มุ่งไปสู่พระธรรมหรือไปเพื่อนิพพาน; แต่ต้องการจะอบรมจิตของตน ให้มีความสยบมัวเมาในสิ่งบำรุงบำเรอ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อยู่ด้วยกันทั้งนั้น.

เมื่อเราได้พิจารณาดู พระพุทธภาษิต ซึ่งเป็นโอวาทปาฏิโมกข์ ที่พระองค์ทรงแสดงในวันมาฆปุณณมี เช่นวันนี้ ดูอย่างนี้แล้ว ก็จะรู้สึกว่าน่าใจหาย ด้วยคนในโลกนี้กำลังไม่เอื้อเฟื้อต่อคำสอนของพระศาสดา ซึ่งเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลายมากยิ่งขึ้นทุกที และเป็นอย่างนี้กันทั่วไปหมด ไม่ว่าศาสนานี้หรือศาสนาไหน **มนุษย์กำลังหันหลังให้ศาสนาของตัวยิ่งขึ้นทุกที มนุษย์จึงมีจิตใจที่เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่จะต้องเป็นทุกข์ ทั้งโดยส่วนตัวและโดยส่วนรวม** คือว่าเมื่อได้ละทิ้งหลักของพระศาสนา ซึ่งเป็นเครื่องควบคุมจิตใจแล้ว จิตใจนี้ก็ไม่เป็นอิสระจากอำนาจของกิเลส ดังนั้นมันจึงโลภมาก โกรธมาก หลงมาก; คือมีความโลภมาก มีความโกรธ

มาก มีความหลงมาก กว่าที่จะมีอยู่ตามธรรมชาติธรรมดาของสัตว์ เพราะไปอบรมผิดทาง เพราะละทิ้งพระศาสนาของตน ๆ ความโลภ ความโกรธ ความหลง จึงได้เจริญขึ้นมาอย่างหนาแน่นดังนี้.

โอกาสในวันนี้ เราจะพูดกันถึงแต่เรื่องความโลภอย่างเดียว เพื่อจะให้เห็นว่ามันมีอยู่อย่างไร มันเจริญงอกงามขึ้นอย่างไร แล้วเราจะต้องจัดการกันอย่างไร; จึงได้ยกเอาพระพุทธภาษิตต่อไป ในสคาถวรรคสังยุตนิกายมากล่าวว่า *"โลโภ ธมฺมานํ ปริปนฺโถ"* (ส.สํ. ๑๕,๕๙) ความโลภนั้นเป็นอันตรายของธรรมะ; *"ยํ ลทฺธํ เตน ตุฏฺฐพฺพํ"* ได้สิ่งไรพึงยินดีในสิ่งนั้น, *"อติ โล โภ หิ ปาปโก"* (วิ.ภิ. ๓/๙๖) เพราะว่าความโลภมากเกินไปนั้นเป็นของลามก. จงกำหนดจดจำหัวข้อนี้ไว้สำหรับพึงสืบต่อไปว่าความโลภนั้นเป็นอันตรายของธรรมะ ได้สิ่งใดพึงยินดีในสิ่งนั้น โลภเกินไปนั้นลามก.

ความโลภเป็นอันตรายของธรรมะ หมายความว่า ถ้าเราต้องการจะมีธรรมะความโลภย่อมเป็นอุปสรรค. ธรรมะในที่นี้หมายถึง ความถูกต้องในทางกระทำในทางพูดจา ในทางคิดนึก. เราอยากจะมีความถูกต้องในการทำ การพูด การคิด แต่แล้วอันตรายของมันก็มีอยู่ คือความโลภ.

ส่วนพระบาลีภิกขุวิภังค์นั้น มีกล่าวถึงกับว่า *"อติ โลโภ หิ ปาปโก"* โลภมากเกินไปนั้นลามก. **ความโลภธรรมดาก็เป็นอันตรายของธรรมะ ความโลภเกินไปกลายเป็นของลามก** นี้เป็นหลักของพระพุทธศาสนาที่กล่าวไว้อย่างนี้ ขอให้จดจำไว้ไปพิจารณาดู ว่ามีความจริงเพียงไร.

ศาสนาอื่น ๆ เช่นศาสนาคริสเตียน ก็ยังมีหลักว่า *การแสวงหาเกินจำเป็นเป็นบาป, การมีไว้เกินจำเป็นก็มีบาป, การบริโภคเกินจำเป็นก็เป็นบาป*, ทั้งนี้เพราะมันผิดความประสงค์ของพระเป็นเจ้า.

ในพระพุทธศาสนาเราก็มีพุทธภาษิตว่า *"ยํ ลทฺธํ เตน ตุฏฺฐพฺพํ"* ได้สิ่งใดแล้วพึงยินดีในสิ่งนั้น เพราะว่า **ถ้าไม่ยินดีในสิ่งที่ได้แล้ว ก็จะมีความโลภเกินไปซึ่งจะเป็นของลามกนั้นเกิดขึ้น**แทน.

โดยใจความแล้วก็จะเหมือนกันทุกศาสนา คือไม่ต้องการให้มนุษย์แสวงหา หรือมีไว้ หรือบริโภคเกินความจำเป็น ถ้าขืนทำอย่างนั้นจัดว่าเป็นบาป เพราะผิดพระประสงค์ของพระเป็นเจ้า และผิดธรรมะในฐานะที่เป็นกฎของธรรมชาติ.

พวกที่เป็นนักวิทยาศาสตร์ มีความรู้เรื่องธรรมชาติดี ก็พอที่จะมองเห็นได้ว่า **ธรรมชาติมีให้จำกัดหรือพอดี; เราใช้มันมากเกินไป มันก็เป็นการผิดกฎของธรรมชาติ** หรือผิดความมุ่งหมายของธรรมชาติ ยกตัวอย่างง่าย ๆ เช่น เดี๋ยวนี้มนุษย์ขุดเอาน้ำมันในแผ่นดินมาเผาให้เป็นควันไปในลักษณะที่ไม่จำเป็น อย่างมากมายที่สุด; เอาน้ำมันใต้ดินขึ้นมาใช้วิ่งรถยนต์เที่ยวเล่นอย่างนี้ ก็มีมากกว่าที่ไปธุระ; เอามาใช้สำหรับทำสงครามเพื่อประหัตประหารเข่นฆ่ากัน อย่างนี้ยิ่งมีมากกว่าอย่างอื่นโดยเฉพาะเดี๋ยวนี้; อย่างนี้มันผิดความประสงค์ของธรรมชาติ ซึ่งไม่ได้มีไว้สำหรับให้ใช้อย่างนี้. ฉะนั้นการที่เราหา หรือมีไว้ หรือใช้ไปเกินความจำเป็นนั้น มันผิดความประสงค์ของพระเป็นเจ้า ซึ่งได้แก่ธรรมชาตินั่นเอง แต่พูดว่าผิดความประสงค์ของพระเป็นเจ้านั้น น่ากลัวกว่า. เมื่อทำผิดความประสงค์ของพระเป็นเจ้าแล้ว ก็จะถูกพระเป็นเจ้าลงโทษ.

เดี๋ยวนี้พระเจ้าก็กำลังลงโทษ ให้มนุษย์มีความทุกข์ยากลำบากมากขึ้น พระพุทธเจ้าท่านสอนว่า **ได้สิ่งใดแล้วพึงยินดีในสิ่งนั้น คนก็ยังเข้าใจผิดไม่เห็นด้วย** แล้วยังแถมพูดผิด ๆ เป็นการกล่าวตู่พระพุทธเจ้าเสียด้วยซ้ำไป. บางคนพูดว่า เดี๋ยวนี้ก๋วยเตี๋ยวจานหนึ่งตั้ง ๒ – ๓ บาท ไม่ใช่จานละ ๕ สตางค์เหมือนกับสมัยโน้น แล้วจะให้หาเงินน้อย ๆ เท่าสมัยโน้นอยู่ได้อย่างไร. อย่างนี้เรียกว่า มันพูดกันอย่างเล่นตลก พระพุทธเจ้าไม่ได้ตรัสว่า ให้คนหาเงินน้อย ๆ ไม่ได้ตรัสว่า ให้คนหยุดหาเพราะยินดีเท่าที่มีอยู่แล้ว; แต่ตรัสว่า **สิ่งใดที่ได้มาสิ่งนั้นควรจะพอ** เพราะว่าเดี๋ยวนี้มนุษย์ไม่เคยพอใจเท่าที่ได้มา หรือเท่าที่มีอยู่ เป็นคนโลภเกินไปอย่างลามกด้วยกันเป็นส่วนใหญ่; มีเท่าไรก็ไม่รู้จักอิ่มจักพอ ยังมีความหิวทางวิญญาณ เป็นเปรตชนิดหนึ่งอยู่เสมอ คือไม่รู้ว่าความพอนั้นอยู่ที่ตรงไหน.

ข้อนี้มีคำกล่าวไว้ ในพระคัมภีร์สังยุตนิกายว่า: *"ปพฺพตสฺส สุวณฺณสฺส ชาตรูปสฺส เกวลา"* ให้ภูเขาเป็นทองคำทั้งลูกๆ; *"ทฺวิตา ว นาลเมกสฺส"* สัก ๒ ลูก มันก็ยังไม่พอแก่ความประสงค์ของมนุษย์คนเดียว; *"อิติวิทฺธา สมญฺจเร"* (*มาร. สํ วค.* ๒) เมื่อรู้ความจริงอย่างนี้แล้ว พึงทำพอเหมาะสมเถิด.

ทบทวนอีกครั้งหนึ่งว่า พระพุทธเจ้าตรัสว่า แม้ภูเขาจะกลายเป็นทองคำไปทั้งลูกๆ ตั้ง ๒ ลูก ก็ยังไม่พอแก่ความต้องการของมนุษย์เพียงคนเดียว; เมื่อรู้อย่างนี้แล้วจงแสวงหา จงทำ จงใช้แต่พอเหมาะพอสมเถิด.

ท่านทั้งหลายลองคิดดูว่าที่พระพุทธเจ้าตรัสอย่างนี้จริงหรือไม่จริง ก็พิสูจน์ดูได้ด้วย **คนเราในทุกวันนี้; แหละ มีมากเท่าไรก็ไม่เคยยินดี** ยังต้องการมากยิ่งขึ้นไปกว่านั้น. จิตมันต้องการแต่จะมีมากกว่านั้น มันไม่ได้สนใจเรื่องว่าจะกิน จะใช้อย่างไร มันสนใจแต่ว่าจะต้องการอีก จะต้องการเพิ่มขึ้นมาอีก โดยไม่มีขอบเขต โดยไม่มีความหมายอะไร ขอแต่จะเอาเพิ่มมากขึ้นอย่างเดียว จนกระทั่งว่าภูเขาเป็นทองคำ ให้ถึง ๒ ลูก ก็ยังไม่พอแก่ความต้องการของมนุษย์เพียงคนเดียว

เดี๋ยวนี้มนุษย์ในโลกมีตั้งมากมายเป็นพันล้าน แล้วมันจะเอาที่ไหนมาให้พอแก่ความต้องการของมนุษย์เท่านี้ นี่แหละคือข้อที่ว่า **โลภเกินไปนั้นลามก เพราะทำให้สิ่งต่างๆ สับสนวุ่นวายโกลาหล** แย่งกัน โดยลักษณะที่ไม่เคยมีมาแต่กาลก่อน. การยื้อแย่งกันในโลกนี้ ระหว่างนายทุนกับกรรมกร นี้ไม่เคยมีมาแต่ก่อนในโลกนี้. **เดี๋ยวนี้โลกทั้งโลก เป็นโลกของพวกนายทุนกับกรรมกร แต่ ๒ พวกเท่านั้น มันจึงยื้อแย่งกันไม่มีวันจะสิ้นสุดได้** มีแต่จะยิ่งขึ้นไปทุกที เพราะว่าทั้งสองฝ่ายนั้น ไม่รู้จักอิ่มจักพอด้วยกันทั้งนั้น.

การเบียดเบียนกันนั้น ไม่ใช่ว่าอยู่ที่ฝ่ายไหนถูกฝ่ายไหนผิด มันอยู่ที่ต้องการไม่มีที่สิ้นสุด ด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย. วิกฤตการณ์นานาชนิด จึงเกิดขึ้นในโลกเต็มไปทั้งโลก และยิ่งขึ้นทุกที ทุกคนก็พอจะมองเห็น. นี่แหละคือข้อที่ว่า โลกทั้งโลกกลายเป็นโลกของความโลภ เต็มไปด้วยความโลภ ของคนทุกคน หรือของคนทุกฝ่าย

ซึ่งกำลังหันหลังให้ศาสนาของตนด้วยกันทั้งนั้น จนถึงกับไม่มีศาสนาที่แท้จริงเหลืออยู่ในโลก มีแต่พิธีรีตองซึ่งเป็นเพียงเปลือกของศาสนา จึงได้รบราฆ่าฟันกันไป อย่างไม่มีหวังว่ามันจะสิ้นสุดลงได้อย่างไร ขออย่าได้ทำเล่นกับสิ่งที่เรียกว่า กิเลสตัณหาเลย สิ่งที่เรียกว่ากาม หรือความต้องการนั้น มันมีลักษณะอย่างนี้ พระพุทธภาษิตจึงมีเกี่ยวกับเรื่องนี้อยู่มากมาย มากจนเกินกว่าที่จะนำมาอธิบายในที่นี้ให้หมดสิ้นได้ ยกตัวอย่างเช่น ตรัสว่า *"นตฺถิ ตณฺหา สมานที"* (ธ.ขุ. 25/48) แม่น้ำที่จะเสมอด้วยตัณหานั้นไม่มี แม่น้ำคือสายน้ำที่ไหลเชี่ยวเป็นเกลียวไปไม่รู้จักหยุดจักหย่อน แม่น้ำที่จะเสมอด้วยเกลียวแห่งตัณหา คือความต้องการของมนุษย์นั้นไม่มี แม่น้ำใด ๆ ในโลกนี้ มันไม่มากมายร้ายกาจเท่ากับกระแสแห่งตัณหาดังนี้เป็นต้น และตรัสว่า *"น กหาปนวสฺเสน ติตฺติ กาเมสุ วิชฺชติ"* (ธ. ขุ 25/40) ซึ่งแปลว่า **แม้ว่าฝนจะตกลงมาเป็นเงินเหรียญ ความอิ่มในความต้องการก็ยังไม่มีแก่มนุษย์** ทบทวนอีกครั้งหนึ่งว่า แม้ฝนจะตกลงมาเป็นเหรียญเหรียญเงินเหรียญทองของประเทศไหนก็ได้ ฝนตกลงมาเป็นเงินเหรียญเท่าไร ๆ ความอิ่มหรือความพอก็ไม่มีแก่บุคคลผู้มีความต้องการได้

นี่แหละขอให้คำนวณดูเถอะว่า จิตใจของมนุษย์ที่เพิ่มพูนไปด้วยความโลภนั้นมันมีลักษณะอย่างนี้ยิ่งอบรมมันผิด จิตใจมันก็เป็นอย่างนี้มากยิ่งขึ้นกว่าเก่าหลายเท่าหลายสิบเท่า หลายร้อยเท่า นี่แหละคือจิตใจของมนุษย์ในโลกในวันนี้ ในพระพุทธศักราช 2514 ที่เรากำลังมานั่งประชุมกัน เพื่อทำมาฆบูชาในวันนี้ ขอให้ท่านทั้งหลายรู้จักลักษณะ หรือรู้จักธรรมชาติของสิ่งที่เรียกว่า ความโลภ หรือความปรารถนากันในลักษณะเช่นนี้เถิด แล้วก็จะได้รู้ต่อไปตามลำดับ ๆ ว่า *"ชิคจฺฉา ปรมา โรคา"* (ธ. ขุ. 25/42) **ความหิวนี้เป็นโรคอย่างยิ่ง พระพุทธภาษิตข้อนี้หมายถึง ความหิวในทางวิญญาณ** ไม่ใช่หิวข้าวหิวน้ำ แต่ได้แก่ความหิวของกิเลสตัณหา ซึ่งหิวอย่างไม่มีขอบเขต ถึงขนาดที่เรียกว่าภูเขาเป็นทองทั้งลูก ๆ ตั้ง 2 ลูก ก็ไม่พอแก่ความประสงค์ของคนคนเดียว

ความหิวทางวิญญาณ หมายถึงความหิวด้วยอำนาจของความหลง มีความทะเยอทะยานไม่มีที่สิ้นสุด หิวในเรื่องกินนั้นยังไม่เท่าความหิวในทางของกิเลสตัณหา

คือความหิวในทางกาม หรือความหิวในทางเกียรติ เรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ 3 เรื่องนี้ เป็นที่ตั้งแห่งความหิว ความหิวในทางอาหาร ทางการกินนั้นไม่เท่ากับความหิวในเรื่องกามและเรื่องเกียรติ ที่พระองค์ตรัสว่าความหิวเป็นโรคอย่างยิ่งนั้น เป็นความหิวในเรื่องกามและเรื่องเกียรติ เมื่อใดกระหายที่จะได้เรื่องกามและเรื่องเกียรติแล้ว มันก็เสียบแทงจิตใจ ที่ว่าเป็นโรคนั้นหมายถึงเสียบแทงจิตใจ การหิวข้าวไม่เสียบแทงจิตใจมากเหมือนกับหิวกามหรือหิวเกียรติ นับว่าเป็นสิ่งที่จะต้องระมัดระวัง อย่าให้ความหิวชนิดนั้นครอบงำได้ ความหิวชนิดนั้นครอบงำเมื่อใดแล้ว ก็กลายเป็นเปรตไปทันที

คำว่า "เปรต" นั้น หมายถึงผู้หิว หิวในทางจิตในทางวิญญาณ อย่าไปเข้าใจอย่างลูกเด็ก ๆ ว่าเปรตไม่ได้กินอาหาร แล้วก็ผอมโซ ; แต่ขอให้เข้าใจอย่างผู้หลักผู้ใหญ่ว่า คนที่หิวในเรื่องกาม เรื่องเกียรตินั่นแหละมีดวงวิญญาณที่ผอมโซแล้วเป็นเปรต สมตามพระพุทธภาษิตนี้ที่ว่า "*ชิคจฺฉา ปรมา โรคา*" ความหิวเป็นโรคอย่างยิ่ง **พวกนายทุนก็หิว พวกกรรมกรก็หิว มันก็เป็นเปรตกันไปทั้ง ๒ พวก** เรียกว่าโลกนี้จะเป็นโลกของเปรตไปแล้วก็ได้ เพราะเต็มไปแต่ด้วยคนหิว และหิวอย่างยิ่ง หิวอย่างร้ายแรง หิวอย่างบอกไม่ถูก หิวในการที่จะมีนั่นมีนี่ เป็นนั่นเป็นนี่จะชนะพวกนั้นจะชนะพวกนี้ ความหิวทุกอย่างนี้ เป็นความหิวที่ทำให้ดวงวิญญาณผอมโซ กลายเป็นเปรตไปทั้งนั้น เป็นสิ่งที่น่ากลัวมาก

มนุษย์เราถ้าพิจารณาข้อนี้กันให้ดี ๆ แล้ว ก็จะเกิดความสลดสังเวช สงสารคนหิว แล้วก็จะได้ช่วยกันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ **แก้ไขให้คนหิวนั้นหายหิว ซึ่งเป็นการกุศล** แต่เดี๋ยวนี้ตนกลับเป็นเปรตเสียเอง เป็นคนหิวเสียเอง หิวอย่างไม่มีที่สิ้นสุดเสียเองด้วยกันทุกคนแล้วใครเล่าจะเป็นคนช่วยใคร อย่าอวดดีไป ว่าจะทำหน้าที่ช่วยเหลือคนนั้นคนนี้ แต่แท้ที่จริงแล้ว ตัวเองก็เป็นคนป่วย เป็นคนหิวหรือเป็นเปรตเสียเอง เพราะว่ามีความโลภเกินไป จึงตกอยู่ในสภาพอย่างนี้

มีพระพุทธภาษิตสืบต่อไป ที่ควรจะเอามาพิจารณากัน คือ เรื่องความทุกข์ กับเรื่องความสุข มีพระพุทธภาษิตว่า "*นตฺถิ กามา ปรํ ทุกฺขํ*" (ขุ.ชา เอกาทสก 27/315) ความทุกข์อื่นนอกไปจากกามนั้นไม่มี "*นตฺถิ สนฺติ ปรํ สุขํ*" (ธุ ธ 25/42) ความสุขอื่น

นอกไปจากความสงบนั้นไม่มี; เป็นของคู่กันอย่างตรงกันข้าม **ทุกข์อื่นนอกจากกามนั้นไม่มี; สุขอื่นนอกจากความสงบจากกามนั้นไม่มี** ถ้ามีความทุกข์ ก็หมายความว่ามาจากกาม คือความอยากความหิว; ถ้ามีสุขก็หมายความว่ามาจากความสงบเสียได้ซึ่งความอยากนั้น นี้เป็นแม่บทของเรื่องสุขเรื่องทุกข์ กินความครอบคลุมไปถึงความสุขและความทุกข์ทุกชนิด ขึ้นชื่อว่าความทุกข์แล้ว จะต้องมาจากความอยาก

คำว่าความอยากนี้ หมายความว่า อยากด้วยความโง่ความหลง ถ้าต้องการด้วยสติปัญญา ที่จะทำหน้าที่ของตน ตามที่ควรทำแล้ว นั่นเขาไม่เรียกว่ากาม ไม่เรียกว่าความอยาก ไม่เรียกว่าตัณหา ถ้าเรียกว่ากาม ว่าความอยาก ว่าตัณหาแล้ว หมายถึงความอยากเพราะความโง่ คือความอยากของกิเลสตัณหานั่นเองระวังให้ดี อย่าเอาไปปนกันเสีย **จะทำให้เข้าใจพระพุทธภาษิตไม่ได้ จะไม่รู้ศาสนาของตัวเอง** ที่พูดว่า ความอยากเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ เมื่อพูดว่าความอยาก ในภาษาบาลีนั้นหมายถึงตัณหา แต่ในภาษาไทยนี้กำกวม จึงต้องแยกกันว่า ถ้ามีความอยากด้วยความโง่ มีกิเลสตัณหาเป็นต้นแล้วนำมาซึ่งทุกข์ ส่วนความต้องการด้วยสติปัญญา ที่จะทำหน้าที่ของตนนั้นไม่รวมอยู่ในที่นี้ แต่จะเป็นเครื่องแก้ทุกข์ **เรามีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี แล้วมีความอยาก ความต้องการที่จะทำหน้าที่อันนั้นให้ถูกต้อง อย่างนี้ไม่เป็นทุกข์** แต่เป็นทางนำมาซึ่งความสุข คือจะให้ระงับความอยากนั้นเสียได้

ในโลกนี้กำลังเต็มไปด้วยความใคร่ หรือความอยาก หรือว่ากำลังเต็มไปด้วยความสงบจากความอยากก็ลองพิจารณาดูเองก็แล้วกัน มองดูไปทั่ว ๆ โลก ว่าโลกนี้เต็มอยู่ด้วยความใคร่ ความอยาก หรือว่าเต็มอยู่ด้วยความสงบจากความใคร่ความอยาก ? แล้วเราก็จะเข้าใจพระพุทธภาษิตนี้ได้ทันที ว่าความทุกข์มันเกิดขึ้นอย่างไร สันติภาพมันจะเกิดขึ้นได้อย่างไร โลกนี้กำลังมีอะไรที่เต็มไปหมดทั้งโลก นี้เป็นเรื่องของกิเลสที่จะต้องทราบไว้ เพื่อเข้าใจต่อไปว่า โลกนี้ตกอยู่ใต้อำนาจของกิเลสนี้อย่างไร

มีพระพุทธภาษิตต่อไปว่า *"อิจฺฉา นรํ ปริกสฺสติ"* (*ส.สํ.* 15/61) แปลว่า **ความอยากย่อมจูงจมูกคนไปรอบ ๆ**; *"อิจฺฉา นรํ ปริกสฺสติ"*–ความอยากย่อมจูงจมูก

คนไปรอบ ๆ อันนี้กินความกว้าง คือว่าจะอยากในทางชั่วก็ได้ อยากในทางดีก็ได้ อย่างว่าท่านทั้งหลายมาที่นี่ก็เพราะความอยากมา มันก็จูงจมูกท่านทั้งหลายมาที่นี่ได้ คิดดูมันจริงหรือไม่จริง ? ถ้าเป็นความอยากอย่างดี คือมาเพื่อจะศึกษามาเพื่อจะหาความสงบอย่างนี้มันก็จูงจมูกมา หาสิ่งที่เป็นประโยชน์ แต่ถ้ามันจะจูงไปดูหนังดูละคร ในงานที่เขากำลังจัดอยู่เป็นประจำปีในวันนี้ก็มีอย่างนี้ก็แปลว่า มันจูงจมูกไปหาความทุกข์ยากลำบากความหมดเปลือง

เรารู้จักสิ่งที่เรียกว่า ความอยากในลักษณะที่เป็นสิ่งที่มีอำนาจ ที่จะจูงจมูกใครไปที่ไหนก็ได้ แต่โดยทั่วไปนั้น ท่านหมายถึงการที่มันจูงไปหาความทุกข์ เพราะคำว่าความอยากในที่นี้ เป็นความอยากของกิเลสตัณหา หรือความโง่นั่นเอง เพราะเหตุฉะนั้นแหละ มันจึงจูงไปสู่ทุคติ ไปสู่อบาย นรก เดียรฉาน เปรต อสุรกาย เสียมากกว่า แต่ถ้าเราจะเอาตามที่เห็น ๆ กันอยู่ในโลกแผ่นดินทุกวันนี้แล้ว เราจะเห็นได้ว่า **ความอยากนี้มันจูงจมูกคนไปให้รบราฆ่าฟันกัน** ถ้ามีการรบราฆ่าฟันกันอยู่ที่มุมไหนในโลกนี้แล้ว ก็จงดูเถิดว่า ล้วนแต่ความอยากได้อย่างใดอย่างหนึ่งทั้งนั้น มันจูงจมูกคนเหล่านั้นมาให้รบกัน เขาต้องการอะไรของเขาอยู่อย่างลึกซึ้ง ในจิตใจของเขาในความต้องการของเขา แต่ปากเขาก็พูดไปอย่างอื่น ความอยากของเขาจึงจูงจมูกเขาไปสู่สนามรบกัน แต่ถึงอย่างนั้นคนก็ยังไม่กลัวอำนาจของกิเลสตัณหาข้อนี้

จึงมีพระพุทธภาษิตตรัสไว้สืบไปอีกว่า *"ภิยฺโย จ กาเม อภิปตฺถยนฺติ"* (*ม.ม. ๑๓/๔๑๑*)—เขาก็ยังปรารถนากามกันให้ยิ่งขึ้นไป แม้ว่าสิ่งที่เรียกว่าความอยากนั้นจะกระทำแก่เขามากมายถึงขนาดนั้นแล้วเขาก็ยังปรารถนาที่จะอยากให้ยิ่งขึ้นไป. นี่แหละคือลักษณะความเป็นไปในโลกในทุกวันนี้. เขาไม่ได้รู้ว่าอะไรเป็นศัตรู ไม่ได้รู้ว่าอะไรเป็นมิตร.

พระพุทธเจ้าท่านจึงตรัสตอบพญามารว่า *"รูปา สทฺทา คนฺธา รสา ผสฺสา ธมฺมา จ เกวลา เอตํ โลกามิสํ โฆรํ เอตฺถ โลโก วิมุจฺฉิโต ฯ"* (*มาร. สํ. วค. ๒*) ซึ่ง

แปลว่า **รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ธัมมารมณ์ ทุกอย่างเหล่านี้ เป็นเหยื่อโลกที่แรงร้าย** แต่สัตว์ทั้งหลายก็ยังสยบอยู่ในเหยื่อนั้น. อธิบายว่า รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสผิวหนัง และความคิดนึกในใจ ชนิดที่สัตว์ทั้งหลายต้องการกันนักนั้น นั่นแหละคือเหยื่ออันแรงร้าย, เหยื่อ หมายความว่าของล่อ มันเป็นคนละอย่างกันกับสิ่งที่เรียกว่าอาหาร อย่าได้เอาไปปนกันเลย. จงกินแต่อาหารเถิด อย่าได้กินเหยื่อเลย.

ของเอร็ดอร่อย ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายนี้ มันเป็นอาหารก็ได้ เป็นเหยื่อก็ได้. ถ้าเรามีสติสัมปชัญญะเข้าไปเกี่ยวข้อง หรือไปกินไปใช้มัน ก็เป็นอาหาร; แต่ถ้าเราโง่เราหลงเข้าไปเกี่ยวข้องไปกินมัน มันก็กลายเป็นเหยื่อ. ยกตัวอย่าง เช่นอาหารที่อร่อย ๆ ในจานในชามที่เรากินกันอยู่ทุกวันนี้นั้น ถ้าเรามีสติสัมปชัญญะ กินตามปกติ มันก็เป็นอาหาร; แต่ถ้าเราเป็นทาสของลิ้น กินเพื่อบำรุงบำเรอลิ้น ปรุงนั่น ปรุงนี่ เติมนั่น เติมนี่ เพื่อให้อร่อยแก่ลิ้นแล้ว ของในจานนั้นก็กลายเป็นเหยื่อที่จะล่อลวงเรา.

พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสนี้ เป็นเหยื่ออันแรงร้าย นี้หมายความว่า **คนไปหลงมันเข้า ในทางสวยงาม เอร็ดอร่อยทางวัตถุนั้นเลยกลายเป็นกินเหยื่อของพญามาร.** พญามารคือกิเลสตัณหา หรือสภาพที่จะทำลายล้างสัตว์ให้วินาศไป. พญามารนั้นมี รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เป็นเหยื่อสำหรับล่อลวงสัตว์โลก. ถ้าสัตว์โลกโง่ ก็กินมันเข้าไป ในฐานะที่เป็นเหยื่อ ก็ติดบ่วงของพญามาร. **ถ้าสัตว์นั้นฉลาดก็กินอยู่แต่พอดี ไม่ไปหวังกินดีอยู่ดีให้มากไป. การกินอย่างนี้ ก็กลายเป็นกินอาหาร ไม่ใช่เป็นเหยื่อ** ไม่ติดบ่วงของพญามาร.

พระพุทธเจ้าท่านทรงชี้แต่ในข้อที่ว่า รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่เป็นไปในทางกามารมณ์นั้นเป็นเหยื่ออันแรงร้ายในโลกนี้ เรียกว่า "โลกามิส" แปลว่าเหยื่อในโลก; "โฆรํ" นี้แรงร้าย แต่ว่า **สัตว์โลกทั้งหลายก็ยังสยบมัวเมาอยู่ในเหยื่อนั้น นี้มันเป็นเรื่องทางวิญญาณ มันไม่ได้เจ็บปวดทางร่างกาย** มันก็เลยสยบหลงใหลอยู่ในเบ็ดในบ่วงเหล่านั้นได้. สัตว์ทั้งหลายสยบอยู่ในเหยื่อโลกอันแรงร้ายมากขึ้นทุกที เราจะเห็นได้ว่าการศึกษาแขนงหนึ่งนั้นก้าวหน้ามาก คือการศึกษาที่จะประ-

ดิษฐ์ประดอยสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น ในลักษณะที่เป็นการยั่วยวนให้คนหลงใหลมากขึ้น ซึ่งท่านทั้งหลายก็รู้ดีว่าหมายถึงอะไร โลกนี้จึงเป็นโลกที่เต็มไปด้วยเหยื่อของพญามาร แล้วสัตว์โลกทั้งหลายก็ยังสยบอยู่ในเหยื่อนั้น ๆ พระพุทธเจ้าตรัสไว้จริงหรือไม่จริง ท่านลองคิดดู.

ทีนี้ก็มีคำตอบของพระพุทธเจ้าแก่พราหมณ์คนหนึ่งที่เข้าไปทูลถาม เกี่ยวกับการที่โลกนี้ มันยุ่งเหยิงโกลาหลวุ่นวาย เป็นทุกข์เป็นร้อนมากขึ้นทุกที ว่าเพราะเหตุอะไรหนอ? พระพุทธเจ้าท่านตรัสแล้วว่า **สัตว์โลกนี้มันสยบอยู่ในเหยื่อ เพราะฉะนั้นมันจึงมีจิตใจที่ผิดแปลกออกไป จากธรรมชาติดั้งเดิม** พระองค์ตรัสว่า "*เอตรหิ พฺราหฺมณ มนุสฺสา*" –พราหมณ์เอย! มนุษย์ทั้งหลายในโลกนี้เวลานี้ "*อธมฺม-ราครตฺตา*"–กำหนัดยินดีไม่เป็นธรรม; "*วิสมโลภาภิภูตา*"–โลภจัดจนจิตใจกวัดแกว่ง "*มิจฺฉา ธมฺมปเรตา*" (*ติก, อํ.* ๒๐/๒๐๓/๔๙๖) มุ่งแต่ในทางมิจฉาธรรม จึงเกิดการกระทำชนิดที่ทำให้จับอาวุธขึ้นล้างผลาญกัน จนโลกนี้ร้างไป.

ท่านลองฟังดูให้ดีว่า พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า พราหมณ์เอย! **มนุษย์ทั้งหลายในโลกนี้เวลานี้ กำหนัดยินดีไม่เป็นธรรม โลภจัดจนจิตใจกวัดแกว่ง มุ่งแต่ทางมิจฉาธรรม.** คำว่า เวลานี้ หมายถึงเวลาไหน พระพุทธเจ้าท่านตรัสนี้ หมายถึงครั้งพุทธกาลก็เป็นอย่างนี้แล้ว เรามาลองพิจารณาดูว่า สมัยนี้เป็นอย่างนั้นหรือไม่ เราจะเห็นได้ว่า มันยิ่งไปกว่าสมัยพุทธกาลไปเสียอีก. คนสมัยนี้กำหนัดยินดีไม่เป็นธรรม ยิ่งกว่าสมัยพุทธกาลไปเสียอีก. คนสมัยนี้โลภจัดจนจิตใจกวัดแกว่ง ยิ่งไปกว่าครั้งพุทธกาลไปเสียอีก. คนสมัยนี้มุ่งแต่ทางมิจฉาธรรม คือสิ่งที่ผิด ยิ่งไปกว่าสมัยพุทธกาลไปเสียอีก.

พิสูจน์ด้วยเหตุผลง่าย ๆ ว่า สมัยพุทธกาล ไม่มีการทำอันตรายล้างผลาญกันเหมือนกับสมัยนี้, คนยังกลัวบาปกลัวกรรมมากกว่าสมัยนี้; **คนกินอยู่แต่พอดี ไม่ก้าวหน้าในเรื่องกินดีอยู่ดี** จนเลยเถิดเหมือนคนสมัยนี้. แต่คนสมัยนี้ มีอะไร ๆ มากยิ่งขึ้นไปทุกทีในทางที่จะกำหนัดยินดีไม่เป็นธรรม. หมายความว่า ความกำหนัดยินดีนี้ ถ้ามันเป็นไปในทางธรรม พอเหมาะแก่ธรรม ก็ไม่เป็นอันตรายอะไร. ถ้ามีความกำหนัดยินดีในธรรมก็ยิ่งดี เพราะว่าจะได้ประพฤติธรรม แล้วก็จะดับทุกข์ได้. เดี๋ยวนี้

กำหนัดยินดีในสิ่งที่มิใช่ธรรมไม่เป็นธรรม หรือเป็นอธรรม คือถือว่า "ได้" แล้วก็เป็นดี จะเป็นธรรมหรือไม่เป็นธรรมไม่รู้ไม่ชี้ โดยถือเสียว่าถ้า**ได้**แล้วก็เป็นดี อย่างนี้เรียกว่ากำหนัดยินดีไม่เป็นธรรม เอากิเลสตัณหาของตนเป็นประมาณ.

ส่วนข้อที่ว่า *โลภจัดจนจิตใจกวัดแกว่ง* นั้น หมายความว่า **ความโลภมันครอบงำมากเกินไป จนจิตใจตั้งหลักไม่ได้** ต้องกวัดแกว่งกระสับกระส่ายไปตามอำนาจของความโลภนั้น คนสมัยนี้มีลักษณะอย่างนี้ คือไม่ถือธรรมเป็นหลัก ถือเอาประโยชน์ตนเป็นหลัก ถือเอาประโยชน์ตนว่าอยู่เหนือเหตุผลใด ๆ ทั้งสิ้น เหนือศาสนา เหนือความถูกต้อง เหนืออะไรทั้งหมด เพราะเขาถือศาสนา ประโยชน์ตน นี้เรียกว่าโลภจัดจนจิตใจกวัดแกว่งออกไปจากธรรม.

ส่วนข้อที่ว่า *มุ่งแต่ทางมิจฉาธรรมนั้น* หมายถึงการที่ว่า **ความมุ่งหมายต่อไปในอนาคตข้างหน้าโน้น ก็มุ่งหมายแต่ในทางผิดธรรม คือถือเอา "ได้" เป็นดี** นี้คือข้อที่ว่า มนุษย์กำลังเป็นอยู่อย่างนี้ มันจึงสร้างปัญหาต่าง ๆ นานาให้เกิดขึ้นมา แล้วมนุษย์ก็อวดดี ว่าตนจะแก้ปัญหาเหล่านี้ได้. ที่จริงปัญหาเหล่านี้ มันเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่เรียกว่า "ธรรม" มนุษย์กำลังทำสงครามกับสิ่งที่เรียกว่าพระธรรม หรือพระเจ้า; แต่มนุษย์ก็โง่จนถึงขนาดที่จะเข้าใจไปว่า เราทำสงครามกันในระหว่างมนุษย์ด้วยกัน เราทำสงครามเข่นฆ่ามนุษย์ด้วยกัน นี้เป็นความคิดที่โง่.

ที่จริงมนุษย์กำลังทำสงครามกับพระธรรม กำลังทำสงครามกับพระเจ้า พระธรรมและพระเจ้าก็เป็นฝ่ายชนะเรื่อย คือทำให้มนุษย์นี้ มีความทุกข์ยาก เจ็บปวดลำบาก อย่างสมน้ำหน้ามันทีเดียว. มันมีความโง่เท่าไรที่ไปทำสงครามกับพระเจ้าหรือพระธรรม มันจึงมีความทุกข์ยากลำบากเต็มไปทั้งโลกอย่างนี้. โลกทุกวันนี้ จึงมีลักษณะอย่างนี้ โลกในวันที่เรากำลังทำมาฆบูชากันอยู่ที่นี่เวลานี้นั้น มันมีลักษณะอย่างนี้; มาเปรียบดูแล้ว ก็กลายเป็นโลกที่ไม่เอื้อเฟื้อในหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้ในโอวาทปาฏิโมกข์ ซึ่งทรงแสดงในวันนี้.

ทีนี้เราก็จะได้พิจารณาต่อไป ถึงคนผู้โลภจัดแล้วอย่างนี้ ว่าจะเป็นคนลามก จริง เหมือนที่พระพุทธเจ้าตรัสนั้นหรือหาไม่ เกี่ยวกับมนุษย์ผู้มีความโลภนี้ พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้ว่า "*อตฺตตฺถ ปญฺญา อสุจี มนุสฺสา*" (ขุ.สุ. ๒๕/๓๓๙) **ผู้มีปัญญาแต่เพื่อประโยชน์ของตนนั้น เป็นคนสกปรก,** *อตฺตตฺถ ปญฺญา* —มีปัญญาแต่ในเรื่องประโยชน์ของตนนั้น, *อสุจี มนุสฺสา*—เป็นมนุษย์สกปรก.

เรามองดูให้กว้างออกไปว่า มนุษย์สมัยนี้ มีปัญญาชนิดไหน มีการศึกษาที่คุยอวดกันว่าเจริญก้าวหน้าเต็มไปทั้งโลก แต่ว่าการศึกษานั้น มันเพื่อประโยชน์ตนทั้งนั้น มันมีปัญญาแต่เพื่อประโยชน์ตนทั้งนั้น เพราะฉะนั้น มนุษย์สมัยนี้จึงเป็นคนสกปรกที่สุด เพราะว่ามีปัญญาแต่เพื่อประโยชน์ตน อย่างที่พระพุทธเจ้า ท่านตรัสว่า "*อตฺตตฺถ ปญฺญา อสุจี มนุสฺสา*" —มนุษย์ที่มีปัญญาแต่เพื่อประโยชน์ตนเป็นสกปรก. **เมื่อมนุษย์ในโลกนี้มีแต่ปัญญาเพื่อแสวงหาประโยชน์ตนอย่างนี้แล้ว จะไม่ให้รบราฆ่าฟันกันได้อย่างไร** ต่างคนต่างฝ่ายก็แสวงหาประโยชน์ตน รักษาประโยชน์ตน แล้วก็ยังล้วงเอาประโยชน์ของผู้อื่น มาเป็นประโยชน์ของตนอย่างไม่มีขอบเขตด้วย เลย ไม่ต้องการจะเผื่อแผ่แก่ผู้ใด สมตามพระพุทธภาษิตว่า "*พาลา หเว นปฺปสํสนฺติ ทานํ*" (*ท.ขุ* ๒๕/๓๘)—พวกคนพาลเท่านั้นที่ไม่สรรเสริญการเผื่อแผ่.

มนุษย์ในโลกสมัยนี้ มีการเผื่อแผ่หรือไม่ ลองตั้งปัญหาถามตัวเอง. การเผื่อแผ่นี้ต้องทำไปด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่ใช่เพื่อเอาหน้าเอาตา ไม่ใช่เพื่อเอาเกียรติ ไม่ใช่หว่านโปรยออกไปเพื่อซื้อเขามาเป็นพวกเรา แล้วจะได้ช่วยกันทำเรื่องเพื่อประโยชน์ตน. ดูให้ดี ๆ ว่า **การเผื่อแผ่รายใหญ่ ๆ ในโลกนี้ มันเพื่อซื้อเอาเขามาเป็นพวกเรา แล้วมาสมคบกันแสวงหาประโยชน์ตน อย่างนี้ไม่เรียกว่าการเผื่อแผ่.** การทำบุญให้ทานสักบาทหนึ่ง แล้วเพื่อเอาสวรรค์วิมาน นี้ไม่ใช่การเผื่อแผ่ ทำบุญให้คนขอทานสัก ๕ สตางค์ แล้วก็ว่าจะได้วิมานสักหลังหนึ่ง อย่างนี้ไม่ใช่การเผื่อแผ่. การบริจาคทรัพย์เพื่อมีหน้ามีตามีเกียรติในสังคมนั้น มันเป็นเรื่องซื้อเกียรติเอามาใส่ตน ไม่ใช่เรื่องการเผื่อแผ่ ไม่ใช่การให้ทานที่ถูกต้อง.

พระพุทธเจ้าท่านจึงตรัสว่า "*พาลา หเวน ปฺปสํสนฺติ ทานํ*" –คนพาลเท่านั้นที่ไม่สรรเสริญทาน นั้นหมายความถึงข้อนี้ว่า การให้ทานที่แท้จริงนี้ คนพาลไม่ชอบ **คนพาลชอบการให้ทาน ที่ใช้เป็นบ่วงคล้องคอผู้อื่นมาเป็นพวกของตน** หรือจะเอาประโยชน์อย่างอื่นชนิดที่ว่า เป็นการค้ากำไรเกินควรด้วยกันทั้งนั้น นี่คนโลภจึงไม่ชอบการให้ทาน คนโลภชอบแต่การลงทุนค้าหากำไรเกินควร คนโลภไม่ชอบการให้ทาน เลยกลายเป็นคนพาลไปเพราะเหตุนี้; แล้วจะหวังอย่างไรกัน? หวังว่าถ้าได้มาไว้มาก ๆ แล้ว จะมีความสุขอย่างนั้นหรือ?

พระพุทธเจ้า หรือบัณฑิตทั้งหลายในกาลก่อนได้กล่าวไว้ว่า "*เนกาสี ลภเต สุขํ*" (*ขุ.ช. ทวา ทส. ๒๗/๓๓๓*)–ผู้กินคนเดียวย่อมไม่ได้ความสุข ถ้าแปลอย่างสมัยนี้ก็แปลว่า **ผู้กอบโกยไว้กินคนเดียวนั้นไม่มีโอกาสที่จะพบกันกับความสุข** ไปดูเถอะว่าใครบ้างกอบโกยไว้กินแต่คนเดียว นั้นจะมีความสุขได้อย่างไร พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้เช่นนี้ เป็นความจริงหรือไม่?

ทีนี้เราดูกันต่อไปว่า โลกนี้มันอยู่ใต้อำนาจของใคร คืออยู่ใต้อำนาจของคนพาล หรือว่าอยู่ใต้อำนาจของบัณฑิต? ถ้าโลกนี้อยู่ใต้อำนาจของคนพาล ก็เป็นที่น่าเวทนาสงสาร หรือหมดหวังในการที่โลกนี้จะมีสันติภาพได้.

พระพุทธเจ้าท่านยังได้ตรัสไว้ ตรงกันเป็นอันเดียวกับที่บัณฑิตทั้งหลายในกาลก่อน พระพุทธเจ้าได้กล่าว คือได้ตรัสว่า "*พาโล อปริณายโก*" (*ขุ. ชา. ทุก. ๒๗/๘๙*) **คนพาลนั้นถึงเป็นผู้นำก็มิใช่ผู้นำ.** ฟังดูให้ดี ๆ ว่า คนพาลนั้นถึงจะเป็นผู้นำก็มิใช่ผู้นำ หมายความว่า คนพาลนั้นแม้จะเอามาเป็นผู้นำมันก็ไม่ใช่ผู้นำอยู่นั่นเอง เพราะว่าคำว่า "**ผู้นำ**" **นั้น ต้องหมายความว่านำไปให้รอด** เช่นพระพุทธเจ้านำสัตว์ทั้งหลายไปสู่ความรอด หรือพระเยซูคริสต์นำสัตว์ทั้งหลายไปสู่ความรอด นำอย่างนี้จึงจะเรียกว่าผู้นำ. ส่วนคนพาลนั้น ถึงจะจับเอาตัวมาเป็นผู้นำ มันก็ไม่ใช่ผู้นำอยู่นั่นเอง เพราะเหตุใด? เพราะเหตุว่า "*อนยํ นยนฺติ ทุมฺเมธา*" (*ขุ. ชา. ๒๗/๓๓๕*)–**คนพาลที่ไร้ปัญญานั้นย่อมนำไปในทางที่ไม่ควรจะนำ;** "*อนยํ นยนฺติ ทุมฺเมธา*" คนพาล

ที่ไร้ปัญญานั้นย่อมนำไปในสิ่งที่ไม่ควรนำ; นั่นแหละถึงแม้จะจับตัวเอามาเป็นผู้นำมัน ก็ไม่ใช่ผู้นำ.

จึงมีพระบาลีกล่าวไว้ต่อไปอีกว่า *"น สาธุ พลวาพาโล ยูถสฺส ปริหารโก"* (*ขุ. ช. สต.* ๒๗/๒๒๑) ซึ่งแปลว่า **คนพาล แม้จะได้อำนาจกำลังมาบริหารหมู่ ก็ไม่มีอะไรดี** ข้อนี้หมายความว่า ในบางโอกาสบางสมัยคนพาลที่ไม่มีปัญญานั้น ก็มีอำนาจมีกำลัง ปกครองหมู่บริหารหมู่ แต่แล้วมันก็ไม่มีอะไรดีอยู่นั่นเอง. นี่แหละเพราะเหตุใด จงคิดดูเถิด? เพราะเหตุว่ามันเต็มไปด้วยความโลภ เต็มไปด้วยความต้องการ **มีปัญญาแต่เพื่อประโยชน์ตน และเป็นคนสกปรก จึงเป็นผู้ที่นำสัตว์ทั้งหลายในโลกนี้ ให้ไปสู่ความสงบสุขไม่ได้.**

เราจะได้พิจารณากันต่อไปในข้อที่ว่า คนเรานี้ทำบาปลงไปได้เพราะเหตุใด? เราก็พูดว่ากลัวบาป ไม่อยากจะเป็นคนบาป แต่แล้วทำไมก็ยังเป็นคนบาป? พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า *"ปาปานิ กมฺมานิ กโรนฺติ โมหา"* (*ม.ม.* ๑๒/๔๑๓) **คนทำบาปเพราะโง่** คนทำบาปเพราะโง่ท่านพูดสั้นๆ อย่างนี้ เพราะฉะนั้นความสำคัญมันจึงอยู่ที่ความโง่ หรือความฉลาด **ถ้ามีความโง่แล้วก็เห็นกงจักรเป็นดอกบัว เห็นบาปเป็นบุญไปทันที;** ถ้าฉลาดแล้วก็รู้จักว่าอะไรเป็นอะไร เพราะฉะนั้นจึงทำบาปไม่ได้.

ทีนี้เมื่อกลายเป็นคนบาป กลายเป็นผู้ทำบาปจนเคยชินเป็นนิสัยแล้ว มันก็ฆ่าตัวเอง ทำลายตัวเอง ซึ่งพระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสว่า **เพราะอยากได้ทรัพย์ ที่ตัวต้องการ คนโง่ก็ฆ่าตนเหมือนกับฆ่าผู้อื่น** เมื่อตัวอยากได้ทรัพย์ที่ตัวต้องการ ด้วยอำนาจของความโง่แล้ว ความโง่นั้นก็ฆ่าตน เหมือนกับที่เขาฆ่าผู้อื่น. คนพาลอยากได้ทรัพย์ไปเป็นโจรปล้นเขามา มันก็เป็นการฆ่าตน ยิ่งไปกว่าคนที่ตนไปฆ่าเขา หรืออย่างน้อยก็เท่ากัน **เพราะว่าความโง่หรือบาปนั้น ย่อมทำลายในส่วนลึกของจิตใจ คือทำให้กลายเป็นคนพาลยิ่งขึ้นไปกว่าเดิม** เป็นคนที่ไม่มีอะไรดี ไม่มีอะไรเหลือ กลายเป็นคนไม่จริง คือเป็นคนโกหก.

เมื่อเป็นคนโกหกแล้ว การที่จะไม่ทำบาปนั้นเป็นไม่มี สมตามพระบาลีที่ได้กล่าวไว้ว่า; *"นตฺถิ อการิยํ ปาปํ มุสาวาทิสฺส ชนฺตุโน"* (*ขุ. ธ.* ๒๕/๓๘) ซึ่งแปลว่า

คนโกหกไม่ทำบาปนั้นไม่มี เมื่อเป็นคนโกหกแล้วย่อมทำบาปได้ทุกอย่างทุกประการ. เดี๋ยวนี้เราอยากจะมองให้กว้างออกไปว่า ในโลกนี้เต็มไปด้วยคนโกหกที่โกหกอย่างร้ายแรงที่สุด ก็คือคู่สงคราม. คู่สงครามทั้งสองฝ่ายต้องพูดโกหกเหมือนที่ใช้เครื่องมือสื่อสาร เช่น วิทยุเป็นต้น ด่าทอกัน หลอกลวงกัน โฆษณาชวนเชื่อแก่กันนี้คือคนโกหก เพราะว่าคำพูดเหล่านั้น เป็นคำโกหกทั้งนั้น. ผู้พูดโกหกเช่นนี้ **จะไม่ทำบาปนั้นไม่มี** เพราะว่าการโกหกนั้น มันก็เป็นบาปอยู่แล้ว และ**เมื่อมีจิตใจต่ำทรามถึงขนาดโกหกได้อย่างนี้แล้วก็ทำบาปทุกอย่างได้** ขอให้ท่านทั้งหลายจงได้พิจารณาดู.

ตามพระพุทธภาษิตที่ได้ยกเอามากล่าวให้ฟังนี้ว่า มันเป็นเรื่องของ**ความโลภย่อมจะนำมาซึ่งความเดือดร้อนโดยส่วนเดียว** ดังพระบาลีข้อสุดท้ายนี้ว่า "*อนุปาเยน โย อตฺถํ อิจฺฉติ โส วิหญฺญติ*" (*ขุ. ชา. เอก. ๒๗/๑๖*)—**หาประโยชน์ไม่ถูกในทางธรรมแล้วย่อมเดือดร้อน** ท่านว่าหาประโยชน์ไม่ถูกในทางธรรมแล้วย่อมเดือดร้อน. เดี๋ยวนี้ทุกคนกำลังทำไปเพื่อประโยชน์ของตนแต่มันไม่ถูกในทางธรรม แล้วมันก็เดือดร้อน. ถ้าเป็นเรื่องใหญ่ มันก็เดือดร้อนกันไปทั้งโลก เพราะว่าต่างฝ่ายต่างหาประโยชน์ไม่ถูกในทางธรรม. ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องของคนโลภจัดจนลามก.

ทีนี้มาดูกันอีกทางหนึ่ง ถึงเรื่องคนที่ไม่โลภเป็นคนดี เมื่อความโลภเป็นความชั่ว คนโลภเป็นคนชั่ว **คนไม่โลภก็คือคนดี.** พระพุทธเจ้าท่านจึงสรรเสริญบุคคลผู้ไม่โลภ และถือเอาลักษณะที่ไม่โลภนั้นแหละวาเป็นลักษณะของคนดี ทรงสอนว่า "*ทเทยฺย ปุริ โส ทานํ*" (*ขุ.ชา. สต. ๒๗/๒๑๗*) **เป็นคนควรให้ทาน** เป็นคนควรให้ทานนี้หมายความว่า เป็นคนควรสละออกไปเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น ด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์ อย่าเป็นคนกอบโกยเอาไว้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด.

แม้ในสมัยนี้ก็มีผู้กล่าวว่า "*มหาปุริสสฺส ลกฺขณํ กรุณาสโห*" (*ว.ว.*) **อัธยาสัยที่ทนไม่ได้เพราะกรุณานั้น คือ ลักษณะของมหาบุรุษ** มหาบุรุษคือบุคคลที่น่านิยมน่านับถือ น่าบูชา น่าถือเอาเป็นผู้นำ เพราะเป็นมหาบุรุษ. ลักษณะของมหาบุรุษนั้น คืออัธยาสัยที่ทนไม่ได้เพราะความกรุณา หมายความว่ามหาบุรุษย่อมทนอยู่ไม่ได้ ในการที่จะไม่ช่วยเหลือผู้อื่น. แต่เดี๋ยวนี้ ในโลกนี้ มหาบุรุษ

เขาให้ความหมายกันไปเสียอย่างอื่นแล้ว ; ให้ความหมายไปในทางที่มีอำนาจวาสนา บางพวกก็ว่า คนที่กอบโกยไว้ได้มากนั่นแหละ เป็นมหาบุรุษ นี้ก็เพราะว่า ความโลภครอบงำจิตใจมากเกินไป อย่างไร ๆ ก็อย่าลืมเสียว่า ท่านได้กล่าวไว้เป็นหลักว่า "**อัธยาสัยที่ทนไม่ได้เพราะกรุณานั้น เป็นลักษณะของมหาบุรุษ**"

พระบาลีอีกข้อหนึ่งยังมีว่า "*มหาการุณิโก นาโถ*" (*ส.ม.*) **ผู้ที่เป็นที่พึ่งของคนนั้นย่อมมีกรุณาใหญ่** ท่านพึงดูให้ดีว่า ผู้ที่จะเป็นที่พึ่งของมนุษย์ได้นั้นย่อมมีความกรุณาอันใหญ่หลวง เช่นพระพุทธเจ้ามีความกรุณาอันใหญ่หลวง จึงถือว่าเป็นที่พึ่งของมนุษย์ แม้ว่าเราจะมีมหาบุรุษคนใดคนหนึ่งเป็นที่พึ่งกันในเวลานี้ คนนั้นก็ต้องมีความกรุณาอันใหญ่หลวงอย่างบริสุทธิ์อันแท้จริง จึงจะเป็นที่พึ่งได้.

มีพระพุทธภาษิตที่น่าสนใจสืบต่อไปอีกว่า "*พหูนํ วต อตฺถาย สปฺญฺโญ ฆรมาวสํ*" (*อฏ. ฐก. อํ. ๒๓/๒๔๙*) ซึ่งแปลว่า **ผู้มีปัญญาแม้ครองเรือน ก็เพื่อประโยชน์แห่งมหาชน** ท่านต้องพึงดูให้ดี ๆ ว่า ผู้มีปัญญาในที่นี้ ท่านหมายถึงฆราวาสผู้ครองเรือน และยังกล่าวว่า ผู้มีปัญญาแม้ครองเรือน ก็ยังเป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งมหาชน ไม่ใช่ครองเรือนเพื่อประโยชน์แห่งตน เดี๋ยวนี้คนเป็นฆราวาสเพื่อประโยชน์แห่งตน เห็นแต่ประโยชน์แห่งตน โดยถือกันเสียว่าที่เป็นฆราวาสนี้ก็เพื่อจะสร้างประโยชน์แห่งตน มันเลยไขว้กันอยู่ ตรงกันข้ามกับหลักของพระธรรม หรือแม้ที่สุดแต่หลักของธรรมชาติ เพราะเหตุใด ? เพราะเหตุว่า **การที่มนุษย์เกิดมาเป็นมนุษย์นี้มันต้องเพื่อความสงบสุขของมนุษย์นั่นเอง** ฉะนั้นเราเป็นฆราวาสด้วยกันแต่ละคน ๆ นี้ ก็เป็นฆราวาสเพื่อจะให้เกิดประโยชน์แก่ฆราวาส ที่เป็นมหาชนทั้งหมดนั้น. **ถ้าเราจะเห็นแต่ประโยชน์ตนคนเดียวแล้ว เราก็เป็นมนุษย์ไปไม่ได้** จะเรียกว่าเป็นผู้มีปัญญาไปไม่ได้.

ดังพระบาลีสืบต่อไปว่า *"สนฺโต สตฺตหิเต รตา"* (*ชา. อรรถ. ๑/๒๓๐*) **คนดียินดีในการเกื้อกูลมนุษย์, คนดียินดีในการเกื้อกูลสัตว์** เดี๋ยวนี้คนไม่ดี ก็ไม่เกื้อกูลใคร หวังอยู่แต่ประโยชน์ตนเท่านั้น แม้ว่าจะบริจาคออกไป ก็ไปซื้อเขาเอามาเป็นพวกตน ช่วยกันแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตน อย่างนี้ผิดหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ดังที่กล่าวไว้ในบาลีพระธรรมบทว่า *"น กามกามา ลปยนฺติ สนฺโต"* (*ธ.ขุ. ๒๕/๒๖*) คนดีย่อมไม่หว่านล้อมเพื่อเอา "กาม" มาเป็นประโยชน์ตน. คนดีย่อมไม่หว่านล้อมเพื่อเอากามมาเป็นประโยชน์ตน. หมายความว่า **คนดีย่อมไม่พูด ไม่ทำ ไม่คิด เพื่อจะหว่านล้อมใครแล้วเพื่อจะได้ซึ่งสิ่งที่ตัวใคร่นั้นมาเป็นประโยชน์ของตน** เดี๋ยวนี้มีแต่การหว่านล้อมกัน ในทางพูดจา ในทางการกระทำ หรืออะไรต่าง ๆ นานา เพื่อให้ตนได้ประโยชน์ตามที่ตนต้องการ. นี้ไม่ใช่ลักษณะของคนดี. ส่วนมากมีแต่หว่านล้อมเขา เพื่อเอาประโยชน์ของเรา; คนที่ช่วยเหลือผู้อื่นโดยบริสุทธิ์ใจนั้นมีน้อย

จึงมีพระพุทธภาษิตสืบต่อไปว่า *"หิรินิเสโธ ปุริโส โกจิ โลกสฺมิ วิชฺชติ"* (*ส.สํ. ๑๕/๑๑*) แปลว่า **ผู้เว้นจากความชั่วเพราะความละอายแก่ใจเอง ในโลกนี้มีน้อยเหลือเกิน** ผู้ที่เว้นจากการทำความชั่วเพราะมีความละอายแก่ใจเองนั้น ในโลกนี้มีน้อยเหลือเกิน. คนเว้นจากความชั่วเพราะกลัวอย่างอื่น มิใช่ความละอายแก่ใจตนเองนั้น พอจะหาได้ มีมากอยู่; แต่ผู้ที่มีจิตใจบริสุทธิ์ผุดผ่องไม่กล้าทำชั่ว เพราะละอายแก่ใจตัวเองผู้เดียวนี้ ช่างมีน้อยเหลือเกิน นี้คือพระพุทธภาษิตที่แสดงว่า คนไม่โลภนั้นเป็นอย่างไร คนที่เรียกว่ามีปัญญา จะเป็นที่พึ่งแก่สัตว์ทั้งหลายได้นั้น จะต้องมีลักษณะอย่างไร.

ทีนี้เราก็มาถึงคำสั่งสอน ที่จะช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ นานาอันเกี่ยวกับข้อนี้ ขอท่านทั้งหลายจงตั้งอกตั้งใจฟังให้ดีอีกครั้งหนึ่งเถิด ซึ่งอาตมาจะได้ประมวลคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นมาพอเป็นเครื่องศึกษา เป็นความรู้สำหรับการศึกษาและการปฏิบัติสืบไป เพื่อจะแก้ไขเสียซึ่งความเป็นคนโลภเกินไปแล้วลามก.

พระพุทธเจ้าท่านตรัส *"อตฺตานํ นาติวตฺเตยฺย* (ชา.ขุ. ตึส. ๒๗/๕๐๓) เป็นคนไม่ควรจะลืมตน. ฟังให้ดี ๆ ว่า **เป็นคนไม่ควรจะลืมตน ถ้าลืมตนก็ไม่ใช่คนนั่นเอง**. ถ้าใครจะเป็นคน คือเป็นมนุษย์แล้ว ต้องไม่ลืมตน; ลืมตนหมายความว่าลืมไปว่าเราเป็นมนุษย์ แล้วก็ไปทำอย่างสัตว์เดียรฉาน อย่างนี้เรียกว่าลืมตน สัตว์เดียรฉานนั้น ไม่มีสติปัญญาความรู้ ความรับผิดชอบชั่วดีอย่างไร เอาแต่ได้กินก็แล้วกัน. เขามีคำกล่าวไว้ว่า: *"อาหารนิทฺทา ภยเมถุนญฺจ"* การแสวงอาหาร กินอาหารก็ดี การแสวงหาความสุขจากการนอนก็ดี การขี้ขลาดวิ่งหนีอันตรายก็ดี การประกอบเมถุน-ธรรมระหว่างเพศก็ดี; *"สามญฺญเมตปฺปสุภิ นรานํ"* ทั้ง ๔ อย่างนี้มีได้เสมอกันแม้ในหมู่คนกับสัตว์เดียรฉาน; *"ธมฺโม หิเตสํ อธิโก วิเสโส"* ธรรมเท่านั้นที่ทำให้คนผิดแผกแตกต่างจากสัตว์เดียรฉาน; *"ธมฺเมน หีนา ปสุภิ สมานา"* เมื่อปราศจากธรรมเสียแล้ว คนกับสัตว์เดียรฉานก็เท่ากัน นี้คือข้อที่ต้องไม่ลืมตน **ถ้าลืมตนแล้วคนก็จะเท่ากับสัตว์เดียรฉาน.**

พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า *"ยทตฺตครหิ ตทกุพฺพมาโน"* (ขุ.สุ. ๒๕/๔๘๖) แปลว่า **ติเตียนตนได้เพราะเหตุใด ไม่ควรกระทำซึ่งสิ่งนั้น** การที่คนไม่ลืมตนนั้น ก็คือมานึกได้อยู่เสมอว่า ตัวเราเองติเตียนเราเองได้เพราะข้อใด เราอย่าทำข้อนั้นเลย อย่าทำสิ่งนั้นเลย. คนเดี๋ยวนี้เหยียบรู้ รู้อยู่ว่านี้ไม่ดี นี้เป็นความชั่วแต่ก็พ่ายแพ้แก่อำนาจของกิเลส ก็เหยียบความรู้ คือเหยียบธรรมะ ไปทำความชั่วทั้งที่รู้อยู่ว่า นี้มันเป็นความชั่ว ตนทำเข้าแล้ว ก็รังเกียจตนเอง. พระพุทธเจ้าตรัสว่า **ถ้ารังเกียจตนเองได้ด้วยเหตุใดแล้ว อย่าได้ทำสิ่งนั้นเลย**. ถ้าพวกเราจะถือหลักอย่างนี้ไว้แล้ว โลกนี้ก็จะกลายเป็นโลกของพระอริยเจ้าไปทันที. เดี๋ยวนี้มันเห็นแก่ได้นิดเดียวเท่านั้น ก็ไปทำสิ่งที่ตนเองก็รังเกียจตนเองได้.

จึงมีพระบาลีสืบต่อเกี่ยวกับข้อนี้ว่า *"น ฆาสเหตุปิ กเรยฺย ปาปํ"* (*มัย.ขุ.ชา. นวก.* ๒๗/๒๖๒) แปลว่า **ไม่ควรทำบาปเพราะปากและท้อง** ไม่ควรทำบาปเพราะ

ปากและท้อง. พึงดูให้ดี ๆ ว่า คนเราไปทำบาปเพราะปากและท้องนั้นไม่ควรกระทำ. เดี๋ยวนี้ทำบาปเพราะเห็นแก่ปากและท้อง ปากและท้องนี้มีความหมายกว้าง หมายถึงความสุข สนุกสนาน เอร็ดอร่อย ทางเนื้อ ทางหนัง ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ไปทั้งหมดเลย แต่ความหมายสั้น ๆ ก็คือว่า "กามารมณ์;" จึงได้ความชัดลงไปว่า "**ไม่ควรทำบาป เพราะเห็นแก่กามารมณ์**" หรือแม้ที่สุดแต่เห็นแก่การกิน เห็นแก่ปากแก่ท้อง ก็อย่าได้ทำบาปเลย.

มีพระบาลีที่น่าสนใจอย่างยิ่งสืบต่อไปว่า "*ผาตึ กยิรา อวิเหฐยํ ปรํ*" (*ขุ.ชา. สต.* ๒๗/๒๑๒) – **จงทำแต่กำไรที่ไม่เป็นการเบียดเบียนใคร** จงหาแต่กำไรที่ไม่เป็นการเบียดเบียนใคร. ข้อนี้หมายความว่าท่านไม่ได้สอนให้หยุดค้าขาย หรือหยุดทำกำไร ท่านอนุญาตให้ทำกำไรแต่ให้ทำชนิดที่ไม่เบียดเบียนใคร. **ถ้าไปทำชนิดที่เบียดเบียนใครแล้ว ท่านถือว่าเป็นการขาดทุน** เช่นไปปล้นไปโกงเขามาได้ สักหมื่น สักแสน สักล้าน อย่างนี้ พวกโจรก็คิดว่าเราได้กำไร แต่พระอริยเจ้าท่านถือว่าเป็นการขาดทุนยิ่งกว่าล้มละลาย เพราะเป็นการทำชั่ว ทำให้หมดความหมายของความเป็นมนุษย์. การสูญเสียเช่นนี้เป็นการสูญเสียมากกว่าการได้มา ซึ่งเงินนั้น.

ดังนั้นท่านจึงสอนให้ทำกำไร แต่ต้องเป็นชนิดที่ไม่เบียดเบียนใคร. **ขืนแสวงหากำไรชนิดที่เป็นการเบียดเบียนผู้อื่นแล้ว ย่อมเป็นการฆ่าตัวเอง** ดังพระพุทธภาษิตว่า "*หนนฺติ โภคา ทุมฺเมธํ*" (ธ.ขุ. ๒๕/๖๓) **โภคทรัพย์ย่อมฆ่าคนโง่เสมอไป** โภคทรัพย์ย่อมฆ่าคนโง่เสมอไป. พึงดูให้ดี ๆ ว่าโภคทรัพย์ที่ได้มา ที่น่ารัก น่าพอใจนั้น ย่อมฆ่าคนโง่เสมอไป; แต่คนโง่ก็คิดว่าเราร่ำรวยด้วยโภคทรัพย์. เพราะเหตุฉะนี้แหละ จะต้องระมัดระวังให้ดี อย่าทำเล่น ๆ กับกิเลสตัณหา หรือความประมาทจะต้องทำให้พอเหมาะพอดี ให้ถูกต้อง ตามวิถีทางของธรรมะ และอย่าได้คิดว่า**การทำบาปทำชั่วนี้จะมีทางรอดตัวไปจากบาป.**

ท่านตรัสไว้ว่า "*นตฺถิ โลเก รโห นาม ปาปกมฺมํ ปกุพฺพโต*" (*ติก อํ.* ๒๐/๑๘๙) **ที่ลับเพื่อทำความชั่วนั้นไม่มีในโลกนี้** อธิบายว่า คนทำความชั่วแล้ว จะพ้นไปจากผลของความชั่วนั้น ไม่มีในโลกนี้; ที่ที่คนทำความชั่วแล้ว จะไม่ต้องรับผลของความชั่วนั้น หาไม่ได้ในโลกนี้; ไม่ได้รับเดี๋ยวนี้ ก็ต้องได้รับในวันหน้าเป็นแน่นอน เพราะ**ไม่มีเครื่องต้านทาน ที่จะทำให้คนชั่วไม่ต้องได้รับผลแห่งความชั่ว.** เมื่อเรามารู้สึกว่า ที่ลับสำหรับทำความชั่วไม่มีแล้ว ก็จะได้เกิดความกลัวไม่กล้าทำความชั่ว.

ทีนี้**พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสถึงมูลเหตุที่จะทำให้คนไม่ทำความชั่วโดยประการทั้งปวงไว้** เป็นข้อสรุปสุดท้ายว่า "*สพฺเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสาย*" (*ม.มู.* ๑๒/๔๖๔) แปลว่า **สิ่งทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น.** เดี๋ยวนี้เรายึดมั่นถือมั่นไปเสียทุกสิ่งทุกอย่าง ที่น่ารักก็ยึดมั่นถือมั่นด้วยความรัก, ที่น่าโกรธก็ยึดมั่นถือมั่นด้วยความโกรธ, ที่น่าเกลียดก็ยึดมั่นถือมั่นด้วยความเกลียด, ที่น่ากลัวก็ยึดมั่นถือมั่นด้วยความกลัว, จึงไม่มีความสงบสุขเลย; จะต้องมีสติปัญญา รู้จักสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ในลักษณะที่เป็นของเป็นอยู่ หรือเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ควรจะยึดมั่นถือมั่นโดยความเป็นตัวตนหรือของตน หรือเดือดจัดขึ้นมาถึงกับเป็นตัวกูหรือของกู. เดี๋ยวนี้โลกนี้กำลังเดือดร้อนอยู่ด้วยความยึดมั่น ว่าตัวกูว่าของกูด้วยกันทั้งนั้น; ยึดมั่นว่าตัวกูแล้ว มันก็ไม่ยอมใคร มันก็รักษาหน้า รักษาตา ยกหูชูหางไว้ ไม่ยอมลดลง มันจึงยอมกันไม่ได้. มันตกลงเรื่องสันติภาพกันไม่ได้ก็เพราะว่า แต่ละฝ่ายมีความยึดมั่นเรื่องตัวกู จึงทะเลาะวิวาทกัน ถึงกับฆ่ากันตาย โดยที่รู้อยู่ว่า ที่แท้ก็ไม่ควรกระทำ แต่มันกลัวจะเสียหน้าเสียตา กลัวจะเสียเกียรติของตัวกู มันจึงยอมกระทำความชั่ว และวินาศลงไปด้วยกันทั้งสองฝ่าย อย่างนี้เรียกว่า ยึดมั่นในทางที่เป็นตัวกู.

อีกทางหนึ่งก็ยึดมั่นถือมั่นโดยความเป็นของกู นี้คือ**โจรที่ปล้นธรรมชาติ** ทุกสิ่งทุกอย่างนั้นมันเป็นของธรรมชาติ **แต่คนยึดมั่นถือมั่นชนิดนี้ มันปล้นเอาของ**

ธรรมชาติมาเป็นของกู; ธรรมชาติจึงตบหน้าให้ คือทำให้คนนี้มีความทุกข์นอนไม่หลับ ไม่รู้จักความสงบสุขเสียเลย; ฉะนั้นจึงอย่าได้เป็นโจรปล้นธรรมชาติซึ่ง ๆ หน้าเอามาเป็นของกู ธรรมะหรือธรรมชาตินั้นจะตบหน้าให้ จะลงโทษให้.

พวกที่ถือพระเจ้าเป็นใหญ่เป็นหลัก เขาก็ไม่กล้าคิดว่าสิ่งใดเป็นของตัวกู เพราะว่าทุกสิ่งเป็นของพระเจ้า **แม้แต่ชีวิตของเรานี้ ก็ยังเป็นของพระเจ้า** แล้วจะเอาส่วนไหนมาเป็นตัวกูหรือของกู. ถ้านับถือพระเจ้าจริงก็ต้องเชื่อตามที่พระเจ้าว่า ว่าทุกสิ่งเป็นของพระเจ้า แม้แต่ชีวิตของคนทุกคนก็เป็นของพระเจ้า; แล้วเงินทอง ข้าวของ ทรัพย์สมบัติ บุตรภรรยา อันไหนจะมาเป็นของตัวกู.

ในศาสนาคริสเตียนแท้ ๆ ในคัมภีร์ไบเบิลแท้ ๆ เขายังมีสอนว่า มีภรรยาก็จงให้เป็นเหมือนกับไม่มีภรรยา, มีทรัพย์สมบัติ ก็จงเป็นให้เหมือนกับไม่มีทรัพย์สมบัติ มีความทุกข์ ก็จงเป็นเหมือนกับไม่มีความทุกข์, มีความสุข ก็จงเป็นเหมือนกับไม่มีความสุข, ซื้อของที่ตลาดแล้วอย่าได้เอาอะไรมา.

นี่แหละพุทธบริษัททุกคนจะต้องฟังให้ดี จะต้องเข้าใจไว้ มิฉะนั้นแล้ว จะเสียเกียรติของความเป็นพุทธบริษัท เพราะว่าพวกคริสเตียนที่ปฏิบัติได้อย่างนั้น กลับเป็นพุทธบริษัทกว่าพวกพุทธบริษัทที่พูดแต่ปาก คือยึดมั่นถือมั่นนั่นนี่ไว้เป็นของกูอยู่เสมอไป.

คำกล่าวประโยคนั้นที่ว่า *ซื้อของที่ตลาดแล้วอย่าเอาอะไรมานั้น* หมายความว่า **คริสเตียนที่ดี ย่อมมีความเชื่อมีความแน่ใจว่า ทุกสิ่งเป็นของพระเจ้า** แม้ว่าเราจะใช้เงินนี้ซื้อเอามาจากตลาด มันก็ยังเป็นของพระเจ้าอยู่นั่นเอง เป็นของพระเจ้าอยู่ตามเดิม. เราซื้อแล้วหิ้วมาบ้าน มากิน มาใช้ มันก็ยังเป็นของพระเจ้าอยู่นั่นเอง ไม่กล้ามีความคิดว่านี้เป็นของเรา. นั่นแหละจึงกล่าวว่า *ซื้อของที่ตลาดแล้วไม่ได้เอาอะไรมาเป็นของกู* คงเป็นของพระเจ้าอยู่ตามเดิมดังนี้.

มีทรัพย์สมบัติ ก็เป็นทรัพย์สมบัติของพระเจ้า ไม่ใช่ของเรา, มีบุตรภรรยาสามีก็เป็นของพระเจ้า ไม่ใช่ของเรา, มีสุขมีทุกข์ก็เป็นของพระเจ้า ไม่ใช่ของเรา; ถ้าใคร

รู้สึกอย่างนี้ ย่อมไม่มีทางที่จะเกิดความโลภ ความโกรธ ความหลง ไม่มีทางที่จะเห็นแก่ตัว มีแต่จะทำตามคำสั่งของพระเจ้า ว่าให้ทำอย่างไร กับบุตร ภรรยา สามี ทรัพย์สมบัติ ข้าวของเหล่านั้น แล้วก็ประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง ไม่มีความทุกข์เกิดขึ้นแก่ฝ่ายใดๆ เลย. นี่แหละคือคำสอนที่พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้ เป็นคำสรุปสุดท้ายว่า "สิ่งทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่นว่าตัวกูว่าของกู" ถ้า**พวกนายทุนก็ตาม พวกกรรมกรก็ตาม มีความรู้ในข้อนี้แล้ว มันก็จะหมดความเป็นนายทุน หมดความเป็นกรรมกร แต่จะเป็นเพื่อนมนุษย์ที่ดีต่อกันและกัน ไม่มีสงครามระหว่างนายทุนกับกรรมกร**อีกต่อไปดังนี้.

ในที่สุดก็ไม่มีอะไรที่จะต้องพูด นอกจากกล่าวถึง พระพุทธภาษิต ที่มีอยู่ว่า "*จาคมนุ พฺรูเหยฺย*" (*อุปริ.ม. ๑๔/๔๓๖*) – **จงพอกพูนการบริจาค** จงพอกพูนการบริจาค คือว่า**เผื่อแผ่ออกไป เพื่อเป็นประโยชน์ แก่เพื่อนมนุษย์ทุกคนเหมือนกับว่า เป็นคนๆ เดียวกัน** อย่าได้คิดว่า มีตัวกู มีของกู มีสู มีแก; ให้ถือว่าสัตว์ทั้งหลายนี้ เป็นเพื่อน ทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน มีปัญหาอย่างเดียวกัน มีหัวอกอย่างเดียวกัน **มีศัตรูร่วมกัน คือกิเลส ศัตรูอื่นไม่มีนอกจากกิเลส**; เราต้อง**ร่วม**มือกันในการที่จะกำจัดกิเลสเสีย แล้วทุกคนในโลกก็จะมีความสุข เพราะการเข้าถึง**พระเจ้า** หรือการเข้าถึงพระธรรม มีจิตใจสะอาด สว่าง สงบ ดังนี้.

ทีนี้ต่อไปอีก ก็จะได้พูดกันถึงเหตุผล ว่าทำไมเราจะต้องปฏิบัติตนอย่างนี้? ข้อนี้จะถือเอาตามพระพุทธภาษิตในคัมภีร์ มัชฌิมนิกาย ก็ได้ พระพุทธองค์ตรัสว่า "*น มิยฺยมานํ ธนมนฺเวติ กิญฺจิ*" (*ม.ม. ๑๓/๔๑๒, เถร.ขุ ๒๖/๓๗๘*) แปลว่า **เมื่อคุณตาย ทรัพย์สักนิดหนึ่งก็ไม่ตามคุณไป** ฟังดูให้ดีว่าเมื่อคุณตายทรัพย์สักนิดหนึ่งก็ไม่ตามคุณไป นี้อธิบายว่าแล้ว**ทำไมคุณจะมามัวโง่ เป็นทาสของทรัพย์** ทำความชั่วเพราะเห็นแก่ทรัพย์ ทำบาปเพราะเห็นแก่ทรัพย์ มีความโลภในทรัพย์เกินไปจนลามก. อย่าลืมว่า "*อติโลโภ หิ ปาปโก*" เพราะว่าความโลภเกินไปนั้นลามก.

มีพระพุทธภาษิตในทีฆนิกายว่า "*อฑฺฒา จ ทลิทฺทา จ สพฺเพ มจฺจุปรายนา*" (*ที.มหา ๑๐/๑๔๑ ฯลฯ*) แปลว่า **ทั้งมั่งมีทั้งยากจนล้วนแต่จะต้องตายกันทุกคน** ทั้งมั่งมีทั้งยากจนล้วนแต่จะต้องตายกันทุกคนนี้ หมายความว่า **ความมั่งมีก็ไม่ช่วยให้คนไม่ต้องตาย ความยากจนก็ไม่ได้ป้องกันมิให้คนจะต้องตาย** ทั้งคนมี และคนจนมันก็ต้องตายด้วยกันทั้งนั้นถ้าพวกนายทุนและกรรมกรจะมานึกถึงข้อนี้กันบ้างแล้วก็จะหยุดรบกันทันที เพราะว่าทั้ง ๒ ฝ่ายนั้น มีศัตรูร่วมกัน คือความตาย.

เดี๋ยวนี้ ไม่หันหน้ามาหาศาสนาของตน ๆ เสียเลย เตลิดเปิดเปิงออกไปนอกศาสนาจน **ถือการ "ได้" เป็นศาสนา** ถือการ ได้กิน ได้เล่นตามใจตัวเป็นศาสนา คนใดที่พูดว่าตนไม่มีศาสนานั้นเป็นคนโกหก เพราะว่าทุกคน*มีสิ่งที่ตนคิดว่าดีที่สุด*นั่นแหละเป็นศาสนา. พวกฝรั่งหนุ่ม ๆ ที่มาที่นี่มาคุยอวดว่า ตนไม่มีศาสนา อาตมาคิดว่าเขาเป็นคนโกหก. เขาชอบอย่างไร สิ่งนั้นเป็นศาสนาของเขา: ถ้าเขาชอบเงิน เขาก็มีเงินเป็นศาสนาถ้าเขาชอบเพศตรงกันข้าม เขาก็มีเพศตรงข้ามเป็นศาสนา ทุกคนจะว่างจากศาสนาไม่ได้ ที่เขาพูดว่าไม่มีศาสนานั้นจึงไม่จริง ถ้าเขาทิ้งศาสนาคริสเตียนเสีย เขาก็มาถือศาสนาเงินศาสนาของ ศาสนากิน เล่น สนุกสนาน เอร็ดอร่อยตามปากตามท้อง เรียกว่ามีวัตถุนิยมนั้นเป็นศาสนา.

เดี๋ยวนี้เรามาคิดกันดูให้ดีจนเห็นว่า ทุกคนต้องมีหลักมีเกณฑ์ในทางศาสนาเพื่อประพฤติปฏิบัติ เพื่อตนจะได้รอดด้วยกันทั้งนั้น

เหตุผลที่จะต้องนึกต่อไปว่า มีพระพุทธภาษิตว่า: "*อสนฺโต นิริยํ ยนฺติ, สนฺโต สคฺคปรายนา*" (*ส.ส. ๑๕/๒๗ ฯลฯ*) คนไม่ดีหรือคนชั่วนั้นต้องไปนรก คนดีนั้นมีสุคติสวรรค์เป็นที่ไป. ท่านต้องมองให้เห็นเป็นของคู่ว่า **คนชั่วไปนรก คนดีไปสวรรค์.** ทีนี้ก็มาตั้งปัญหาว่า พวกนายทุนและกรรมกร สองพวกนี้จะไปไหน? มันรบกันเป็นวักก์เป็นเวรไม่มีที่สิ้นสุด มันต้องการจะไปไหน? คนดีไปสวรรค์ คนชั่วไปนรก คนที่กำลังรบกันอยู่ทุกวันนี้จะไปไหน?

ข้อนี้พระเยซูตรัสไว้เป็นอย่างดีว่า **การที่จะชวนนายทุน คนมั่งมีไปสวรรค์นั้น ยากกว่าการจูงอูฐลอดรูเข็ม.** พระเยซูว่า *การจูงอูฐลอดรูเข็ม* ง่ายกว่าการชักชวนพวกนายทุนไปสวรรค์ เพราะเหตุฉะนี้แหละ พวกนายทุนจึงไม่ชอบพระเยซู ไม่ชอบศาสนาคริสเตียน ซึ่งพระเยซูเป็นผู้ประดิษฐานขึ้น ในที่สุดเขาจะไปไหน ? ท่านทั้งหลายก็คิดได้เอง อาตมาไม่ต้องกล่าว

เหตุผลอย่างนี้ มันเป็นเหตุผลทางศาสนา ถ้าคนไม่เชื่อ มันก็ไม่มีประโยชน์อะไร เราจะได้พิจารณากันต่อไปตามวิถีทางของพวก พุทธบริษัท คือสรุปความแล้วว่า ถ้าคนเราไปหลงใหลในอายตนะ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ จนเป็นเหยื่อของกิเลสตัณหาแล้วก็ต้องไปนรกและตกนรกที่นี่ทันที และเดี๋ยวนี้

นรก หมายถึงความร้อนใจ ผู้ใดมีความร้อนใจที่ไหน เมื่อไร ผู้นั้นตกนรกที่นั่นและเมื่อนั้น ไม่ต้องรอต่อตายแล้ว **นรกที่ร้ายแรงที่สุดก็คือ ความแผดเผาในจิตใจ ด้วยความยึดมั่นถือมั่น ว่าตัวกูว่าของกู** นั่นเอง

พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า "ผู้ใด เห็นรูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ โดยอาการว่านั่นมิใช่ตัวกู นั่นมิใช่ของกูแล้ว เขาย่อมหมดความกำหนัดในอารมณ์ทั้งหลายในโลกนี้(๑) **" "คนที่หมดความกำหนัดแล้วเช่นนี้ ปลอดภัยแล้วเช่นนี้ พ้นจากเครื่องผูกพันทั้งปวงแล้วเช่นนี้ ต่อให้พญามารและเสนามาร เที่ยวตามหาเขา ทุกแห่งหนก็ไม่พบ"**(๒) พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่าให้พวกมารและเสนามารเที่ยวติดตามหาคนชนิดนี้อยู่ทุกแห่งหน ก็ไม่พบคนชนิดนี้ **คือหาไม่พบคนที่ปราศจากความยึดมั่นถือมั่นว่าตัวกูว่าของกู**นั่นเอง

ถ้าท่านทั้งหลายผู้ใดกลัวต่อพญามารแล้ว จงมีเครื่องป้องกันตัว ด้วยการถอนความยึดมั่นถือมั่นว่าตัวกูว่าของกูนี้เสียเถิด สิ่งที่น่านึก น่าศึกษา น่าสนใจ ไม่มีอะไรยิ่งไปกว่านี้ นี่แหละคือทางรอดจากการบีบคั้นของสิ่งที่เรียกว่ามาร

---

(๑) รูปํ เวทยิตํ สญฺญํ วิญฺญาณํ ยญฺจ สงฺขตํ เนโสหมสฺมิ เนตํ เม เอวํ ตตฺถ วิรชฺชติ
(๒) เอวํ วิรตฺตํ เขมตฺตํ สพฺพสญฺโญ ชนาติตํ อเนวสํ สพฺพชาเนสุ มารเสนาปิ นาชฺฌาคา
(มาร. สํ. สคาถสํ. สํ)

มีพระพุทธภาษิตที่น่าสนใจ ที่ตอบโต้กับพญามาร อีกข้อหนึ่งว่า พญามารนั้นมาท้าทายพระพุทธเจ้าว่า **บ่วงสำหรับคล้องใจสัตว์ของเรามีอยู่ว่อนไปในอากาศ เราจะใช้บ่วงเหล่านี้คล้องใจท่าน, สมณะเอย! เจ้าไม่พ้นมือเราไปได้ดอก**"[๓] พญามารว่าอย่างนี้ พระพุทธเจ้าท่านตรัสตอบว่า "**มารเอ๋ย! รูปเสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ บรรดาที่น่ารื่นรมย์ใจ เหล่าใดมีอยู่ในโลก ความพอใจของเราในสิ่งเหล่านี้สูญสิ้นแล้ว มารเอย! แกต่างหากที่ถูกเราฆ่าตายแล้ว.**[๔]

ถ้าไม่เข้าใจก็แปลว่า ไม่เคยสนใจในเรื่องชนิดนี้ ถ้าเป็นพุทธบริษัทที่เคยสนใจในเรื่องชนิดนี้ ก็จะเข้าใจได้ทันทีว่าพระพุทธเจ้าท่าน ได้ฆ่ามารแล้วอย่างไร มารมาอวดดีว่า เขามีบ่วงสำหรับคล้องใจสัตว์ อยู่เต็มไปทั้งอากาศ ลอยว่อนอยู่ในอากาศไม่มีใครพ้นมือของเขาไปได้ พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า **ฉันนี่แหละเป็นผู้ที่ ไม่มีความพอใจอะไร ในรูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะที่เป็นบ่วงของแก ดังนั้นแกนั่นแหละถูกฉันฆ่าตายแล้วตั้งแต่ทีแรก**" หมายความว่าพระพุทธเจ้าได้กำจัดมารหรือทำลายให้มารหมดความเป็นมารไปเสียแล้วตั้งแต่ทีแรกดังนี้

มารได้ท้าทายพระพุทธเจ้า อีกอย่างหนึ่งว่า **พวกมนุษย์กล่าวกันซึ่งสิ่งใดว่าเป็นของกูหรือกล่าวว่าตัวกู, ถ้าจิตของท่านยังข้องอยู่ในสิ่งนั้นแล้ว สมณะเอ๋ย! เจ้าไม่พ้นมือของเราไปได้ดอก**"[๕] พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า "**คนเขากล่าวสิ่งใดกันว่าของกู เรามิได้กล่าวสิ่งนั้นว่าของกู คนใดที่เป็นคนกล่าว เราก็มิได้กล่าวว่านั่นมันเป็นตัวกู, มารเอย! เจ้าจงรู้จักเราว่าเราเป็นคนอย่างนี้ แม้แต่ร่องรอยของเราเจ้าก็จักมองไม่เห็น**"[๖]

พระพุทธเจ้าตรัสท้าทายแก่มารว่า "**ลู่ทางหรือร่องรอยของพระพุทธเจ้านั้นพวกมารมองไม่เห็นดอก**" ไม่ต้องพูดถึงการที่มารจะติดตามล้างผลาญพระพุทธเจ้า

---

(๓) อนฺตลิกฺขจโร ปาโส ยฺวายํ จรติ มานโส เตน ตํ พาธยิสฺสามิ นเม สมณ โมกฺขสิ ฯ

(๔) รูปา สทฺทา คนฺธา รสา โผฏฺฐพฺพา จ มโนรมา เอตฺถ เส วิคโต ฉนฺโท นิหโต ตฺวมสิ อนฺตก ฯ
(มาร. สํ, สคาถ. สํ สูตร ๕/ วรรค ๒, ๑๕)

(๕) ยํ วทนฺติ มมยิทนฺติ เย วทนฺติ อหนฺติ จ เอตฺถ เจ เตมโน อตฺถิ นเม สมน โมกฺขสิ ฯ
(มารฺ สํ. สํ. สูตร ๘ วรรค ๒, ๑๕)

(๖) ยํ วทนฺติ น ตํ มยฺหํ เยวทนฺติ นเต อหํ เอวํ ปาปิม ชานาหิ นเม มคฺคมฺปิ ทกฺขสิ
(สูตร ๘ วรรค ๒, มารฺ สํ. สุํ ๑๕)

เพราะมารไม่รู้จักหนทางไม่รู้จักร่องรอยของพระพุทธเจ้าผู้หมดเสียแล้ว ซึ่งความรู้สึกว่าตัวกูว่าของกู แล้วมารจะฆ่าพระพุทธเจ้าได้อย่างไร จะเอาบ่วงคล้องพระพุทธเจ้าได้อย่างไร

ปัญหามันก็เหลืออยู่แต่พวกเราที่นี่ ที่มีอะไร ๆ ก็พร้อมอยู่เสมอไป ที่จะยื่นคอเข้าไปในบ่วงของพญามารเพราะเหตุว่า *"อติโลโภ หิ ปาปโก" ความโลภเกินไปนั้นลามก* เพราะว่าเรามีความโลภเกินไป จึงได้ยื่นคอเข้าไปในบ่วงของมาร นั่นแหละ คือความลามกของความโลภที่มากเกินไป ความโลภนี้เป็นอันตรายแห่งธรรมะทั้งหลาย และถ้ามีความโลภมากเกินไปแล้วย่อมเป็นของลามก คือความสูญเสียความเป็นมนุษย์ สูญเสียความเป็นพุทธบริษัท **เกิดมาทั้งที ไม่ได้รับสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้รับ นี่แหละคือสิ่งที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่าลามก**

มนุษย์ตกเป็นเหยื่อของความโลภ มีความโลภเกินไปเพราะว่าไม่คำนึงถึงคำสอน ดังที่พระพุทธเจ้าท่านได้สอนไว้ในวันมาฆปุณณมี คือวันเช่นวันนี้ ที่เป็นวันประชุม แห่งพระอรหันต์ทั้งหลาย จำนวน 1250 องค์เป็นการประดิษฐานคณะสงฆ์ลงไปอย่างมั่นคง ในโลกนี้; ข้อนั้นได้แก่คำสอนที่ล้วนแต่จะเป็นไป เพื่อจะกำจัดเสียซึ่งความโลภ ดังที่กล่าวมาแล้วนั่นเอง

เว้นเสียจากการทำความชั่วทั้งปวงได้ ก็เพราะไม่มีความโลภ

ทำกุศลทั้งหลายให้ถึงพร้อมได้ก็เพราะไม่มีความโลภ

ชำระจิตของตนให้ขาวผ่องได้ ก็เพราะว่าชำระความโลภให้พ้นออกไปจากจิตใจของตนได้

ไม่เป็นผู้ว่าร้าย กล่าวร้ายต่อใครอีกต่อไป ก็เพราะว่า เอาชนะความโลภในใจของตนเสียได้

เป็นคนสำรวมระวังรักษาระเบียบวินัยไว้ได้อย่างดี อย่างถูกต้อง ก็เพราะว่าความโลภ ไม่ครอบงำ

เป็นผู้รู้ประมาณในการบริโภค เอาแต่เพียงว่ากินอยู่พอดีดังนี้ได้ ก็เพราะควบคุมความโลภได้

ช่องเสพเสนาสนะอันสงัด รู้สึกเป็นสุขเพราะอยู่ในความสงัด นี่ก็เพราะความโลภไม่ครอบงำ

เป็นผู้ฝึกฝนในการทำจิตให้เป็นจิตที่สูงยิ่งได้ด้วยการพ้นไปจากความโลภนั้นเอง

ทั้งหมดนี้ เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย โอกาสนี้เป็นโอกาสที่เราจะระลึกนึกถึงพระพุทธเจ้า ระลึกนึกถึงพระอรหันต์ทั้งหลาย ผู้ได้ปฏิบัติแล้วโดยลักษณะอย่างนี้ เป็นผู้ชนะมารแล้ว พ้นจากความทุกข์ทั้งหลายแล้ว; จงนำมาเป็นอนุสรณ์อยู่ในจิตใจตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในวันมาฆบูชา เช่นวันนี้ด้วยกันจงทุกคนเถิด การทำมาฆบูชาของเราก็จักเป็นการได้ที่ดีเป็นการกระทำที่ถูกต้องสมกับที่เป็นพุทธบริษัท ไม่เสียทีที่เกิดมาเป็นมนุษย์ และพบพระพุทธศาสนา

ธรรมเทศนาสมควรแก่เวลา เอวํก็มีด้วยประการฉะนี้

เล่าเรื่องโหราศาสตร์

โดย เสริม สันธิโว

ท่านผู้อ่านที่เคารพ เรื่องที่จะเล่าสู่กันฟังต่อไปนี้ เป็นเรื่องที่ถูกเคี่ยวเข็ญให้หามาให้ท่านผู้อ่านให้จงได้ และเมื่อสถานการณ์ทำให้ผมต้องหามาเล่าให้ท่านผู้อ่านฟังแล้ว หากมีข้อผิดพลาดประการใด ก็ขอได้กรุณาอภัยให้แก่ผมผู้เล่าให้ฟังด้วย และถ้าเผื่อจะกรุณาให้คำทักท้วงอะไรมาได้จะเป็นพระคุณอย่างยิ่ง เพื่อที่บางท่านเผื่อว่าจะจดจำเอาไปบ้างจะได้ประโยชน์อย่างแท้จริง ในทางที่ถูก ที่ชอบ ที่ควร

ความเป็นมาของเรื่องนี้คือ เมื่อหลายปีที่แล้วมา ก่อนที่จะมีหนังสือ ตำหรับ ตำรา มากมาย และอาจหาได้ง่าย ๆ อย่างในปัจจุบันนี้ เป็นการบังเอิญอย่างยิ่งที่พ่อผมสนใจเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องนี้ และผมถูกใช้ให้ลอกตำราเท่าที่ท่านจะหามาได้ จะผิดบ้างถูกบ้างก็ลอกกันไป แล้วก็ไม่ได้คิดจะจดจำอะไร จนภายหลังมีเพื่อนผมบางคนเขาสนใจ และก็ทำให้ผมสนใจ ก็เลยลองมาค้นหาสมุดเก่า ๆ ดูลายมือเก่าสมัยแต่ครั้งเป็นเด็ก ดูไปดูมาแล้วก็มาคุยกันเล่นบ้างว่าเคยเห็นทางตำราของบางท่านว่าอย่างนั้นเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ผิดบ้างถูกบ้างตามประสาของการค้นคว้าทดลองและจดจำมา และสรุปกันว่า พอฟังได้บ้าง แต่เชื่อนักไม่ได้บ้าง

จนกระทั่งภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ปรากฏว่ามีผู้สนใจกันมากขึ้น เลยทำให้ผมต้องค้นหาความเป็นมาต่าง ๆ มากขึ้น ไม่ยังงั้นก็ไม่รู้จะพูดจะฟังเขาได้ยังไงจึงจะพอเข้าใจเรื่องราวที่เขาพูดกันได้

เรื่องนี้ทำไปทำมาผมก็เลยเป็นคนต้นเรื่องราวไปกับเขาด้วย นี่แหละครับ ความเป็นมาของเรื่องที่เป็นต้นเหตุที่ทำให้ผมต้องมาเขียนเรื่องนี้ขึ้น

การที่จะขึ้นเรื่องราวเหล่านี้ได้ ตามธรรมเนียมเห็นจะต้องกล่าวถึงเรื่องการไหว้ครูเสียก่อน ไม่ยังงั้นประเดี๋ยวจะผิดตำราไปเสีย การไหว้ครูของผม คือตำราที่

คัดลอกกันมานี้ แต่เดิมท่านเจ้าคุณชลธารท่านเป็นเจ้าของ และเป็นผู้แนะนำอธิบายแก่ผู้ที่สนใจหลายท่านด้วยกัน เท่าที่ผมจำได้มี ท่านเจ้าคุณภัทรมุนี นามเดิม มหาอิ๋น, ท่านเจ้าคุณประสงค์ ฯ, อาจารย์เปลี่ยน ฯลฯ และรวมทั้งพ่อผมด้วย จะพูดกันต่อไปก็มากความ จึงขอเริ่มเรื่องดังต่อไปนี้:—

มีผู้เห็นว่า การดูชาตาราศีนั้นเป็นของงมงายพ้นสมัยเสียแล้ว ทางพุทธศาสนาก็หาสรรเสริญไม่ ก็จริงอยู่ แต่ว่าเพราะเหตุใดเล่าชนชาติอารยธรรมจึงยังเชื่อถือเอาใจใส่ในการศึกษาวิชาโหราศาสตร์ต่อมาแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบันนี้ ทราบว่าที่กรุงลอนดอนถึงกับมีสมาคมโหร โดยค้นคว้าหาวิชาโหราศาสตร์ของชาติต่าง ๆ มาคัดเลือกพิมพ์ขึ้นเป็นตำรา และออกหนังสือพิมพ์โหรรายเดือน การก่อสร้างสถานที่สำคัญ ๆ เช่น ที่ทำการรัฐบาลในกรุงวอชิงตัน เมื่อแรกสร้างก็ทำพิธีวางรากตึกเป็นปฐมฤกษ์ ธรรมดาสิ่งทั้งมวลล้วนประกอบด้วยเหตุและผลเป็นคู่กัน ถ้าไม่มีเหตุก็ไม่มีผล พิภพโลกที่หมุนเวียนเปลี่ยนวันคืนอยู่เดี๋ยวนี้ ก็เป็นผลอันเกิดแต่อำนาจของดาวดึงดูดซึ่งกันและกันเป็นเหตุ กมฺมุนา วตฺตตี โลโก สัตว์โลกย่อมเป็นไปเพราะกรรมเหตกมฺมํ กรรมนั้นก็เกิดแต่เหตุมีเกิดขึ้นแต่เบื้องต้น แปรไปในท่ามกลาง ดับไปในที่สุด ดังนี้ย่อมเป็นตามเหตุทั้งสิ้น อันว่าเหตุนั้น โหราศาสตร์จัดว่าเกิดแต่อำนาจของดาว ซึ่งผู้วิชาโหรได้พยายามค้นคว้าแสวงหาอยู่เสมอ มีคำกล่าวว่า โหราศาสตร์เป็นดวงใจของดาราศาสตร์ (Motto : Astrology is the Soul of Astronomy)

ความประสงค์ที่เขียนเรื่องนี้มีเพียงเล่าเรื่องวิชาโหรคืออะไร ? สู่ท่านฟัง ไม่มุ่งที่จะเขียนตำราโหร ด้วยข้าพเจ้าไม่ใช่โหราจารย์ และทั้งโหราศาสตร์ก็เป็นเรื่องใหญ่มีคัมภีร์, ฎีกา อยู่แล้วพิสดารโดยเฉพาะ

๑. กำเนิดโหราศาสตร์

โหรา เป็นคำสันสกฤต ตรงกับละติน Hora แปลว่า ชั่วโมง คือวิชาคำณวนเวลา หรือโชยติษวิทยา (Astrology) จากคำกรีก Astron ดาว Logos เหตุ คือคำกล่าวด้วยเหตุอันเกิดแต่ดาวเป็นวิชาพยากรณ์ เนื่องจากอำนาจของดาวพระ-

เคราะห์ซึ่งโคจรอยู่รอบจักรราชี นับเนื่องอยู่ในไสยศาสตร์ Occultism เป็นวิชาที่ยังลึกลับอยู่คู่กันกับดาราศาสตร์ Astronomy ซึ่งคำณวนวิถีโคจร ขนาด น้ำหนัก ระยะ ฯลฯ ของดวงดาราในนภากาศมีมาแต่โบราณกาล แบ่งออกได้เป็น ๓ ยุค ยุคที่ ๑ เป็นยุคดึกดำบรรพ์ก่อนมีพงศาวดาร จำเดิมแต่มนุษย์รู้จักดำรงค์ตระกูล ก่อสร้างบ้านเมืองและประเทศโดยลำดับ ก็รู้จักนับวัน คืน เดือน ปี แบ่งเป็นฤดูกาลโดยอาศัยความสังเกตรู้วิถีโคจรของดาวต่าง ๆ นิยายปรัมปรา คดีที่เกี่ยวกับกำเนิดดาวสมมุติให้เป็นสัตว์ต่าง ๆ ยักษ์มาร เทวดา ก็เกิดขึ้นในยุคนี้ ต่อมาในยุคที่ ๒ เป็นยุคที่มีพงศาวดารแล้ว แต่ยังไม่มีกล้องดูดาว มีปฏิทินเกิดขึ้น ชาวไอคุปตุมีปฏิทินมาแต่ ๓๖๙๘ ปี ก่อนพุทธกาล มีรูปเครื่องหมายแสดงดาวพระเคราะห์ ทางเดินเข้าพิระมิดก็มีช่วงเจาะเฉพาะตรงดาวเหนือให้ส่องแสงตลอดทาง ในประเทศจีน ได้ทำปฏิทินขึ้นเมื่อรัชสมัยอึ๊งตี่ฮ่องเต้ ราวก่อนพุทธกาล ๒๑๖๑ ปีลงมา และรู้วิธีคำณวนสุริยคลาส จันทรคลาส มากว่า ๓๐๐๐ ปี แล้วโหราศาสตร์ได้เจริญขึ้นโดยลำดับคู่กันมากับดาราศาสตร์ โดยอาศัยสังเกตวิถีโคจรของดาวพระเคราะห์ จดจำเหตุการณ์ที่เกิดเป็นขึ้นต่อ ๆ กันมาแต่โบราณช้านาน เมื่อมนุษย์คิดเครื่องหมายและอักษรใช้แทนคำพูดขึ้น ก็ได้จารึกเหตุการณ์ที่จดจำกันไว้รวบรวมร้อยกรองขึ้นเป็นตำรา ในชั้นเดิมดาราศาสตร์ยังรวมอยู่กับโหราศาสตร์ พึ่งมาแยกในยุคที่ ๓ คือยุคที่มีเครื่องมือพิเศษพิสดารอย่างกล้องดูดาว ยุคหลังนี้วิชาดาราศาสตร์เจริญมากในทางคำณวนขนาด น้ำหนัก แร่ธาตุ แสงสี ระยะของดาวต่าง ๆ และได้พบเห็นดาวเพิ่มขึ้น กับสิ่งแปลกประหลาดหลายประการ

ศาสตราจารย์คนแรกที่คิดโหราศาสตร์ขึ้นนั้น จะเป็นใคร ที่ไหน เมื่อไรยังไม่มีใครรู้จัก เชื่อกันว่าเกิดขึ้นในทวีปเอเซียแห่งหนึ่งแห่งใดก่อนเป็นเวลาตั้ง ๕๐๐๐ ปี มาแล้ว แล้วแพร่หลายไปตามประเทศน้อยใหญ่ ไอคุปตุ กัลเดีย เปอร์เซีย ธิเบต จีน ญี่ปุ่น พม่า มอญ เขมร ไทย ฯลฯ วิชาดาราศาสตร์และโหราศาสตร์เจริญรุ่งเรืองมากในแบบบิโลเนียสมัยกัลเดียนครอบครอง ที่ปรากฏว่าเป็นผู้แบ่งจักรวาลออกออกเป็น ๑๒ ราศีนั้น ก็กล่าวว่า อาจารย์เดิมเป็นเทวดา มีรูปท่อนบนเป็นมนุษย์

ท่อนล่างเป็นปลา พาคัมภีร์ดาวมาให้ (น่าจะเป็นพวกเสมไมต์หรือกัลไสต ผู้รู้วิชาดาว มาทางเรือขึ้นที่อ่าวเปอร์เซีย เป็นครูคนแรกสอนวิชาดาวให้แก่พวกกัลเดียน) กรีกโบราณเป็นผู้นำโหราศาสตร์ และดาราศาสตร์จากทวีปเอเซียไปแพร่หลายในทวีปยุโรปอีกต่อหนึ่ง ข้อที่คิดเห็นกันว่า มูลกำเนิดของโหราศาสตร์เกิดแต่บุรพาจารย์ผู้เดียวกันนั้นก็คือ จากชาติทุกภาษา ได้แบ่งจักรวาลขอบฟ้าออกเป็น ๑๒ ราศี มีเครื่องหมายประจำราศีเหมือนกันหมดทุกชาติ เช่นราศีเมษเป็นแพะ ราศีเมถุนเป็นคนคู่ ราศีมีนเป็นปลา ดังนี้พิสูจน์ให้เห็นว่า ชั้นเดิมต้องไปจากที่เดียวกัน ชาติใหญ่ที่บรรลุอารยธรรม มีอำนาจมาในกาลโบราณ ล้วนได้รับความรู้ทางโหราศาสตร์มาแล้วทั้งนั้น ศาสตราจารย์พยากรณ์ในสมัยโบราณทำประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมือง ในคราวคับขันได้มาก พระพุทธเจ้าก็ดี เยซูก็ได้ โมหมัดก็ดี ก่อนที่จะประสูติและกำเนิด โหราจารย์ได้คิดเห็นพยากรณ์ล่วงหน้าไว้ก่อนแล้ว ในประเทศอินเดีย พระเวทของฮินดูมีอายุตั้ง ๓๕๐๐ ปี ก็มีคำสดุดีดาวพระเคราะห์แล้ว โหราศาสตร์แพร่หลายมากในชนสกุลพราหมณ์ผู้เรียนพระเวทอำนาจมหาภัยแห่งแสนยานุภาพของพระเจ้าอโศกราช ปราบปรามอินเดียภาคใต้เมื่อ พ.ศ. ๒๐๐ ปีเศษ กระทำให้ชาวอินเดียภาคใต้รวมทั้งพราหมณ์จารย์พาพระเวทหนีเข้ามาพึ่งอาณาจักรเขมร ต่อมาเมื่อไทยอพยพเข้ามาตั้งภูมิลำเนาประเทศสยาม ก็ได้รับการศึกษาวิชาโหร พร้อมทั้งลัทธิศาสนาและพิธีพราหมณ์ด้วย สมัยสุโขทัยและอยุธยาเป็นราชธานี ยกย่องพราหมณ์จารย์ขึ้นเป็นพระมหาราชครู ศักราชที่ใช้เป็นเกณฑ์คำณวนในทางโหรเดิมใช้มหาศักราช อันเป็นศักราชของท้าวสาลิวาทนวงศ์ศากยราชกษัตริย์อินเดีย เริ่มเมื่อปีเถาะ พ.ศ. ๖๒๒ เป็นมหาศักราช ๑ ตั้งขึ้นเมื่อสงกรานต์แห่งปีกลียุคได้ ๓๑๘๐ ปี ภายหลังเมื่อไทย ระคนกับประเทศพม่ารามัญก็ถ่ายวิชาโหรของสองประเทศนี้เข้ามามีคัมภีร์สุริยาตร์ และสารัมภ์ ฉบับรามัญที่ใช้คำณวนปฏิทินโหรและสุริยคลาส จันทรคลาส อยู่เวลานี้ และใช้ศักราชของพม่าเป็นเกณฑ์คำณวน ลดจำนวนเลขลงน้อยกว่ามหาศักราช ๕๖๐ ปี จุลศักราชนี้ สังฆราช

บุพโสรหันสึกออกชิงราชสมบัติได้ตั้งตัวเป็นกษัตริย์ประเทศพม่า เป็นผู้ตั้งขึ้นติดตัวมาจากกลียุคเมื่อล่วงได้ ๓๗๓๙ ปี เป็นเกณฑ์สำหรับบวกและลบ เรียกว่า นวตึงสันติ และใช้ปฏิทินคำณวนโหรพม่า มอญ เขมร ไทย ส่วนทางอินเดียยังคงใช้ศักราชกลียุคและมหาศักราชเป็นเกณฑ์คำณวนอยู่

๒. จักรราศี (Zodiac)

บนท้องฟ้ามีดาวกระจายอยู่ทั่วไปนั้น แบ่งออกเป็น ๓ ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคกลางนั้นคือจักรราศีคิดจากทางโคจรของพระอาทิตย์ (Ecliptic) ข้างละ ๘ องศา รวมกว้าง ๑๖ องศา โดยรอบขอบท้องฟ้าจากตะวันออกไปตะวันตก เป็นวิถีของดาวพระเคราะห์โคจรผ่าน จักรราศีนี้มีดาวนักษัตร (Fixed Stars) ประจำอยู่ที่รอบจักรวาล

๓. ราศี (Signs)

ตามสุริยคติกาล แบ่งออกเป็น ๑๒ เดือน ๆ ละ ๓๐ วัน เศษนั้นแบ่งตามบาทวิถีของอาทิตย์โคจรตามจักรราศีเดือนละ ๑ ราศี ราศีละ ๓๐ องศา รอบจักรราศี ๓๖๐ องศา เป็น ๑๒ ราศี เป็นเวลาโคจร ๑ ปี บริบูรณ์ (เกณฑ์ ๓๖๐ องศาคิดมาจากปีจันทรคติ มี ๓๕๕ วัน ปีสุริยคติ มี ๓๖๕ วัน เมื่อรวมกันแล้วเฉลี่ยคงได้ผลลัพธ์ ๓๖๐) ราศีเหล่านี้มีชื่อตามรูปดาวประจำคือ ราศีที่ ๑ เมษ เป็นแพะ ฯลฯ ราศีมีน ที่ ๑๒ เป็นปลา โหรฮินดูได้แบ่ง ๑๒ ราศีออกเป็น ๒๗ ฤกษ์ ตามดาวนักษัตร์ อันเป็นบาทวิถีของจันทร์โคจรวันละ ๑ ฤกษ์ ฤกษ์ละ ๑๓ องศา ๒๐ ลิบดา ตั้งต้นที่ราศีเมษ ดาวอัศวินี (Aries) เป็นฤกษ์ที่ ๑ ที่ ๒ ภรณี ที่ ๓ กฤติกา ที่ ๔ โรหิณี ฯลฯ เป็นลำดับ จนเรวติ ดาวปลาตะเพียน ราศีมีนเป็นฤกษ์ที่ ๒๗ ในราศี ๑ แบ่งอีก ๓ ส่วน ๆ ละ ๑๐ องศา เรียกว่าตรียางค์ และส่วนหนึ่งของตรียางค์แบ่งออกอีก ๓ ส่วน ๆ ละ ๓ องศา ๒๐ ลิบดา เรียกว่านวางค์ ในราศี ๑ ยังแบ่งออกไปอีก ๑๒ ส่วน ๆ ละ ๒ องศา ๓๐ ลิบดา เรียกว่าทวาทสางค์ โหรอาหรับและจีนแบ่งดาวนักษัตรออกเป็น ๒๘ ฤกษ์ เกินฮินดูไป ๑ ฤกษ์ พม่า ไทย ใช้ฤกษ์ตามแบบฮินดู

๔. ดาวนักษัตร (Fixed Stars)

เป็นดาวประจำที่ไม่โคจร มีแสงสว่างในตัวอย่างเดียวกับดวงอาทิตย์ โดยมากมีขนาดและแสงสว่างแรงกล้ากว่าดวงอาทิตย์หลายพันหลายหมื่นเท่า ที่มนุษย์เราไม่สู้รู้สึกฤทธิ์เดชและความร้อนของดาวเหล่านี้ ก็เพราะอยู่ห่างไกลนอกเขต (Sora System) พระอาทิตย์เรามากนักจนเหลือที่จะคณาระยะด้วยตัวเลขบนหน้ากระดาษได้ เพียงแต่แสงสว่างมีกำหนดเร็ววินาทีละ ๑๘๖๓๐๐ ไมล์ กว่าแสงสว่างของดาวเหล่านั้นจะเดินมาถึงโลกเราก็เป็นเวลาตั้งสิบปีขึ้นไปจนหลายหมื่นปี ตามระยะของดาวที่อยู่ไกลมากไกลน้อย ดวงอาทิตย์เหล่านั้นก็มีดาวพระเคราะห์โคจรอยู่รอบเหมือนกับอาทิตย์ของโลกเรา ในเวลากลางคืนเราจะเห็นดาวที่เป็นดวงอาทิตย์เหล่านี้มีแสงสว่างยิบ ๆ พราวไปทั้งท้องฟ้า บางราศีก็มีมากดวง บางราศีก็มีน้อยดวง จึงทำให้มนุษย์เกิดมามีรูปพรรณสัณฐานผิดแผกกน ผู้ที่เกิดในขณะดาวที่มีรัศมีสุกสว่างรุ่งโรจน์กำลังขึ้นหรืออยู่ตรงศีรษะ ผู้นั้นจะมีผิวพรรณสะอาดผ่องใสสดชื่น มีเชาวน์ไวฉลาดเฉียบแหลม แต่ถ้าเกิดในเวลาดาวซีริอัสขึ้นในราศีที่ ๘ ของดวงชะตาอันเป็นเรือนมรณะ มีดาวพุธกับอาทิตย์รวมอยู่ด้วย ผู้นั้นจะตายด้วยถูกสุนัขกัด หรือผู้ที่เกิดเมื่อดาวมฤตยูศุกร์ อาทิตย์ อยู่รวมกับดาวเรือ (Argo Navis) เป็นเรือนมรณะ ผู้นั้นจะตายในน้ำด้วยเรือแตก ดังนี้ ชาวกรีกโบราณแบ่งดาวบนท้องฟ้าตามที่เห็นด้วยตาเปล่าออกเป็น ๖ ขนาด ครั้นถึงสมัยมีกล้องดูดาวในระหว่าง ๓๐๐ ปีมานี้ จึงเป็นดาวที่อยู่ไกลลึกซึ่งออกไปได้อีกหลายชั้น แบ่งต่อไปได้เป็น ๑๖ ขนาด (Magnitude) ขนาดหนึ่งมี ๒๐ ดวง แสงสว่างโชติช่วงและเห็นใหญ่มาก เพราะอยู่ใกล้กับเรา เช่น ดาวจมูกสุนัข (Sirius) ในหมู่สุนัขดาวใหญ่ราศีเมถุนดาวตา (Aldebaran) ในหมู่ดาวฤกษ์โรหินีราศีพฤศภ ดาวตาจรเข้ในฤกษ์จิตตราศีตุล เป็นต้น ดาวขนาดที่ ๑ นี้มีระยะห่างจากโลก คำณวนด้วยแสงสว่างจากดาวเดินถึงโลกเป็นเวลา ๑๕ ปีครึ่ง ขนาดที่ ๒ เป็นเวลา ๒๘ ปี ขนาดที่ ๓ สิ้นเวลา ๑๙๐ ปี ขนาดที่ ๑๒ กินเวลา ๓๕๐ ปี จนถึงขนาดเล็กที่เรียกว่าทางช้างเผือก

เป็นเวลา ๓๐๐๐๐ ปี ด้วยความไกลหรือขนาดอันล้นพ้นเช่นนี้ เราจึงเห็นเป็นดาวประจำที่ติดท้องฟ้า แต่เมื่อใช้กล้องส่องตรวจดูจึงรู้กันว่าหาไม่ประจำอยู่ที่เดียวไม่ ดาวจำพวกขนาดที่ ๑ ได้โคจรตามกำหนดปีละ ๐.๒๕ พิลิบดา ขนาดที่ ๖ โคจรปีละ ๐.๐๔ พิลิบดา ซึ่งเป็นส่วนน้อย ไม่สามารถจะสังเกตได้ด้วยตาเปล่า

ในหมู่ดาวกฤติกา ดาวลูกไก่ (Plcides) เห็นได้ด้วยตาเปล่าราว ๗ ดวง (เป็นธิดาทั้ง ๗ ของ Allas กับนาง Plcione) เมื่อดูด้วยกล้องส่องดาวถ่ายรูปมีไม่น้อยกว่า ๑๔๒๑ ดวง เดิมเข้าใจกันว่าหมู่ดาวนี้เป็นศูนย์กลาง (Center Gravity) ของดาวทั้งหลายเวียนรอบพระอาทิตย์ของเราพร้อมด้วยดาวบริวาร (Solar System) ก็เวียนรอบหมู่ดาวกฤติกานี้เป็นเวลารอบละ ๑๘ ล้านปี แต่ในเวลานี้เชื่อว่าพระอาทิตย์กำลังพาดาวพระ-เคราะห์เข้าหาดาว Lyra และ Hercules (ตำนานว่าเป็นภราดรของ Apollo แต่ต่างมารดากัน) มีกำหนดเร็ววินาทีละประมาณ ๒๐ ไมล์

กล้องส่องดาวนี้มีกำลังยิ่งกว่าตาเปล่าตั้ง ๔๐๐๐ เท่า สามารถย่นระยะทางให้เห็นดวงจันทร์อยู่ห่างจากปากกล้องเพียง ๖๐ ไมล์เท่านั้น กล้องส่องดาวที่ใหญ่ที่สุดในโลกเวลานี้ ใช้กระจกฉายวัดเส้นผ่าศูนย์กลางได้ ๒๐๐ นิ้ว (๑๐ ศอก) เฉพาะกระจกฉายหนัก ๔ ตัน ถ้าจะมีบ้านเรือน ตึก อารามในดวงจันทร์ก็อาจแลเห็นได้ แต่ก็ไม่เห็นอะไร นอกจากภูเขากับที่ราบ ไม่มีน้ำ ไม่มีลม อากาศ ไม่มีสัตว์ ต้นไม้อยู่ได้เลย ความคิดที่จะขึ้นพลุใหญ่ไปโลกพระจันทร์จึงน่าขบขันมาก ในสมัยนั้น

๕. อำนาจของราศี

ด้วยเหตุที่ทุก ๆ ราศีมีดาวนักษัตรประจำอยู่มากน้อย ใกล้ไกล ใหญ่เล็กต่าง ๆ กัน โหราศาสตร์จึงจัดธาตุและดาวพระเคราะห์ประจำราศีดังต่อไปนี้

ไฟ			ดิน			ลม			น้ำ		
เมษ	+	๓	พฤษภ	—	๖	เมถุน	+	๘	กรกฎ	—	๒
สิงห์	+	๑	กันย์	—	๔	ตุล	+	๖	พฤศจิก	—	๓
ธนู	+	๕	มังกร	—	๗	กุมภ์	+	๘	มีน	—	๕

+ คือไฟฟ้าบวก (Positive) – คือไฟฟ้าลบ (Negative) เลขนั้นเป็นดาวพระเคราะห์ประจำราศี เรียกว่าเกษตร์ (Ruler Planet)

ผู้ใดลัคนาอยู่ในธาตุไฟ นิสัยมักจะหัวแข็งไม่มากก็น้อย และมีความกระตือรือล้น เชาวน์ดี รู้อะไรเร็ว ทำอะไรมักจะเกินความจริงเ ป็นคนใจร้อน บางคราวสติเคลิบเคลิ้ม ขยันขันแข็ง ทะเยอทะยาน ปรารถนากล้า โดยปกติมักจะมุ่งหาเกียรติยศ ชอบเป็นขุนนาง

ลม คนมักชอบทำงานที่ใช้ความคิดเป็นสำคัญ ศึกษาวิชาการดี โดยปกติมีมุทิตาจิตต มีใจบริสุทธิ์ในสันดาน

น้ำ ใจกระวนกระวายมาก และรู้สึกอะไรเร็วยิ่ง จำแม่น ชอบสมาคม มักมีความผาสุขทางบ้าน

ดิน ใจเย็น รอบคอบระมัดระวัง แบบแผน ปัญญาเฉียบแหลม การเจรจาโต้ตอบ

เวลาที่มนุษย์เกิดนั้น ราศีใดโผล่ที่ระดับริมขอบฟ้า ทิศตะวันออก ราศีนั้นเป็นที่สถิตย์แห่งลัคนา ซึ่งหมายถึงจุดอันเกิดจากเส้นระดับริมขอบฟ้า (Horizon) ตัดกับเส้นขอบจักรราศี (Ecriptic) อำนาจธาตุดาวนักษัตรประจำราศีและดาวพระเคราะห์ที่เป็นเจ้าเรือนเปรียบประดุจแม่พิมพ์ บรรดาลพิมพ์ให้มนุษย์มีรูปโฉมและนิสัยต่าง ๆ กันทุกตรียางค์ของราศี ถ้าจะพิจารณาโดยถ้วนถี่แล้วก็ต่างกันทุกราศี ตำราฝรั่งมีแบ่งจนถึงทุก ๆ องศาของจักรราศี

๖. ดาวพระเคราะห์ (Planets)

ชาวไอคุปตรู้จักนับวันทั้ง ๗ ให้ชื่อวันตามดาวมาแต่โบราณกาล ก่อนชาติอื่น ๆ ดาวประจำชื่อวันนี้คือดาวพระเคราะห์ เป็นดาวเคลื่อนที่ไม่มีแสงสว่างในตัว ที่เราเห็นมีแสงนั้นก็เพราะได้แสงสว่างมาจากดวงอาทิตย์ เป็นแสงสะท้อนสุกสว่างนิ่งไม่กระพริบวุบวับดุจดาวนักษัตร ส่วนอาทิตย์นั้นเป็นดาวประจำที่อยู่กลาง (Center of Gravity) ศูนย์กลางน้ำหนักของดาวพระเคราะห์ มีขนาดใหญ่กว่าพิภพโลก ๑,๓๑๐,๐๐๐

เท่า เส้นผ่าศูนย์กลาง ๘๖๖,๔๐๐ ไมล์ มีเนื้อที่ ๒,๓๕๗,๑๒๗,๗๒๐,๐๐๐ ไมล์ตาราง-เหลี่ยม หรือ ๓๔๐,๒๘๙,๓๗๕,๐๐๐,๐๐๐ ไมล์เหลี่ยมลูกบาศก์ โตกว่าดาวพระเคราะห์และพระจันทร์รวมกันตั้ง ๖๐๐ เท่า และมีน้ำหนักมากกว่าตั้ง ๗๐๐ เท่า เป็นผู้ให้แสงสว่างและความร้อนแก่ดาวพระเคราะห์ทั้งหลาย หมุนรอบตัวเอง ๒๕ วัน ๙ ชั่วโมง ถัดจากดวงอาทิตย์ออกไปมีดาวพระเคราะห์หมุนเวียนรอบดวงอาทิตย์เป็นปริมณฑลตามลำดับต่อไปนี้

	ชื่อดาว	ห่างจากดวงอาทิตย์ไมล์	เดินรอบดวงอาทิตย์		
			วัน	ชั่วโมง	นาที
๔	พุธ	๓๕,๙๘๗,๐๐๐	๘๗	๒๓	๑๕
๖	ศุกร์	๖๗,๒๔๕,๐๐๐	๒๒๔	๑๖	๔๘
๘	โลก	๙๒,๙๖๕,๐๐๐	๓๖๕	๖	๙
๓	อังคาร	๑๔๑,๖๕๐,๐๐๐	๖๘๖	๒๓	๓๑
๕	พฤหัสบดี	๔๘๓,๖๗๘,๐๐๐	๔,๓๓๒	๑๔	๒
๗	เสาร์	๘๘๖,๗๗๙,๐๐๐	๑๐,๗๕๙	๕	๑๖
๐	มฤตยู	๑,๗๘๓,๓๘๓,๐๐๐	๓๐,๖๘๘	๗	๑๒
๙	เนปชูน	๒,๗๙๔,๐๐๐,๐๐๐	๖๐,๑๘๐	๒๐	๓๘
๒	จันทร์ห่างจากโลก	๒๓๘,๘๔๐	เดินรอบโลก ๒๗	๗	๔๓

ชื่อดาว	ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ไมล์	หมุนรอบตัวเอง ชั่วโมง	นาที	วินาที	จำนวนดวงจันทร์
พุธ	๒,๙๙๒	๒๔	๕	—	—
ศุกร์	๗,๖๖๐	๒๓	๒๑	๒๒	—
โลก	๗,๙๑๗	๒๓	๕๖	๐๔	๑
จันทร์	๒,๑๖๐	เป็นดวงจันทร์ของโลกไม่หมุนรอบตัว			
อังคาร	๔,๒๑๑	๒๔	๓๗	๒๒	๒
พฤหัสบดี	๘๖,๐๐๐	๙	๕๕	๒๑	๘

ชื่อดาว	ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ไมล์	หมุนรอบตัวเอง ชั่วโมง	นาที	วินาที	จำนวนดวงจันทร์
เสาร์	๗๐,๕๐๐	๑๐	๑๔	๒๓	๑๐ มีปลอกวงรอบดวง
มฤตยู	๓๑,๗๐๐	๙	๓๐	–	๔
เนปจูน	๓๔,๕๐๐	(ยังไม่ทราบ)			

ชื่อดาว	จำนวนเนื้อที่		กำหนดเร็วเดินรอบดวงอาทิตย์ชั่วโมงละ ไมล์
พุธ	๒๘,๔๓๑,๐๐๐	ไมล์ตารางเหลี่ยม	๑๐๗,๐๑๒
	๑๔,๒๕๕,๐๐๐,๐๐๐	ไมล์เหลี่ยมลูกบาศก์	
ศุกร์	๑๗๕,๗๘๓,๐๐๐	ไมล์ตารางเหลี่ยม	
	๒๑๙,๑๔๙,๐๐๐,๐๐๐	ไมล์เหลี่ยมลูกบาศก์	๗๘,๒๘๔
โลก	๑๙๗,๓๐๙,๐๐๐	ไมล์ตารางเหลี่ยม	
	๒๖๐,๖๑๓,๐๐๐	ไมล์เหลี่ยมลูกบาศก์	หมุนรอบตัวเองชั่วโมงละ
อังคาร	๗๘,๕๐๓,๐๐๐	ไมล์ตารางเหลี่ยม	๕๓,๙๓๘
	๖๔,๔๐๓,๐๐๐,๐๐๐	ไมล์เหลี่ยมลูกบาศก์	หมุนรอบตัวเองชั่วโมงละ ๖๓๘
เสาร์	๒๔,๕๗๑,๔๘๐,๐๐๐	ไมล์ตารางเหลี่ยม	๒๑,๕๖๐
	๒๒๑,๒๒๗,๐๘๓,๐๐๐,๐๐๐	ไมล์เหลี่ยมลูกบาศก์	หมุนรอบตัวเองชั่วโมงละ ๒๒,๔๗๖

ชนชั้นโบราณคิดเห็นว่าโลกอยู่ท่ามกลาง อาทิตย์ จันทร์ กับดาวพระเคราะห์เวียนรอบโลก จึงสงเคราะห์ให้อาทิตย์กับจันทร์เป็นดาวพระเคราะห์ด้วย ราหูนั้นเป็นพิภพโลกเมื่อให้อยู่ท่ามกลางแทนอาทิตย์ แล้วก็ต้องคิดให้อาทิตย์เดินเวียนรอบจักรราศีแทนโลก ส่วนราหูในปฏิทินโหรสยามนั้นตรงกัน Ascending Node เดินถอยหลังรอบจักรราศี ๖,๕๘๕ วัน (๑๘ ปี ๑๕ วัน) พระเกตุนี้หาตรงกับดาวเนปจูนของฝรั่งไม่ ของฮินดูเป็นหางนาคตรงกับ Descending Node เดินตรงกันข้ามกับราหูเสมอ ส่วนในปูมโหรสยามเดินรวดเร็วกว่าราหูนัก รอบจักรราศี ๖๗๙ วัน เทียบความเร็วเท่ากับดาวที่พบใหม่ชื่อ Eros (กามเทพ) อยู่ระหว่างอังคารกับพฤหัสบดี แต่ก็ไม่ใช่ เพราะพระเกตุเดินถอยหลัง ตำราดาวของไทยว่า เห็นแต่ฉายารัศมีปริมณฑลสิบสามโยชน์เท่ากับราหู ไม่ปรากฏดวง ดูไม่เห็นทั้งคู่

ดาวพระเคราะห์มีเนื้อที่แน่นแข็ง น้ำหนัก และความร้อนต่างกันคือ

ชื่อดาว	ความแน่นแข็ง	น้ำหนัก	กำลังความดูดวัตถุตก ใน ๑ วินาที พีต	แสงสว่างและความร้อน ที่รับจากดวงอาทิตย์
อาทิตย์	๐.๒๕	๒๗.๖๕	๔๔๔.๖๐	— — —
จันทร์	๐.๖๑	๐.๑๗	๒.๗๓	๑.๐๐
พุธ	๐.๘๕	๐.๔๓	๖.๙๑	๖.๖๗
ศุกร์	๐.๘๙	๐.๘๕	๑๓.๑๙	๑.๙๑
โลก	๑.๐๐	๑.๐๐	๑๖.๐๘	๑.๐๐
อังคาร	๐.๗๑	๐.๓๘	๖.๑๑	๐.๔๓
พฤหัสบดี	๐.๒๔	๒.๖๕	๔๒.๖๑	๐.๐๓๗
เสาร์	๐.๑๓	๑.๑๘	๑๘.๙๗	๐.๐๑๑
มฤตยู	๐.๒๒	๐.๙๐	๑๔.๔๗	๐.๐๐๓
เนปชูน	๐.๒๐	๐.๘๙	๑๔.๓๑	๐.๐๐๑

ดาวพระเคราะห์ทุกดวงมีขนาดน้ำหนัก ความแน่นแข็ง ธาตุความร้อน เย็น แสงสีต่าง ๆ กัน มีกำลังแม่เหล็กและไฟฟ้าดึงดูดซึ่งกันและกัน (Attraction) จึงเกิดหมุนรอบตัวและโคจรรอบดวงอาทิตย์เป็นนิตย์นิรันดร์ทุกวันคืน

๗. อำนาจของดาวพระเคราะห์ (Planetary Influence)

เพราะเหตุว่าดาวพระเคราะห์โคจรเปลี่ยนที่อยู่เสมอ ทุกดวงต่างก็มีฤทธิ์อำนาจอันเกิดจากไฟฟ้า แม่เหล็ก ธาตุ แสง สี อากาศ ร้อน เย็น ผิดแผกกัน เมื่อดวงใดโคจรเข้าใกล้ส่วนใดของโลก ก็สามารถบันดาลให้สรรพสิ่งทั้งปวงเปลี่ยนสภาพไปตามฤทธิ์อำนาจอันเป็นคุณหรือโทษของดาวนั้น ๆ ชนชั้นโบราณสังเกตเห็นเหตุนี้มาช้านาน จึงได้แบ่งดาวพระเคราะห์ออกเป็นสองพวก เรียกว่าสมพระเคราะห์เป็นดาวที่ให้คุณพวกหนึ่ง ได้แก่ จันทร์, พุธ, พฤหัสบดี, ศุกร์ อีกพวกหนึ่งเรียกว่าบาปพระ-เคราะห์ เป็นดาวที่ให้โทษ ได้แก่ อังคาร, เสาร์, ราหู, มฤตยู, อาทิตย์ (อาทิตย์

ฝรั่งจัดไว้ในพวกสมพระเคราะห์) และสมมุติให้มีเทวราชขึ้นประจำดาว มีมหิทธานุภาพและหน้าที่ต่าง ๆ กัน ข้าพเจ้าขอกล่าวแต่เพียงสังเขปอุทาหรณ์ในร่ายสดุดีสังเวยพระ-เคราะห์ มีว่า

"พระสุริยาทิตย์เทพยทินกร ทรงทิพยอาภรณ์พรายแพรว ด้วยแก้วปั้ทมราชสถิตย์อาสน์ราชไกร สรวราฤทธิ์แรงร้ายเรืองณรงค์ กับเทพยทั้งหลายผู้ทรงศักดาเดชแวดล้อมเป็นปริวารสถิตย์ในอิสาณทิศ"

เป็นเทพเจ้าแห่งแสงสว่างและธาตุไฟ, แสงสีทอง, เป็นผู้ทำวัน จึงนามว่าทิวากร ตรงกับ Helios ของกรีกและ Apollo ของโรมัน ให้ความร้อนความอบอุ่นแก่โลก จึงยังชีวิตสัตว์และต้นไม้ให้บังเกิดขึ้นทั้งทำให้มีกำลังแห่งชีวิตแข็งแรง ว่องไวปราศจากความกลัว ใจร้อน ศรัทธา เป็นพระเคราะห์ที่คุมหัวใจมนุษย์ ผู้ใดเกิดในเวลาอาทิตย์อุทัยจะมีกำลังร่างกายแข็งแรงดี แต่ถ้ามีพระเคราะห์ใหญ่อื่นมาทำให้อาทิตย์เสียแล้ว ผู้นั้นมักเป็นโรคหัวใจพิการ วายุปุราณะว่า อาทิตย์ให้กำลังแสงสำหรับดูดน้ำ ๑,๐๐๐ ส่วน ฝน ๔๐๐ ส่วน หิมะ ๓๐๐ ส่วน ลมอากาศ ๓๐๐ ในวิศณุธรรมอธิบายว่าอาทิตย์เป็นผู้ให้แสงสว่างแก่จันทร์และดาวพระเคราะห์ ถ้าไม่มีอาทิตย์ ดาวหรือเทวดาหรือมนุษย์ก็ไม่มีด้วย โหรไทยดูยศศักดิ์หลักฐานจากอาทิตย์

"พระจันทร์เทพยบุตร ทรงทิพยอาภรณ์แก้วประพาฬพิจิตร เสด็จด้วยราชฎรราชมีเทพยเรืองฤทธิ์รายรอบเป็นปริวารสถิตย์ในบูรพาทิศ"

เป็นเจ้าของเดือนและผู้ทำกลางคืน จึงมีนามว่านิศากร ธาตุน้ำ แสงนวลเย็นชุ่มชื้น ตำรากับเปรียบเท่ากับมารดาของโลก มักจะเกี่ยวแก่สตรี, เด็ก และความงอกงามของผักหญ้าผลไม้ ทำให้ใจคอมนุษย์ร่าเริงไปในทางบรรเทิงประโลมต่าง ๆ รูปโฉมเป็นเสน่ห์น่ารัก, สง่า, ช่างประดิษฐ์, ชอบกาพย์กลอน, เปลี่ยนใจง่าย, ถ้ามีพระเคราะห์อื่นทำให้จันทร์ในดวงกำเนิดเสียแล้ว สติมักจะวิปลาศ ตำราโหรของไทยดูจันทร์สำหรับทายรูปทายจริต

"พระอังคารเทพยเรืองฤทธิ์ ทรงรัตนโกเมนทร์วิมลมาศ เถลิงอาสน์ราชกาษรเป็นพาหนะนาท มีหมู่อมรเทวราชเรืองฤทธิ์เป็นปริวารสถิตย์ในทิศอาคเนย์"

เป็นพระเจ้าของการสงคราม มีแสงแดงอย่างโกเมนทร์ เป็นธาตุไฟชนิดร้อนและแห้ง มีอำนาจเกี่ยวกับประสาทสัมผัสและโลหิต ทำให้มนุษย์มีความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ว่องไว ใจเร็ว ฉุนเฉียว มุทะลุดึงดัง ท่านว่าทายกล้าแข็งขยันให้ดูอังคาร

"พระพุทธเทพยเทวา ทรงทิพยอาภรณ์แก้วมรกต ทรงคชคเชนทร์เป็นพาหนะ เอนกเนื่องด้วยเทพยปริวาร ทรงสถิตย์ในทิศทักษิณ"

เป็นเทวทูต, เป็นเจ้าแห่งวาจาและพาณิชย์ ฮินดูว่าเป็นบุตรของพระโสมคือจันทร์ ได้นามว่า เป็นผู้รู้ผู้ฉลาด, ผู้รจนาคัมภีร์ฤตเวทบ้าง ส่วนผู้ใดเกิดพุธกุมลัคนาหรืออยู่เรือนที่ ๑๐ ตรงศีรษะ จึงเป็นผู้เฉลียวฉลาดในเชิงพูด สามารถ ตื่นตกใจเปลี่ยนง่าย ทางอ่อนหวาน ท่านให้ดูพุธ เป็นธาตุลมในกลางวัน เป็นธาตุดินในกลางคืน แสงขาวดุจปรอท เย็นและชื้น

"พระเสาร์เทวราช ทรงรัตนมณีนิลเป็นทิพยอาภรณ์ ทรงพยัคฆพาหนะจะเป็นจอมเทพยปริวารเสด็จสถิตย์ในทิศหรดี"

เป็นพระเจ้าแห่งการกสิกรรมและอารยธรรม เป็นดาวขนาดใหญ่รองจากพฤหัสบดี ธาตุดินแสงแดงคล้ำ เย็นยะเยือกแห้ง ทำให้ใจคอมนุษย์เศร้าวิเวกวังเวงชอบเงียบ ๆ ขรึม สันโดษ แก้ตัวง่าย เคราะห์โศกความลำบาก อัตคัตกันดาร ตกทุกข์ได้ยาก เหล่านี้มักจะเกิดจากดาวพระเสาร์ให้โทษโดยมาก โหรฝรั่งและฮินดูมีความขยาดเกรงพระเสาร์ยิ่งนัก โหรไทยก็ว่าทางโทษทายทุกข์ให้ดูพระเสาร์

"พฤหัสบดี ทรงทิพยอาภรณ์สุวรรณรัตนรูจีแจ่มด้วยดวงมุกดาหาร ทรงมฤคราชผาดเผ่นทยานผยองฟ้า พร้อมด้วยเทพยสุราลัยเป็นปริวาร สถิตย์ที่สถานปัจจิมทิศ"

เป็นดาวขนาดใหญ่รองจากพระอาทิตย์ เป็นธาตุไฟในเวลากลางวัน เป็นธาตุน้ำในเวลากลางคืน มีแสงเหลืองอย่างบุศราคำ ให้ความอบอุ่นชุ่มชื้น เป็นพระเคราะห์ที่ทรงพระคุณในทางอารักขาปกครอง ให้ความสุขสมบูรณ์ ความรู้วิทยาการแก่มนุษย์ การทายปัญญาบริสุทธิ์ ให้ดูพฤหัสบดี ทำให้มีใจเย็นสุขุม เต็มไปด้วยความเมตตากรุณาโอบอ้อมอารี รอบคอบระมัดระวัง พฤหัสบดีของฮินดูเป็นปุโรหิตาจารย์แห่งทวยเทพย์ โรมันยกขึ้นเป็นจอมเทวราชอย่างพระอิศวร

"พระอสุรินทรเรืองฤทธิ มหิทธิมหานุภาพ เกรียงไกรทรงทิพยสุวรรณแสงสีใสสะอาด มีมหาสุบรรณราชเป็นพาหนะ เอนกเนืองแน่นในอัมพรวิถี สพรึบพร้อมด้วยสุราสุระเทพย์ อสุรีรายเรียงรอบเป็นปริวาร ทรงสถิตย์ในสถานพายัพทิศ"

ราหูนี้เป็นจอมอสูรเป็นโอรสของวิปรจิตติกับนางสิงหิกา เมื่อคราวกวนกษิรสมุทร ลอบปลอมเป็นเทวดาเข้าไปดื่มน้ำอมฤต พระอาทิตย์กับพระจันทร์จับได้กล่าวโทษขึ้น พระวิศณุกริ้ว ขว้างด้วยจักร์ถูกตัดขาดสองท่อน ท่อนเศียรเป็นหัวนาคคือราหู (Dragon's Head) มีความพยาบาทคอยจับพระอาทิตย์พระจันทร์แก้แค้นอยู่เนือง ๆ ส่วนท่อนตัวเป็นหางนาคคือพระเกตุ (Dragon's Tail) โหรฮินดูเกรงขามราหูไม่น้อยไปกว่าเสาร์ กล่าวว่าถ้าราหูให้ร้ายผู้ใดแล้ว ถึงจะมั่งมีโดยกำเนิดก็มีทางเดือดร้อนเสียหาย มีศัตรูล้างผลาญต่าง ๆ ผู้คนปริวารอยู่ไม่ติด โหรไทยดูราหูสำหรับความมัวเมาด้วย โหรฝรั่งเห็นเป็น (Moon's Node) ตำราว่าถ้าร่วมกับพระเคราะห์ที่เป็นคุณก็ให้คุณยิ่ง ร่วมกับพระเคราะห์ที่เป็นโทษก็ให้โทษ ฝรั่งไม่กลัวราหู แต่กลัวหางราหูคือเกตุอย่างฮินดู ถ้าหางไปฟาดอะไรเข้า ก็ทำให้สิ่งนั้นเสียร้ายนัก

"พระศุกร์เทวา ทรงนิภาภรณ์เลื่อมประภัศรโอภาศ ทรงพระยาโคอุศุภราชมหามงคลพาหนะที่นั่ง สะพรั่งพร้อมไปด้วยเทพยปริวาร มาสถิตย์ในสถานอุดรทิศ"

เป็นธาตุลมในเวลากลางวัน เป็นธาตุดินในเวลากลางคืน เป็นดาวประจำรุ่งมีรัศมีสุกสว่าง มีแสงประดุจเพชร อุ่นและชื้น เป็นพระเจ้าแห่งความรักความสวยงามและสันติภาพ ถ้าศุกร์ร่วมอาทิตย์เกาะกุมลัคนาของผู้ใด ผู้นั้นจะเริ่มมีความรักและแต่งงานแต่แรกรุ่น ทำให้มนุษย์มีนิสัยสุภาพสงบเสงี่ยม รักสวยงาม มัชฌิมาปฏิปทา ท่านว่าทายโภคสมบัติให้ทายศุกร์

"พระเกตุเทวราช ทรงซึ่งทิพยสุวรรณอาภรณ์วิภูษิต ทรงพระยามังกรเรืองฤทธิ์เป็นพาหนะ พร้อมด้วยเทพยสุภฤทธิ์เรืองเดชแวดล้อมเป็นปริวาร สถิตย์ในสถานปัจจิมทิศ"

พระเกตุคือพระสมุทรผู้ครอบครองทะเล เป็นหางนาค มีลูกเป็นดาวหางและผีพุ่งใต้ในปฏิทินโหรของฮินดู เดินตรงกันข้ามกับหัวนาค คือราหูเสมอ จัดสงเคราะห์เป็นพระเคราะห์ที่ ๙ เพื่อให้ตรงนพเคราะห์ ส่วนพระเกตุของไทยนั้น ข้าพเจ้าไม่

ทราบว่าจะตรงกับอะไร ดังกล่าวมาแล้วแต่ต้น โหรฝรั่งดูดาวเนปชูนว่าอำนวยให้มนุษย์ชอบศิลปวิทยาไสยศาสตร์ รักสวยงาม ว่าง่าย ไม่แน่นอน

ยังอีกพระเคราะห์หนึ่งคือ มฤตยู (Uranus) พระเวทว่าเป็นพระยม คือมัจจุราช เป็นเทพยเจ้าแห่งความตาย การที่จะดูโรคร้ายอาเพทจึงให้ดูมฤตยู ยูเรนัสของกรีกเป็นเจ้าแห่งฟ้า เทียบได้กับพระวรุณของฮินดู ผู้เป็นเทวราชครอบงำสิ่งทั้งปวง แสงเหลืองหม่น เย็น แห้ง ทำให้มนุษย์มีใจปรวนแปร หุนหัน เลือดร้อน ทำอะไรมักจะแปลกเพื่อน ชอบทางวิทยาศาสตร์

มีเหตุผลหลายประการที่เห็นได้แน่ว่า ฝน ฟ้า อากาศของโลก ได้อยู่ในอำนาจบังคับของดาวพระเคราะห์ เช่นน้ำไหลขึ้นลง เป็นด้วยอำนาจความดูดของดวงจันทร์เมื่ออยู่ร่วมอาทิตย์ในวันสิ้นเดือนขึ้นค่ำหนึ่ง หรือเล็งกับอาทิตย์ในวัน ๑๕ ค่ำกลางเดือน เป็นเวลาที่น้ำขึ้นมากแล้วค่อยลดน้อยลง จนถึงขึ้นหรือแรม ๘ ค่ำ ๙ ค่ำ น้ำตายน้อยที่สุด เป็นเวลาที่จันทร์เป็น ๑๐ หรือ ๙๐ องศากับอาทิตย์ โลหิตในกายสตรีก็เป็นวัตถุเหลวจึงมีฤดูตามกำหนดจันทรคติ ๒๘ วันต่อครั้ง ที่ไม่พร้อมกันทุก ๆ คนนั้น เพราะจันทร์ในดวงชาตากำเนิดอยู่ต่างองศากัน พืชพันธุ์ผักหญ้าต่าง ๆ มักจะเหี่ยวสลดแดดในเวลากลางวัน และงอกงามในเวลากลางคืน การทำสวนผักถ้าปลูกข้างขึ้นจะได้ผลดกอุดมมากกว่าปลูกข้างแรม

ฤดูฝนย่อมเป็นไปตามวิถีโคจรของอาทิตย์ อุตรายันต์บั่ดเหนือทักษิณยันต์บั่ดใต้เป็นเวลาภาคละ ๖ เดือน เวลาบั่ดเหนือนับแต่เดือนเมษายนเป็นต้นไป ดินแดนทางเหนือเส้นศูนย์สูตรโลกแต่ ๙ องศาขึ้นไป ก็ค่อยเริ่มฝนตกตามดวงอาทิตย์เรื่อยขึ้นไปทีละน้อยโดยลำดับ จนวันที่ ๒๒ มิถุนายน อาทิตย์โคจรสู่ราศีกรกฎ บั่ดเหนือที่สุด ๒๓ องศา ๒๗ ลิบดา ฝนค่อยถอยจากเหนือลงมาถึงเดือนตุลาคม ปลายเดือนจึงหมดฤดูฝนทางเหนือ เป็นเวลาพระอาทิตย์ผ่านเส้นศูนย์สูตรโลกบั่ดไปใต้ ๖ เดือน เริ่มฤดูฝนทางใต้ ส่วนดินแดนแถบกลางระหว่างเส้นศูนย์สูตรโลกไปถึงเหนือ ๙ องศา เป็นที่มีแผ่นดินภูเขา ป่าดง ความร้อน มีความดูดให้ฝนตกมากกว่าภาคใต้เส้นศูนย์สูตรโลกลงไป อันเป็นมหาสมุทรมากกว่าแผ่นดิน จึงได้รับฝนทั้งเวลาพระอาทิตย์บั่ดเหนือและบั่ดใต้ มีฝนตกทุกเดือนตลอดปี เรียกว่าเขตฝน

ในฤดูฝนนี้ยังมีเหตุการณ์วิปริตแปรปรวนไปได้หลายประการ เนื่องจากอำนาจของดาวพระเคราะห์ โดยปกติฝนมักจะตกข้างขึ้นมากกว่าข้างแรม เกณฑ์ฝนนั้นท่านให้ดูดาวพระพุธกับดาวพระศุกร์ ซึ่งเป็นธาตุน้ำอยู่ร่วมราศีกับอาทิตย์แล้วฝนจะตกเรื่อย ถ้าอยู่ในราศีธาตุน้ำด้วยฝนก็ยิ่งชุกมาก ดาวพุธมักจะทำให้เกิดพายุแกมฝน แต่โดยลำพังพุธเองไม่สู้มีกำลังอำนาจเพราะเล็กมาก ต้องอาศัยร่วมกับดาวพระเคราะห์ใหญ่ เช่นเมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๗ พุธเข้าสุริยพิมพ์แต่ ๔.๔๕ ก.ท. ถึง ๑๒.๓๙ ล.ท. พอถึง ๑ ล.ท. ในวันนั้นที่กรุงเทพฯ มีพายุจัดมาก ต่อมาในวันที่ ๑๐ เป็นวันพายุกล้าฟ้าคนอง อสุนิบาตตกต้องซุ้มทวารริมวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ฝนตกหนักในตอนค่ำ ต้นผลไม้หักโค่น บ้านเรือนราษฎรเสียหายมาก นี้เป็นด้วยเหตุพุธร่วมอาทิตย์ เสาร์เล็ง อังคารเป็น ๔ กับพุธ, อาทิตย์และเสาร์ ที่บังเกิดพายุแรงกล้าฝนหนักนั้น เป็นด้วยพุธ, อังคารและเสาร์ ดาวพระอังคารเป็น Electric ทำให้ฟ้าคะนองมีอสุนิบาต อังคารกับเสาร์ทำให้ปรอทลดต่ำ มีพายุแกมฝน ฟ้าแลบ บางทีมีลูกเห็บตก ศุกร์นั้นมักจะทำให้เกิดลมตะวันตก มีเมฆหมอกครึ้ม ฝนตก บางทีก็มีลมจัดด้วย เสาร์ทำให้ปรอทลดต่ำและทำให้หนาวจัด ครึ้ม ชอุ่มมัว อับ มีลมหนาวพัดโชยแล้วมีฝนตาม ฉะนั้นเมื่อศุกร์ร่วม, เล็ง (๑๘๐ องศา) หรือเป็น ๔ (๙๐ องศา) กับเสาร์แล้วจึงมีเมฆครึ้มหมอกลงมาก ที่ขงเบ้งกล้ารับอาสาหาลูกเกาทัณฑ์ให้จิวยี่ ก็เพราะเรียนรู้เหตุของดาวเหล่านี้

เมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ ฝนตกหนักที่จังหวัดสงขลา ระหว่างเวลาบ่าย ๑.๓๐ ล.ท. ถึง ๕.๐๐ ล.ท. ตวงน้ำฝนได้ในวันนั้น ๓๘.๓๔ เซ็นติเมตร วันนี้อากาศครึ้มมีฝนตกประปรายห่าง ๆ มาแต่เช้าแล้ว เป็นด้วยเนปชูนผ่านศีรษะ (Meridian) เวลา ๑๐ ก.ท. อาทิตย์อยู่ร่วมราศีกับพุธ และอาทิตย์ขนานคู่กับเนปชูนบ๊ดเหนือ (Declination) ๑๑ องศา ๔๐ ลิบดา ทั้งคู่ ถึงเวลาเที่ยง อาทิตย์กับพุธผ่านศีรษะ ฝนก็เริ่มตกหนักหนาเม็ดขึ้นทุกที ถัดจากพุธกับอาทิตย์ก็ถึงศุกร์ผ่านศีรษะเวลา

๒.๐๐ ล.ท. เป็นเวลาที่ฝนตกหนักมาก พอบ่าย ๓.๐๕ ล.ท. เสาร์ก็ผ่านศีรษะอีก ฝนตกหนักจนถึง ๕.๐๐ ล.ท. จึงซาลงดังนี้ เนปชูนนั้นทำให้ฝนตกคล้าย ๆ กับศุกร์แต่อ่อนกว่า เมื่อขนานกับพุธและอาทิตย์จึงทำให้ฝนตกหนักส่วนเสาร์นั้นเป็นมุม ๓๔ องศากับอาทิตย์และพุธ พุธเวลานั้นเดินถอยหลัง เป็นเกณฑ์ให้ฝนตกหนักด้วยเหมือนกัน พุธกับเนปชูน ทำให้อากาศครึ้มหมอกหนา ปรอทลด บางทีมีฝนตกหยิม ๆ ดาวที่กล่าวมานี้เป็นเหตุให้ฝนตกชุกในจังหวัดสงขลา เริ่มแต่วันที่ ๒๑ ถึงวันที่ ๒๕ ตุลาคม ที่หนักมากกว่าทุกวันคือวันที่ ๒๔ ต่อจากวันที่ ๒๕ ไป ฝนแล้งจนตลอดเดือน เพราะดาวพระเคราะห์ได้โคจรเปลี่ยนที่ไป

ดาวอังคารทำให้ปรอทขึ้นสูง อากาศร้อนอบอ้าว แล้วมีฟ้าร้องดาวพฤหัสบดีทำให้อากาศแห้งโปร่งสดใส ปรอทขึ้น แต่ไม่ร้อนถึงอังคาร จะมีลมเหนือพัดโชยมาบ้าง มฤตยูทำให้ปรอทลดต่ำ รู้สึกเย็นหรือหนาวจัด มีเมฆครึ้มแล้วฝนตก ดาวพฤหัสบดีเป็น ๙๐ องศากับพุธก็ดี ร่วมหรือเล็งหรือขนานกันก็ดี ถ้าทีดาวพระเคราะห์ใหญ่มาช่วยกำลังเป็น ๑, ๔, ๗, ๑๐ ด้วยแล้ว ย่อมทำให้เกิดแผ่นดินไหว

ปีที่น้ำท่วมมากเป็นอุทกภัย เช่นปีเถาะ พ.ศ. ๒๓๙๘ และในคราวหลัง ๆ ต่อมา โหราจารย์ผู้เฒ่าพิเคราะห์เห็นว่าเป็นเพราะมฤตยูร่วมราหู ถ้าพระเสาร์เล็งหรือร่วมราหูแล้ว ฝนมักจะแล้งน้ำน้อย เช่นปี พ.ศ. ๒๔๗๑ นี้ เสาร์เล็งราหูมาแต่ต้นปีพึ่งมาถอยห่างจากเล็งกันออกไปเมื่อปลายเดือนสิงหาคม แต่อังคารยังขนานกับเสาร์บ้างและเล็งเสาร์บ้าง จึงมักจะมีพายุจัดบางวัน อากาศก็เปลี่ยนแปลงมาก ฝนตกตอนต้นฤดูจึงแล้ง มาเริ่มมีฝนตกตอนกลางฤดู ตกหนักเป็นคราว ๆ แต่ห่าง ๆ ไม่ใช่อย่างฝนชุก อย่างไรก็ดีเกณฑ์ฝนปีนี้นับว่าแล้งน้ำน้อยกว่าปีปกติ

ก็เมื่อน้ำในมหาสมุทรไหลขึ้นลง ดินฟ้าอากาศของโลกแปรปรวน ฝนตกฟ้าร้อง พายุพัด สัตว์และต้นไม้ดำรงชีวิตอยู่ได้ เหล่านี้ล้วนเนื่องจากอำนาจของดาวพระเคราะห์เช่นนี้ ความเป็นอยู่ของมนุษย์บนพื้นโลกก็ย่อมมีเหตุผลเกี่ยวข้องกับอำนาจของดาวดุจกัน

๘. ดวงชาตา (Horoscope)

มนุษย์ทุกรูปนามย่อมมีภาวะความเป็นอยู่ ผิดแผกแตกต่างกัน ตามเกณฑ์ชาตาอันเป็นกุศลและอกุศล มูลเป็นเครื่องปรุงแต่งพระเวทบัญญัติว่ามีพรมลิขิตติดประจำมาแต่กำเนิดแล้วทั้งนั้น ใช่ว่าดวงชาตาดีแล้วจะนั่งคอยนอนคอยให้บุญมีมาเองโดยไม่ต้องทำอะไรนั้นไม่ได้ ถ้าพระเคราะห์ที่เป็นอุตสาหะเกาะกุมลัคนา อาศัยเรือนบริวารก็ดี เรือนอายุ เรือนมูล เรือนอุตสาหะก็ดี ถึงจะเป็นผู้มั่งคั่งด้วยทรัพย์ บริวาร บุญวาสนามากก็อยู่ว่างไม่ได้ เกณฑ์ชาตาบังคับให้ต้องทำงานอยู่เสมอ แต่ถ้าพระเคราะห์ที่เป็นอุตสาหะร่วมกาลกรรณีอาศัย เรือนอุตสาหะก็ดี กาลกรรณีกุมลัคนาอาศัยเรือนอุตสาหะก็ดี ถึงแม้จะเป็นคนเข็ญใจไร้ทรัพย์ก็เกียจคร้านต่อการงานตลอดชีพ สู้ทนอด ๆ อยาก ๆ ไม่ทำงาน ผู้ที่เป็นเศรษฐีมั่งมีทรัพย์มาแต่กำเนิดนั้น ลัคนาย่อมอาศัยเรือนศรี ศรีได้อุจจหรือเกษตร์เป็นกระฎุมพะศุภะ ผู้นั้นเกิดมานอนบนกองเงินกองทองอันเป็นกองมรดกตกทอดกันมาตามเกณฑ์ชาตาบังคับมาดังนี้

ทางโหราศาสตร์ถือเอาเวลาหายใจครั้งแรกเป็นสำคัญในการผูกดวงชาตา (ชาตานั้นแปลว่าเกิดแล้ว) ทารกเมื่ออยู่ในครรภ์ปอดไม่ทำหน้าที่หายใจเลย อาศัยโลหิตของมารดามาบำรุงร่างกายโดยตรง ฉะนั้นเวลาหายใจครั้งแรกจึงได้สูดเอาอากาศธาตุต่าง ๆ ที่มีอยู่ในขณะนั้นเข้าในปอดแล้วซึมซาบอาบทั่วไปทั้งสรรพางค์กาย คุมกันเข้าเป็นรูปนาม มีธาตุ เบญจขันธ์ อายตนะ พร้อมมูล ประดุจอัดไฟฟ้าเข้าหม้อแบตเตอรี่ ฉะนั้นอวัยวะทุกส่วนเริ่มทำการตามหน้าที่ เริ่มมีชีวิตโดยบริบูรณ์ ซึ่งตามนัยแห่งกฎหมายสภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดจากครรภ์มารดาแล้วอยู่รอดเป็นทารก คำว่าอยู่รอดคือต้องหายใจ แม้แต่ชั่วคราวแล้วตายก็มีสภาพเป็นบุคคล

วิธีผูกดวงชาตานั้นคือ คำนวณหาดาวพระเคราะห์ที่อยู่รอบท้องฟ้าในขณะหายใจครั้งแรกของบุคคลนั้น ๆ ว่าดาวไหนอยู่ที่ราศีอะไร กี่องศา ลิบดา พิลิบดาบรรจุลงในช่องชาตา ผู้ที่เกิดเวลาเที่ยงวันได้กำลังแสงอาทิตย์ จะมีรูปร่างลักษณะความเป็นไปต่างกับผู้ที่เกิดเวลาเที่ยงคืนในเวลาเดียวกัน เพราะดาวพระเคราะห์ย่อมโคจร

เปลี่ยนที่อยู่เสมอและจักรราศีก็หมุนเปลี่ยนผิดไปทุกนาฑีต่อ ๑ องศา บุตรฝาแฝดที่คลอดตามกันในระยะเวลาไม่ห่างกว่า ๔ นาฑีขึ้นไปแล้ว ย่อมมีรูปโฉมความเป็นไปละม้ายคล้ายคลึงกันตลอดจนกระทั่งตาย ผู้ที่เกิดในหมู่บ้านและเวลาเดียวกัน เช่นพระเจ้ายอชที่ ๓ ประสูติวันที่ ๓ มิถุนายน ค.ศ. ๑๗๓๘ ที่เซนต์มาติน ประจวบเวลาเดียวกับสมุเอลเฮนนิงส์ (Samuel Hennings) เกิดในตำบลเดียวกัน เป็นบุรุษเพศเดียวกัน ในเดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๗๖๐ พระเจ้ายอชเสวยราชสมุเอลเฮนนิงส์ก็ได้เข้าทำงาน เขาแต่งงานวันที่ ๘ กันยายน ค.ศ. ๑๗๖๑ วันเดียวกับพระเจ้ายอชอภิเศกสมรส ชีวิตทั้ง ๒ นี้ ได้ดำเนินไปด้วยความขนานตามภานะอย่างคล้ายกัน จำนวนบุตรก็มีเท่ากัน พระเจ้ายอชสิ้นพระชนม์วันที่ ๒๙ มกราคม ค.ศ. ๑๘๒๐ ชั่วโมงเดียวกับสมุเอลเฮนนิงส์ถึงแก่กรรม แต่ผู้ที่เกิดในเส้นแลตติติวด์ต่างองศา ถึงจะเกิดเวลาเดียวกันจักรราศีก็ย่อมเคลื่อนผิดกันตามส่วน เช่นเด็ก ๒ คน เกิดพร้อมกันเวลา ๕.๕๙ ล.ท. (๑๗.๕๙ น.) วันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ คนหนึ่งเกิดที่จังหวัดสงขลา แลตติติวด์ ๗ องศา ๑๑ ลิบดา ๑๒.๓๖ พิลิบดาเหนือ ลองยิติวด์ ๑๐๐ องศา ๓๕ ลิบดา ๕๗.๗ พิลิบดาตะวันออก คนหนึ่งเกิดที่จังหวัดพระนคร แลตติติวด์ ๑๓ องศา ๔๕ ลิบดา ๒๐ พิลิบดาเหนือ ลองยิติวด์ ๑๐๐ องศา ๒๙ ลิบดา ๓๒ พิลิบดาตะวันออก เด็กเกิดที่จังหวัดพระนครลัคนาสถิตย์ราศีกรกฎ ๓๙ ลิบดา เกาะปฐมนวางค์ ๒ ปฐมตรียางค์เสวยปุณณพสุฤกษ์ ๗ ซึ่งเป็นเพ็ชฆาตแห่งฤกษ์ตามเกณฑ์ของราศีแล้ว เด็กคนนี้จะมีรูปร่างสันทัด โปร่ง หน้าผากกว้าง อกผาย ตัวกลม เนื้อสองสี แขนขาเรียวเล็ก ใจคอกว้างขวาง องอาจ ชอบอิสระ เปลี่ยนใจง่าย ทะเยอทะยานอยากได้ชื่อเสียง ชอบทางศิลปวิทยา ส่วนเด็กเกิดที่จังหวัดสงขลา ลัคนาสถิตย์ราศีเมถุน ๒๗ องศา ๔๕ ลิบดา เกาะนพมนวางค์ ๔ ตติยตรียางค์ ๗ เสวยปุณณพสุฤกษ์ ๗ ซึ่งเป็นเพ็ชฆาตแห่งฤกษ์ รูปร่างสูงบาง ส่วนต่างๆ มี หน้า แขน ขา นิ้ว เรียวยาว มีเค้าสะสวย แต่ไม่ใคร่จะถูกส่วน มักจะมีตำหนิพิการหรือเสียโฉม ผิวพรรณซีดจืดจาง ใจคอหนักแน่น

มั่นคง ธุระการงานมาก และมีเรื่องกังวลทำให้ได้รับความเดือดร้อนเนือง ๆ ไม่ใคร่ได้รับความสุข มีนิสัยผูกพยาบาท ชอบไปในทางวรรณคดีและวิทยาศาสตร์

ตามที่ได้เห็นมานี้จะกล่าวได้ว่า เหตุใดมนุษย์ที่เกิดมาพร้อมกันในที่แห่งเดียวกันจึงมีรูปร่างและความเป็นไปเหมือน ๆ กัน ส่วนผู้ที่เกิดในเวลานาทีเดียวกัน แต่ต่างที่กัน รูปร่างและความเป็นไปก็แตกต่างกันด้วย ทั้งนี้ย่อมเป็นเพราะเวลาที่เกิด อำนาจของดาวพระเคราะห์อยู่ในที่ต่าง ๆ กัน

วิธีผูกดวงชาตาตามแบบไทยและฮินดูมิได้คำนวณองศา ลิบดา ของราศีไว้ด้วย พิภพโลกหมุนรอบตัวเองเป็นเวลา ๒๔ ชั่วโมง แถบเส้นศูนย์สูตรโลกคงเป็นเวลาราศี ๒ ชั่วโมงเท่ากัน แต่สำหรับจังหวัดที่อยู่เหนือหรือใต้เส้นศูนย์สูตรโลก ยิ่งห่างออกไปราศีก็เหลื่อมล้ำกว้างแคบต่าง ๆ กัน เกณฑ์อันโตฌานราศี วัดมาจากเงาแดด ใช้สำหรับตัดเวลาวางลัคนานั้น เข้าใจว่าท่านวางเกณฑ์ไว้สำหรับใช้ฉะเพาะ จังหวัดพระนครเหนือ ๑๓ องศา ๔๕ ลิบดา สำหรับจังหวัดอื่น ๆ จะต้องตรวจเอาแดดสอบเวลาหรือจะคิดจากเส้นแลตติติวด ลองยิติวด ก็ได้

๙. พยากรณ์ (Judgement)

การพยากรณ์นั้นมีวิธีต่าง ๆ กันตั้งแต่หยาบจนถึงละเอียดที่สุด หลักที่ใช้ในการพยากรณ์ชั้นเดิมก็เป็นอย่างเดียวกัน เป็นแต่ต่างชาติต่างภาษา ต่างหาวิธีแยกแยะให้ละเอียดมีฝอยวิจิตรพิศดารแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ย่อมแล้วแต่ชาติ วรรณ ภูมิ ดินฟ้าอากาศ ลัทธิ ธรรมเนียม นิสสัย เครื่องอุปโภค อันเป็นกรณีแวดล้อมผิดแผกกัน การพยากรณ์ก็ต้องแก้ไขให้เหมาะแก่ความเป็นไปของภูมิประเทศนั้น ๆ แต่หลักของการพยากรณ์นั้นคงเหมือนกันทุกชาติ กล่าวคือ ท่านให้พิเคราะห์ดาวพระเคราะห์ในดวงชาตากำเนิดเป็นพื้นเดิม ดวงขับจรประจำปีหรือเดือนเป็นเกณฑ์สำหรับแสดงความเป็นไปในปีนั้น ๆ ดาวพระเคราะห์โคจรประจำวันตามปฏิทินเป็นเกณฑ์พยากรณ์เหตุการณ์ที่จะพึงบังเกิดขึ้นเวลาใด การคำนวณขับดวงชาตาจรเป็นปี ๆ ย่อมมีวิธีต่าง ๆ

กัน ของฝรั่งได้มีวิธีมาจากอาหรับ ของไทยกับฮินดูเดินสายเดียวกัน แต่แตกแยกกันบ้าง ขอยกตัวอย่างที่ซึมทราบกันแล้วโดยมาก คือเทวดาพระเคราะห์เสวยอายุ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพยากรณ์มีด้วยกันทั้งไทย ฮินดู ฝรั่ง เป็นแต่ลำดับพระเคราะห์ต่างกัน และจำนวนปีไม่เท่ากัน ในคัมภีร์มหาทักษาของไทย อาทิตย์เสวยอายุ ๖ ปี จันทร์ ๑๕ ปี อังคาร ๘ ปี พุธ ๑๗ ปี เสาร์ ๑๐ ปี พฤหัสบดี ๑๙ ปี ราหู ๑๒ ปี ศุกร์ ๒๑ ปี รวมทั้งสิ้นเป็นเกณฑ์อายุขัยของไทย ๑๐๘ ปี

ของฮินดูอาทิตย์เสวยอายุ ๖ ปี จันทร์ ๑๐ ปี อังคาร ๗ ปี ราหู ๑๘ ปี พฤหัสบดี ๑๖ ปี เสาร์ ๑๙ ปี พุธ ๑๗ ปี เกตุ ๗ ปี ศุกร์ ๒๐ ปี จำนวนปีไม่เท่ากับของไทย และลำดับพระเคราะห์ต่างกัน จากอังคารไปราหู จากเสาร์ถึงพุธแล้วเกตุ รวมทั้งสิ้น ๑๒๐ ปี เป็นเกณฑ์อายุขัยของฮินดู

ของฝรั่งนั้น ปโตเลมี (Ptolemy) แห่งอเล็กซันเดรีย ผู้มีนามอุโฆษเป็นศาสตราจารย์ทั้งโหราศาสตร์และดาราศาสตร์ (เป็นผู้ให้วิธีคำนวณวิถีโคจรดาวพระเคราะห์ซึ่งยังคงใช้อยู่ทุกวันนี้) เป็นผู้คิดค้นขึ้น แบ่งชีวิตมนุษย์ออกเป็น ๗ วัยตามลำดับดาวพระเคราะห์เสวยอายุดังนี้ จันทร์ ๔ ปี พุธ ๑๐ ปี ศุกร์ ๘ ปี อาทิตย์ ๑๙ ปี อังคาร ๑๕ ปี พฤหัสบดี ๑๒ ปี เสาร์ ๓๐ ปี รวม ๙๘ ปี เป็นเกณฑ์ขัยของฝรั่ง (ดูปรารถนาน้อยกว่าฮินดูเพราะไม่มีราหู) ที่เช็กสเปียร์นำมากล่าวในเรื่องตามใจท่านก็คือเกณฑ์ปโตเลมีนี้ ส่วนพระเคราะห์แทรกก็มีด้วยกัน ข้าพเจ้าของดไว้ไม่กล่าวถึง ซึ่งจะทำให้เรื่องยาวเกินไป

วิธีพยากรณ์ของไทยใช้คัมภีร์ทักษาพยากรณ์เป็นหลักทำนายกันทั่วไป นับอายุจรลงภูมิเปลี่ยนตามลำดับพระเคราะห์เป็นปี ๆ ตกภูมิใดให้นับพระเคราะห์นั้นเป็นบริวาร พระเคราะห์ต่อไปเป็นอายุ เดช ศรี มูล อุตสาหะ มนตรี กาลกรรณี เป็นที่สุด เป็นแบบที่ใช้ได้แม่นยำดี หามีในตำราของฮินดูและฝรั่งไม่ หลักพยากรณ์ของฝรั่งต้องผูกดวงจรเป็นปี ๆ สำคัญอยู่ที่วัดระยะของดาวพระเคราะห์ทุกดวงทั้งในดวงกำเนิดและดวงจร ต่างดวงต่างห่างกันกี่องศา ลิบดา พิลิบดา ดูมุมชั่วดี เป็นเกณฑ์พยากรณ์ จะเกิดวันเสาร์ วันอังคาร ฯลฯ ไม่สำคัญ เพราะไม่ดูพระเคราะห์ที่เป็นกาลกรรณี ศรี เดช

๑๐. ปฏิทินโหร (Ephemeris)

เป็นสมุดคู่มือแสดงที่ของดาวพระเคราะห์ทั้งปวงซึ่งโคจรอยู่รอบท้องฟ้า เป็นรายวันทุก ๆ วันตลอดปี ออกปีละครั้ง ของไทยกรมโหรหลวงกระทรวงวังคิดคำนวณขึ้นจากเวลาเที่ยงคืน แต่หามีพิมพ์จำหน่ายไม่ ด้วยจำนวนผู้ที่ใฝ่ใจในทางโหราศาสตร์ยังมีน้อยนัก ของฮินดูและจีนมีตีพิมพ์จำหน่ายแพร่หลายทุกปี คิดคำนวณจากเที่ยงคืนเหมือนกัน ของฝรั่งนั้นเป็นหน้าที่หอหลวงดูดาวที่เมืองกรีนนิชประเทศอังกฤษคิดคำนวณจากเที่ยงวัน ตีพิมพ์จำหน่ายแพร่หลายทั่วโลก ผู้ที่ศึกษาโหราศาสตร์หรือดาราศาสร์จะต้องมีปฏิทินนี้ไว้ในมือทุก ๆ ปีจึงจะรู้วิถีโคจรของดาวทั้งหลายได้

มีข้อสำคัญอันควรกล่าวก็คือ ความแตกต่างระหว่างปฏิทินโหรสยาม ฮินดูกับฝรั่ง ในเวลาที่พระอาทิตย์ยกสู่ราศีเมษ (First point of Aries or Vernal Equinox คือเวลาที่โลกมีกลางวันกลางคืนเท่ากันพอดี) ของฮินดูตกวันที่ ๑๒ เมษายน ของไทยวันที่ ๑๓ เมษายน ฝรั่งวันที่ ๒๑ มีนาคม ระหว่างไทยกับฝรั่งผิดวันกันถึง ๒๓ วันราว ๒๒—๒๓ องศา เดิมแต่ครั้งต้นพุทธกาล อาทิตย์สู่ราศีเมษตรงกับดาวอัศวินี (Aries) ตกวันที่ ๑ เมษายนเหมือนกับทุกชาติ ครั้นต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๓๙๓ หิปฺปารฺกัส (Hipparchus) ศาสตราจารย์โหราศาสตร์และดาราศาสตร์ชาวกรีกอยู่ที่อเล็กซันเดรียประเทศไอยคุปตฺเป็นผู้เริ่มคิดตรีโกณมิติในทางคำนวณดาว ตรวจเห็นว่าความเอียงของแกนโลก (Axis) ไม่คงที่อยู่เสมอได้เปลี่ยนผิดไปปีละน้อยทุก ๆ ปี ฉะนั้นดาวเหนือเดี๋ยวนี้จึงหาใช่เป็นดาวเหนือเมื่อหลายพันปีมาแล้วไม่ เมื่อ ๑๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว ดาว Vego เป็นดาวเหนือ ในสมัยพีระมิดได้เจาะช่องทางเดินตรงกับดาว A Draconis อันเป็นดาวเหนือในสมัยนั้น ครั้นถึงสมัยหิปฺปารฺกัส ดาวเหนือเวลานี้ยังห่างไกลทิศเหนือของโลกอยู่ ๑๒ องศา บัดนี้อยู่ใกล้ศูนย์เหนือเพียง ๑ ๑/๒ องศาเท่านั้น หิปฺปารฺกัสคำนวณว่าเวลาที่โลกโคจรไปถึงตรงที่มีกลางวันกลางคืนเท่ากันนั้นได้ย้อนหลังจากซ้ายไปขวาก่อนบรรจบรอบจักรราศีหรือก่อนครบรอบปีแห่งดาว Nean Sidereal year ๓๖๕

วัน ๖ ชั่วโมง ๙ นาที ๙.๖ วินาที ราวปีละ ๕.๐๒ พิลิปดา ประมาณ ๗๑ ปีต่อ ๑ องศา ความเคลื่อนนี้เดินย้อนหลังเรื่อยไปในเวลา ๒๕.๘๑๐ ปี จึงบรรจบรอบตกที่เดิมเรียกว่า Precession of Equinox ตามที่หิปปารุกัสคำนวณนี้ ปีหนึ่งเป็นเวลา ๓๖๕ วัน ๕ ชั่วโมง ๔๘ นาที ๔๖.๐๕๔๔๔๐ วินาที เป็นปีที่วัดได้จากเงาแดดเรียกว่า Mean Solar Tropical year น้อยไปกว่าปีแห่งดาวเกือบปีละ ๒๐ นาที เป็นเกณฑ์ที่ใช้คำนวณปฏิทินอยู่เวลานี้ เพราะฉะนั้นเวลาที่โลกมีกลางวันกลางคืนเท่ากันพอดี อันเป็นเวลาที่พระอาทิตย์ยกขึ้นสู่ราศีเมษตามปฏิทินฝรั่ง จึงได้เคลื่อนย้อนหลังตามเกณฑ์ของหิปปารุกัส ทุกวันนี้ได้ย้อนหลังล้ำเข้าในราศีมีน ๑๐ องศา ตกในวันที่ ๒๑ มีนาคม

ส่วนตามปฏิทินโหรของไทยและฮินดู ใช้เกณฑ์มีอย่างเก่าก่อนหิปปารุกัสเวลาที่พระอาทิตย์ยกขึ้นสู่ราศีเมษ จึงช้ากว่าฝรั่ง จากวันที่ ๑ เมษายน มาทีละน้อย จนบัดนี้ตกในวันที่ ๑๓ เมษายน เพราะเกณฑ์โลกวัฏฏวิถีตามคัมภีร์สุริยาตร์อันใช้คำนวณปฏิทินเท่ากับ ๓๖๕,๒๕๘๗๕ วัน (คือเกณฑ์ปีแห่ง Mean Anomalistic year คำนวณจากพระอาทิตย์ปัดเหนือและใต้ที่สุดในเวลาเป็นอุจจและนิจ) ผิดกับฝรั่งอยู่ปีละ ๐.๐๑๖๕๓๒ วัน หรือ ๖๑ ปีต่อ ๑ วัน ต่อไปภายหน้าพระอาทิตย์สู่ราศีเมษจะล่าไปในวันที่ ๑๔ – ๑๕ เมษายน โดยลำดับ และของฝรั่งจะถอยหลังไปวันที่ ๒๐ – ๑๙ มีนาคม ดังนี้

โหราศาสตร์และดาราศาสตร์เป็นคู่กัน เป็นวิชาลึกซึ้งกว้างขวางละเอียดสุขุม ต้องอาศัยความสังเกตจดจำเหตุการณ์ถี่ถ้วนรอบคอบ เป็นบทฝึกหัดสมองให้ใช้ความคิดคว้าหาเหตุผลและใช้วิชาคำนวณมาก ผู้ศึกษาโหราศาสตร์ก็ต้องเรียนดาราศาสตร์ด้วย มิฉะนั้นจะคำนวณวิถีโคจรของดาวพระเคราะห์ไม่ถูก นักดาราศาสตร์อันลือนามมาแต่ปางหลัง ล้วนเป็นโหราจารย์มาทั้งนั้น ศาสตราจารย์แมกสมูลเล่อร์กล่าวว่าบุคคลสำคัญของเราโดยมากมักรอบรู้โหราศาสตร์อย่างดี ถ้าจะยืมถ้อยคำท่านผู้นี้ใช้สำหรับไทยด้วยก็ได้ วิชาเป็นอาภรณ์ มีค่าของปวงปราชญ์ฉันใด โหราศาสตร์เป็นประดุจอาภรณ์เครื่องประดับสติปัญญาให้รู้เหตุการณ์ทั้งปวง ฉันนั้น ต่างชาติ ต่างภาษา จึงยังนิยมใฝ่ใจศึกษากันอยู่มากทั้งเป็นเครื่องเพลิดเพลิน (Hobby) ในเวลาค่ำคืน

ไชยะ ๆ ขอพรท้าววิสุทธพรหมเศวร

ไชยะ ๆ ขอพรท้าวสหัสนัยน์เทเวศวร์จอมเทวินทร์

ไชยะ ๆ ขอพรพระอิศวรเป็นเจ้าปิ่นไกรลาศ

ไชยะ ๆ ขอพรท้าวจาตุมหาราชจตุโลกบาล

ไชยะ ๆ ขอพรเทพทุกสถาน ตั้งแต่ภูมิเทวัญสรรพพฤกษ์เทวินสิ้นทั้งอากาศ
เทวพิมานสถาน

ไชยะ ๆ ขอพรเทพผู้ทรงมเหศวรศักดาหารทั้ง ๙ พระองค์จงทรงพระกรุณาเชิญช่วยอภิบาลรักษา "ท่านผู้อ่านเรื่องโหราศาสตร์" กับทงประยูรวงศาคณาญาติทาษกรรมกรในคามเขตตฺ ของจงนิราศปราศจากโทษทุกข์ทนโทรมนัสเนื่องในเวทนานาน ทั้งพยาธิภัยพาลอย่าอุบัติบรรดาลดลได้ ด้วยเดชพระสมดึงสบารมี คุณพระรัตนตรัยแก้ว-สามประการ ทั้งบวรบุญศักดาฤทธิ์ เทพสถิตย์ทิพวิมาน สถานทั่วสกลโลกธาตุ นั้นเทอญ.

หมายเหตุ ถ้าอยากทราบว่าเจ้าของดวงนั้นจะเป็นหญิงหรือชาย ให้นับ ส หาอาทิตย์หาจันทร์ บวกกัน ถ้าอาทิตย์และจันทร์กุมลัคน์ ให้เพิ่ม ๑ เสมอ ถ้าเป็นคู่ว่าหญิง ถ้าเป็นคี่ว่าชาย

พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด **อักษรเสรี** (แผนกการพิมพ์)
๑๐๓/๒-๔ ถนนอำนวยสงคราม บางกระบือ พระนคร โทร ๘๕๐๔๑๙
ร.ต.ต. พยุหะ สกุลศักดิ์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๑๔